
NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
8
13 — D
18
ROMA

IO. IAC. CHIFFLETII
DE
LINTEIS
SEPVLCHRALIBVS
CHRISTI SERVATORIS
CRISIS HISTORICA.

ex legato

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Balthasarem Moretum, & Viduam
Ioannis Moreti, & Io. Meursium.
M. DC. XXIV.

ILLVSTRISS. ET REVERENDISS.

DOMINO

D. IOANNI FRANCISCO

EX COMITIBVS GVIDIIS A BALNEO

ARCHIEPISC. PATRACENSI

IN BELGICÆ ET BVRGVNDIÆ PROVINCIIS

NVNTIO APOSTOLICO

CVM POTESTATE LEGATI A LATERE.

LLVSTRISSIME DOMINE, poſtquam Veſontionem meam tibi placuiſſe ſciui, ratus apertas mihi eſſe Μουσῶν θύρας, ſuſtuli animum ad maiora, & funeri CHRISTI Seruatoris admoui ſtylum, vt linea inuolucra, quibus illo mortis triduo tectus fuit, poſteris euoluerem. Ad hoc verſaui ſcripta vetuſtioris æui, & hu-

huius noſtri, nec inueni qui rectè ὀθονιακὸν egiſſet. Itaque auſus ſum nouus Tiphys *pandere vaſto Carbaſa ponto*; & obire illud munus per hanc Hiſtoricam Criſim, quæ craſſas in antiquis illis ritibus nubes diſcuſſura ſit luce ſuâ : ſed non niſi præuiâ ingenij tui, virtutis & doctrinæ face, qui in Antiquitatum densâ caligine, auia quæuis peragraſti, obſcura peruaſiſti, ſuperaſti difficilia. Prælucebit etiam ſtemma tuum Nobiliſſimum, quod ex verè Regiâ Comitum GVIDIORVM Ducis familiâ, quæ iam inde à Comite GVIDONE Othonis Magni Saxonis Imperatoris nepote, eiuſque in Italiâ auctore, maximè floruit; & etiamnum fauentibus Superis floret, Heroum Martiorum, Ducumque præſtantiſſimorum, qui domi foriſque pro S. Sede Apoſto-

licâ

licâ res præclarissimas gesserunt, & longè lateque per Etruriam & Flaminiam imperitarunt, perpetuum veluti seminarium. Horum vestigia secutus NICOLAVS Marchio Montis-belli frater tuus, de consensu Maximorum Regum, Ecclesiasticæ militiæ in Valle Tellinâ summus Præfectus est constitutus. Tu verò quot iam annis pro eadem Sanctâ Sede operam tuam impendisti? CLEMENTE VIII. & LEONE XI. Pontificibus, Prouinciis plerisque per Italiam præfuisti, easque sapientissimè moderatus es. Posteà sedente PAVLO V. Auenioni & Comitatui Venicino Præfectus pro Legato, septennio tui magistratus, Vrbem ipsam variè septuplicem nobilitasti, summoque ciuium applausu rexisti. Demum à GREGORIO XV. in Belgium, ad piis-

ſimum par Principum ALBERTVM & ISABELLAM Archiduces Nuntius miſſus, altero ad vitam meliorem euocato, annum iam tertium, apud Sereniſſimam INFANTEM viduam, ſub nouo etiam, ſed verè Opt. Max. Pontifice VRBANO VIII. munus tuum cum ſingulari pietate & prudentiâ obis. Quidni ergo tu tanti Pontificis Ἀγαθὸς Ἄγγελος, tuêris hæc velamina, ſacroſanɛto CHRISTI cruore conſperſa? Sanè his inſtructa PETRI Nauis non timebit

— præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec triſtes Hyadas, nec rabiem Noti.

Admiranda quippe diuini amoris in iis elucent argumenta. CHRISTVS enim à nobis tranſiturus ad PATRIS dexteram, & ſupernas cæli ſedes, id eâ ratione præſtitit,

ſtitit, (quæ eius fuit φιλανθρωπία) vt nihilominùs nobiſcum reſtaret; re quidem, ſed latenter, in Altaris Sacramento; per Imaginem autem, ſed expreſſam ac manifeſtam, in ſepulchralibus linteis. Illa inclyta miraculis ὀθόνια, veneranda noſtræ ſalutis pignora, tibi offero, ILLVSTRISSIME DOMINE, vt antiquiſſimam eorum dignitatem tuearis, quorum fidem conſtans ætatum conſenſus firmauit, & gentium concurſus. Agnoſces in corporis humani lineamentis, συγκατάβασιν ἀκατάληπτον incarnati Verbi; in iuſtâ ſtaturâ, partiumque ſymmetriâ, ſpecioſum formâ præ filiis hominum; in rubore, ſanguinis ac vulnerum notas; in iacentis ſpecie, mortis causâ noſtrâ obitæ, ac ſepulturæ μνημόσυνον; in linteo, reſurgentis exuuias; vbique Dei hominis in noſtrum

genus

genus inęstimabilem charitatem. Quæ de iis attuli prodigia antiqua & recentia, in vnum congesta fascem, inconcussæ veritatis præsidio firmata sunt; nec Opusculum hoc meum fluctuare sinent, maximè si fauoris tui aurâ, & beneuolentiæ radiis afflentur, illustrentur. B. V. ILL^MS DOMINE. DEVS tę τοῦ παντὸς ἄξιον, cumulo felicitatis beet. Ita voueo, Bruxellæ, Kalendis Maiis anni Domini M. DC. XXIV.

ILL^MAE ET REV^MAE D. T.

deuotissimus

Io. Iac. Chiffletius.

ERYCI PVTEANI
ad Clarissimum Amplissimumque V.
IO. IACOBVM CHIFFLETIVM
DVÆ EPISTOLÆ:
De scriptione LINTEORVM SEPVLCHRALIVM.

CLARISSIME ET AMPLISSIME VIR,

DE LINTEIS SEPVLCHRALIBVS CHRISTI SERVATORIS (*ô nobile, & dignum felicissimâ eruditione tuâ opus!) Judicium petis? at Elogium longè faciliùs promam. Vbi legero, vbi laudauero, nec Iudicium requires. Itaque euoluam statim librum, & suauissimam hanc occupationem arbitrabor: expendam singula, vt vehementiùs oblecter; & quia obsequio non peccabo, liberiùs ad Encomium accedam. Viri tamen, vt quasi in antecessum, prurientem animi affectum indicem? Hoc vno libro quidquid est librorum vicisti. Viuet ille, quamdiu inter homines Pietas & Religio erunt: in illo nomen tuum, iam profanâ omni scriptione maius; quia sanctissimum argumentum admirabili doctrinæ solertiâ complexus,*

** *plexus,*

plexus, doces, quæ cum damno Sacræ & Profanæ eruditionis tot iam sæcula ignorarunt. O te beatum, qui sic scribis! Deinceps quiescere poteris, æternus es. Poteris, inquam, si in consortium laboris huius (an & honoris dicam?) Optimus Doctissimúsque frater tuus PHILIPPVS CHIFFLETIVS *Ser*[ma] *Infanti à Sacris Oratorij, adducatur: vt quæ tua sunt, sua ille quodammodò faciat, Gallicéq; vertat. Latina esse* LINTEA SEPVLCHRALIA *satis non est: legi ab omnibus & intelligi debent, & præsertim ab Aulicis nostris. Fiet id autem, si, vbi Pietatem quisque suam excolet, peregrinus non erit; si, vbi rara omnia, linguam tamen suam inueniet. Vale. Louanij in Arce, Kalendis Febr.* M.DC.XXIV.

CLARISSIME ET AMPLISSIME VIR,

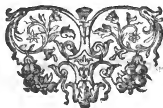
IVDICIVM *meum de* CRISI *hac* HISTORICA *deprompturus, redire ad Elogium cogor. Etenim nisi laudem quæ scripsisti, malè Censorem agam; nisi doctrinæ quoddam numen ingenium tuum dixero, malè laudem. Scripsisti* LINTEA, *sed* SACRA & SEPVLCHRALIA LINTEA; *manifesta* CHRISTI SERVATORIS LINTEA, *quia scripsisti. Feliciùs (& hæc mea sententia est) nobilissimi dignitas argumenti absolui non poterat; in quo & Pietati, &*

Eru-

Eruditioni ſatisfactum puto. Hoc profectò fuit, non de Vrbe tantùm tuâ, ſed de vniuerſo Orbe Chriſtiano benè mereri: hoc fuit, Urbem iterùm tuam Orbi repræſentare. Dediſti mortalibus oculos; vt, niſi obſtinata prorſus mentis cæcitas obſtet, videre omnes, & in clarâ luce queant, quàm pretioſo æternitatis pignore Sequanorum Metropolis beata ſit, & quàm indubitato, vt ſic appellem, Palladio glorietur. Debent ergo iam tibi SACRVM SVDARIVM *Ciues tui, ſic explicatum: debent Taurinenſes* SINDONEM *tibi, ſic oſtenſam: debent* CHRISTI IMAGINEM *tibi Chriſtiani omnes, vero & ſanctiſſimo ſanguine eius* SINDONI & SVDARIO *impreſſam. Aliquid verò hîc miraculi eſſe, quid mirum? Deus inuolutus fuit, & in panno lineo circumducto reliquit formæ lineamenta, quæ ſi in expanſo ſpectarentur, ſymmetriæ legem non excederent. Itaque vultum ſuum naturali magnitudine circumſcripſit naturæ Auctor, cùm haberi ab ipsâ naturâ non poſſet. Hæc pictura Dei eſt: ſic pingitur, qui hominum cauſâ, quidquid homo non ſuſtineret, paſſus eſt: ſic pingit, qui vt tormenta ſua mortémque oſtenderet, cruorem in colorem vertit, & in ſepulchro adumbratam ſimul aromate inueniri voluit imaginem, ab omni poſteritate adorandam. Imaginis imago, hæc tua* CRISIS *eſt, Doctiſſime* CHIFFLETI, *ex vmbrâ Antiquitatis eruta, Veritatis luce circum-*

 fuſa,

fusa, & sacrum deinceps pretiosissimis Reliquiis cultum vindicabit. Prodeat Liber: omnis cum publico & Religionis damno mora est. Legant hanc CRISIN, *qui in rebus Sacris Profanisque Crisin vsurpant; & quæ hactenus ignorarunt* LINTEA SEPVLCHRALIA, *intelligent; quæ minùs coluerunt, venerari incipient, tuum sic quidem in pretio ac deliciis nomen, Pietatis Eruditionisq; caussâ habituri. Vale, & hoc siue Iudicium, siue Elogium ama: me ama, qui censere pulcherrimum Scriptum tuum non potui, nisi laudarem. Louanij, in Arce Palladis, Prid. Eid. Febr.* M.DC.XXIV.

IN-

INDEX CAPITVM.

** 3 CAP.

ex

CAP.

IO.

IO. IAC. CHIFFLETII
DE
LINTEIS
SEPVLCHRALIBVS
CHRISTI SERVATORIS
CRISIS HISTORICA.

CAPVT PRIMVM.

Varij ſepeliendi ritus: mãdare terræ corpora, antiquiſſimus: ſtudiũ ſepulturæ fuit argumentũ reſurrectionis.

SVPREMVS mortalium honos, ſepultura ſemper eſt habitus, pax & quies defunctorum, ſolatium ſuperſtitum, atque munus; quod actum eſt & perſolutum vario planè ritu: nam ſi ordine elementa ſpectes, ex more credita ſingulis inuenies cadauera. Græcos, Romanos, Gallos, Germanos, & pleraſque alias gentes olim flamma conſumpſit: Colchi ad arbores in aëre cadauera ſuſpenderunt: ſenibus Hyperboreis ſepulchrum fuit mare, flumina Æthiopibus, Scy-

this algidioribus niues. Sed antiquiſſimum ſepul-
1.DeLeg. turæ genus illud fuit, Tullio teſte, *quo redditum eſt terra corpus, & ita locatum ac ſitum, vt quaſi operimento matris obduceretur*. Sanè ab ipsâ naturâ eſt, vt mortuorum corpora terræ mandentur. *Sic hominum illa* (Plinio ſcribente) *vt cœlum Dei: quæ nos naſcentes excipit, natos alit, ſemelq́; editos ſuſtinet ſemper; nouiſſimè complexa gremio, iam à reliquâ naturâ abdicatos, tum maximè vt mater operiens, nullo magis ſacramento, quàm quo nos quoque ſacros facit, etiam monumenta ac titulos gerens, nomenq́; prorogans noſtrum, & memoriam extendens, contra breuitatem æui.*

Lib. 2. cap. 63.

Omniparens, eadē rerum eſt commune ſepulchrum, ait Lucretius. Eo ritu πρωτόπλαστος noſter ſepultus creditur. Rex Numa pariter ad fontis aras. Et ita humata eſt gens Cornelia, quæ priſcos ſeruauit ritus, vſque ad Syllam Dictatorem, qui primus ex eâ traditur crematus. Iulium Epigonum ritu illo ſepultum, teſtatur hic memoriæ lapis, in viâ Lauicanâ, quinto ab Vrbe milliari:

Plin. l. 7. cap. 54.

D. M.
L. IVLI. EPIGONI
VIXIT. ANNIS. XXVI. M. V. D. XII.
CORPVS. INTEGRVM. CONDITVM
L. IVLIVS. GAMVS
PATER. FILIO. PIISSIMO.

Alter

Alter eumdem morem firmat, qui eſt Romæ ſic inſcriptus:

L. IVLIVS. GAMVS
DIS. MANIBVS.
L. IVLI. MARCELLI
NEPOTIS. SVI
VIXIT. ANN. V.
DIEBVS. XXXXI
CORPVS. INTEGRVM
CONDITVM
SARCOPHAGO.

Poppæa Neronis coniux (auctore Tacito) *non igni abolita, vt Romanus mos, ſed Regum externorum conſuetudine differta odoribus, condita, tumuloq́; Iuliorum illata.* Per Reges illos externos, Ægyptios intelligo, & Iudæos, quibus ea conſuetudo, terræ corpora committendi; quam amplectitur Iudæus ipſe Philo, libro in Flaccum: Α'νθρώποις καὶ πᾶσι χερσαίοις οἰκειότερον ἡ φύσις χωρίον ἀπένειμε γῆν, οὐ μόνον ζῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἀποθανοῦσιν, ἵν' ἡ αὐτὴ καὶ τὴν πρώτην ὑποδέχηται γένεσιν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ βίου τελευταίαν ἀνάλυσιν: *Hominibus & omnibus terreſtribus animalibus natura magis propriam regionem terram tribuit; non ſolum viuentibus, ſed etiam morientibus, vt ipſa & primum ſuſciperet ortum, & à vità vltimam reſolutionem.* 16. Ann.

Mos ille à Iudæis ad Chriſtianos poſtmodum

transſijt., qui mortuos condidere loculis excauatis in ſubterraneis & arenarijs cryptis, quas *areas* vocabant, *tumbas*, & *catacumbas*; & frequentiſſimâ voce *cœmeteria*, quaſi *dormitoria*; quòd doceret eos fides, non interire Chriſtianos, ſed rurſus excitandos, in Domino interim obdormire: de quo piè Prudentius more ſuo:

De Exequijs.

Quidnam ſibi ſaxa cauata?
Quid pulchra volunt monumenta?
Niſi quòd res creditur illis
Non mortua, ſed data ſomno.
Hoc prouida Chriſticolarum
Pietas ſtudet, vtpote credens
Fore protinus omnia viua,
Quæ nunc gelidus ſopor vrget.

Et quidem internum venturæ reſurrectionis ſenſum, in Ethnicorum animis viguiſſe arbitror, cùm de ſupremo munere ſepulturæ mirum in modum fuerint ſolliciti, corporumq́ue reliquias accuratiſſimè ſeruarint, quaſi rurſus futuras domos immortalium animarum. Hinc apud eos tanta funerum celebritas, extructa mauſolea, erectæ pyramides, arcæ, pilæ; menſæq́ue poſitæ, quibus inciſi tituli vitam æthereram ſpirantes, & corporum ad tempus dumtaxat conſeruationem. hinc mutos etiam lapides obteſtabantur, vt leuiter ſuper oſſa defunctorum

ctorum reſiderent: ſub quibus *deponi* dicebantur, & *collocari*, vt aliquando tandem educenda; *dormire* & *quieſcere*, quaſi debuiſſent iterùm euigilare, & artuum rediuiuorum beneficio moueri. Eamdem ob cauſam ſepulchra dicta reperies ipſis non modò *conditoria*, ſed & *quietoria*, *repoſitoria*, atque non rarò *oſſuaria*; quòd in ijs reliquiæ corporum ſurrecturorum, tamquam ſemina ſeruarentur, oſſa nempe duriora, & ipſi dentes inuicti ignibus, & flammis indomiti. Tertullianus: *Conſtat non tantùm oſſa durare, verùm & dentes incorruptos perennare, quæ vt ſemina retinentur fructificaturi corporis in reſurrectione.* Vnde & fortaſſis hominem priuſquam genito dente cremari mos gentium non fuit, quòd eſſet *tunc minor igne rogi*, vt canit Satyricus; quia tenelluli ac medulloſi infantes igne penitùs abſumpti fuiſſent, nec oſſium vel dentium ſuperfuiſſet quidquam, ad ſemen euigilationis extremæ, quam agnouit haud dubiè Ethnicus Phocylides, dum dixit: De Reſur. carnis. Sat. 15.

Οὐ καλὸν ἁρμονίην ἀναλυέμεν ἀνθρώποιο·
Καὶ τάχα δ' ἐκ γαίης ἐλπίζομεν ἐς φάος ἐλθεῖν
Λείψαν' ἀποιχομένων, ὀπίσω δὲ θεοὶ τελέθονται.
Non diſſoluimus pulchram hominis harmoniam;
Etenim ſubitò è terra ſperamus in lucem venturas
Reliquias defunctorum, qui poſteà Dij fient.

CAPVT II.

Corpora terrâ condita, velis fuiſſe obducta; ex more, qui à Judæis manauit, & Ægyptijs: horum ritus, & conditura ratio.

A QVIBVS Gentibus terrâ conditi mortui, ab ijs ferè & condimenta & vela adhibita, quibus nuda corpora tegerentur ſimul, & à putredine vindicarentur. Spartæ Regis Lycurgi ſtatuto, obduxerunt oleæ fronde, velata priùs puniceo amictu. Nazamones à lotione & vnctione, album & elegans peplum adhibuerunt: quod & parti Perſarum familiare fuit; necnon Ægyptijs & Iudæis, qui abluta & aromatis medicata cadauera linteis candidis inuoluêre: quo ritu Chriſtum Seruatorem ſepultum legimus in Euangelio, vbi dicitur: *Acceperunt corpus* IESV, *& ligauerunt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Judæis ſepelire.* qui ſanè mos, licet primâ fronte cuiuis clarus & perſpicuus videatur; non pauci tamen Criticis occurrunt nodi circa eum, & in numero linteorum, & in ratione inuolucri; quos omnes ſoluere intendimus, vt linteorum Chriſti ſepulchralium criſis expeditior ſit. Aliquid porrò mutuatos in hoc ab Ægyptijs Iudæos Tacitus videtur innuere, vbi de iſtorum modo,

Plutarch. in Lycurg.

Sextus Emp. l. 3. cap. 24.

Ioan. 19.

modo, quem fuiſſe dicit, *corpora condere, non cremare, è more Ægyptio.* Fauet Philo Iudæus, dum aſſerit *non minùs quàm deci es centena millia Iudæorum Ægyptum aliquando inhabitaſſe.* Sed condendi ritum Iudæos ab Ægyptijs non accepiſſe cùm Scriptura ſacra ſatis inſinuet, vbi ſepulturas Saræ, Abrahami, & aliorum perſpicuè narrat; an illum *condiendi,* Tacitus intellexit? Sic videtur; & verò ſcripſiſſe *condire*, non *condere*; quò ſcilicet conſeruationem cadauerum per vnctionem & condituram, opponeret eorumdem deſtructioni per cremationem: vt alibi, Neronis Poppæam *conditam* dixit, *non igni abolitam.* Hiſt. 5. Lib. in Flac. 16 Ann.

Ritum Ægyptiacum triplicem faciunt Diodorus Siculus, & Herodotus Halicarnaſſeus. Primus, in quo argenti talentum inſumebatur, fuit locupletiorum, qui myrrham puram, caſiam, & alios odores, excepto thure, vnà cum vino Phœniceo adhibebant ad condituram. *Λούσαντες τὸν νεκρὸν,* (inquit Herodotus) *κατειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σινδόνος βυσσίνης, τελαμῶσι κατατετμημένοισι, ὑποχρίοντες τῷ κόμμι, τῷ δὴ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται Αἰγύπτιοι.* *Vbi abluerunt, ſindone byſſinâ, inciſis loris, totum inuoluunt, gummi illinentes, quo Ægyptij glutinis loco plerumque vtuntur.* Secunda conditura, minoris ſumptus (minarum ſcilicet viginti) fuit medio- Lib. 2 c. 5. Lib. 2. Loc. cit.

mediocrium, qui nitro vtebantur, quod carnes tabefacit; & vnguine cedrino, *cui tanta vis inest* (in-
Lib. 16. cap. 11. quit Plinius) *vt in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfusa seruentur*. Tertius modus minimi sumptus, & è plebe infimorum, ablutionibus tantùm constabat, & exsiccatione. Omnes porrò condituræ, præter exenterationem, requirebant salituram dierum ampliùs triginta, vsque ad septuaginta; nec enim liceat salire diutiùs. Iacob Patriarcha Ægyptio more condîtus, vnctus est tantùm per dies quadraginta.

Arte illâ condîta & exsiccata cadauera, Ægyptij domi seruabant. Herodotus: Ἐνθεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν οἱ προσήκοντες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα· ποιησάμενοι δὲ, ἐσεργνῦσι τὸν νεκρόν· καὶ κατακληΐσαντες οὕτω, θησαυρίζουσι ἐν οἰκήματι θηκαίῳ, ἱστάντες ὀρθὸν πρὸς τοῖχον. *Eo deinceps recepto* (cadauere condíto) *propinqui ligneam hominis effigiem faciunt, in quâ mox inserunt mortuum; atque ita inclusum, reponunt in loco sepulchrorum loculis dicato, & rectum*
1. Tusc. *statuunt ad parietem*. M. Tullius: *Condiunt Ægyptij mortuos, & eos domi seruant*. Pomponius
Lib. 1. c. 9. Mela: *Mortuos nec cremare, nec fodere fas putant, verùm arte medicatos intra penetralia collocant*.
Lib. 3. cap. 24. Sextus Philosophus: *Ægyptij intestina extrahentes, condiunt defunctos, & eos supra terram habent*.

Si-

Silius Italicus: —— *Ægyptia tellus* Punic. 13.

Claudit odorato post funus stantia saxo
Corpora, & à mensis exanguem haud separat
vmbram.

Lucianus libro de Luctu: Ταριχεύει δὲ ὁ Αἰγύπτιος· οὗτος μέντοι, λέγω δὲ ἰδών, ξηράνας τὸν νεκρὸν, σύνδειπνον καὶ συμπότην ἐποιήσατο: *Muriâ condit Ægyptius: atque hic quidem (rem visam à me narro) desiccatum cadauer conuiuam & compotorem adhibet*. D. Athanasius Episcopus Alexandrinus, in Vitâ S. Antonij, lectis adhibita docet: *Mos est Ægyptijs nobilium, & præcipuè beatorum Martyrum corpora, linteamine quidem inuoluere, & studium funeri solitum non negare: terrâ verò non abscondere, sed super lectulos domi posita reseruare. hunc honorem quiescentibus reddi, inueteratæ consuetudinis vanitas tradidit.* Hanc consuetudinem vsque adeò detestatus est S. Antonius, vt vetuerit ad Ægyptum suas perferri reliquias, ne vano illo honore seruarentur, vt auctor est laudatus Athanasius; cui non absimilem atque Antonio suo mentem fuisse ostendit Damascenus: Ἴσμεν τὸν μακάριον Ἀθανάσιον, ἀπηγορευκότα τὸ ἐν λάρναξι τιθέναι τὰ τῶν Ἁγίων λείψανα, μᾶλλον δὲ προστάττοντα ὑπὸ γῆν ταῦτα καλύπτειν, τὸ ἄτοπον ἔθος τῶν Αἰγυπτίων καταργῆσαι βουλόμενον, οἳ τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς οὐχ ὑπὸ γῆν ἔκρυπτον, ἀλλ᾽ ἐπὶ κλινῶν καὶ Orat. 1. de Imag.

σκιμποδίων ἐπὶθεῖν. *Scimus S. Athanasium Sanctorum reliquias non in urnis collocandas, sed humi condendas esse eo consilio censuisse, ut absurdum Ægyptiorum morem abrogaret, qui suos mortuos non sub terrâ condebant, sed in lectulis & scimpodiis collocabant.*

Ceterùm superstitiosæ illius conditurae causam Lib 3. fuisse scribit Herodotus, quòd persuasum haberent, ignem esse animatam belluam, quæ cuncta deuoraret, & simul emoreretur: tum etiam ne humati deuorarentur à vermibus. Verùm eam non tam vanitati & superstitioni tribuit Cassianus, quàm necessitati, propter frequentem inundatio-Coll. 15. cap. 3. nem Nili. *Hunc Ægyptiis morem* (inquit ille) *Nili fluminis inuexit eluuies; ut quoniam uniuersa terra illius latitudo, instar immensi pelagi, non paruo anni tempore, solitâ aquarum eruptione contegitur; ita ut nulla cuiquam uiandi copia, nisi lemborum transuectione tribuatur; corpora mortuorum, pigmentis condita redolentibus, in editioribus cellulis recondantur.*

CAPVT III.

Schema conditorum in Ægypto cadauerum ob oculos positum.

MEDICATA cadauera solebant adeò exsiccare pollinctores Ægyptij, vt statuas æneas solidi-

ſoliditate adæquarent: linguâ ſuâ *Gabbaras* appellabant, ait D. Auguſtinus; quaſi *barbaros*, & *inſulſos*, ex Iſidori gloſſis. Nunc vulgus vocat *Mumias*, ſeruata quæuis in Ægypto per condituram corpora; in quorum truncis, frequenter latent icunculæ quædam ſpithameæ, ac etiam minores, quæ corpus, Ægyptio more condîtum, & linteis inuolutum egregiè referunt. Theuetus, imagunculas illas, vult eſſe ſigna Numinum, quæ quis defunctus coluiſſet in vitâ: à cuius ſententiâ non multùm abijt Bellonius[a]. Goropius Becanus[b] Canopi cenſet eſſe ſimulacra; Guichardus[c] verò Iſidis, vel Oſiridis. Ego in tanto diſcrimine quid affirmem? verum forſitan, ſi dixero, imagines illas eſſe cadauerum conditorum exemplaria. Fauet Princeps Radziuilus, in Peregrinatione ſuâ Ieroſolymitanâ, ſcrutatus ipſemet diligenter ſepulchra Ægyptiaca: *Idola illa*, inquit, *ſunt ex argillâ, cærulei vel violacei coloris, ad vnius digiti longitudinem; quædam etiam minora, formam infantuli faſciis circumligati, adiectis multis Ægyptiorum characteribus, exprimentia. Qualia autem ſunt idola, tali modo & ipſa corpora linteis ſunt inuoluta, quæ ob antiquitatem adèo ſunt marcida, vt papyrum combuſtam, quæ nigreſcit, & facillimè diffluit, imitentur.* Et antiquior Herodotus, Εἰσὶ, ait, οἳ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατέαται, καὶ τέχνην ἔχουσι ταύ-

Ser. 120. De diu. cap. 22.

Coſm. Orient. cap. 42.

[a] De Fun. med. c. 4.
[b] 7. Hieroglyph.
[c] Libro 3. Fun. c. 10.

Epiſt 3.

Lib. 2.

ταύτην. Οὗτοι ἐπεάν σφι κομισθῇ ὁ νεκρὸς, δεικνύουσι τοῖσι κομίσασι παραδείγματα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. Καὶ τὴν μὲν σπουδαιοτάτην αὐτέων φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὅσιον ποιεῦμαι τὸ οὔνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ὀνομάζειν· τὴν δὲ δευτέρην δεικνύουσι ὑποδεεστέρην τε ταύτης καὶ εὐτελεστέρην· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστάτην. Φράσαντες δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐτέων, κατὰ ἥντινα βούλονταί σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρόν. Οἱ μὲν δὲ ἐκποδὼν, μισθῷ ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται, οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι ἐν οἰκήμασι, ὧδε τὰ σπουδαιότατα ταριχεύουσι. *Sunt certi ad hoc ipſum conſtituti, qui hoc artificium factitant: ad quos cùm cadauer portatum eſt, oſtendunt his qui portauerunt, exemplaria mortuorum materialia, pingendo aſſimilata; & vnum eorum accuratiſſimè fabrefactum eſſe aiunt, cuius ego nomen ſi nuncupauero, haud faciam ſanctè: alterum illo inferius, ac vilioris pretij: tertium viliſſimi. Ea dicẽtes, ſciſcitantur ab his, ad quod exemplar velint effingi mortuum ſuum: iſti conuento de pretio illinc abeunt, & qui relinquuntur in ædibus, hunc in modum condiunt corpus*, &c. Illa παραδείγματα νεκρῶν ξύλινα, Valla interpres vertit, *exemplaria mortuorũ lignea*: ego, ni fallor, accuratiùs *materialia*; tum quia ξύλον Græcis quamuis dolabilem materiam ſonat, ἀπὸ τοῦ ξύειν τὴν ὕλην: tum quòd in corporibus condítis, eiuſmodi paruæ ſtatuæ, ex argillâ, aut aliâ ſolidâ materiâ reperiantur; ad indicandum poſteris,

vti

vti censeo, quonam conditurę ritu, cadauera singula fuissent medicata; an cum hieroglyphicis signis & notis, in modum sepulti Osiridis, cuius nomen ἀνεκφώνητον ob reuerentiam prꝏterit Herodotus; an alijs duabus minoris sumptus conditu- ris; quóve pigmenti artificio, rubróne, subuiridi, an cæruleo: cuiusmodi Gabbaras illos fictitios plerosque vidimus, & domi habemus, in quadrangulam basim desinentes, cui tota effigies recta insistit. Vnicum hîc exhibemus, absque notis hieroglyphicis, vt inuolucri ratio melius percipiatur. Plur. de Iside & Osiride.

Sindone primùm byssinâ, ab imâ ceruice vsque ad pedes, corpus inuolutum est: & loris incisis circumligatum, quæ tamen ob gummi densius illitum non apparent: cubiti decussatim se premunt sub linteo, ita vt manus dextra in sinistro pectoris latere, sinistra in dextro videatur: supremo capiti ve-

lum est superinductum, quod hinc inde propendet in ipsum medium pectus; in posticâ verò parte, à vertice inter scapulas desinit: mento supposita est propendens ὀθόνη, fascia barbata, quâ constringebant genas & maxillas mortuorum, ne os hiaret ipsis, vt auctor est Lucianus: sola facies nuda restabat, auribus etiam extantibus. Παραδιδόασι (ait Diodorus) τοῖς συγγενέσι τοῦ τετελευτηκότος, οὕτως ἕκαστον τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἀκέραιον τετηρημένον, ὥστε καὶ τὰς ἐπὶ τοῖς βλεφάροις καὶ ταῖς ὀφρύσι διαμένειν, καὶ τὴν ὅλην περίοψιν τοῦ σώματος ἀπαράλλακτον εἶναι. *Curatum cadauer Ægyptij cognatis tradunt defuncti, ita singulis eius partibus, etiam superciliorum palpebrarúmque pilis integrè seruatis, vt omnis corporis species integra perduret.* quod arguit, omnia in facie lineamenta seruata, laruis etiam quandoq; adhibitis, Principe Radziuilo teste oculato. *Corpora*, inquit, *quæ in tumbis deposita reperimus, habebant in facie personas coloribus vel auro depictas; ex quibus apparebat, lineamenta faciei eorum, qui depositi ibidem fuerant, ea ratione ad viuum fortaßis expressa fuisse.* Tales Gabbarum imagunculas circumferre in conuiuijs solebant, vt de fati extremi necessitate præsentes admonerent. Herodotus: Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων, ἐπεὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν σορῷ ξύλινον πεποιημένον, μεμιγμένον ἐς τὰ μάλιστα

Lib. de Luctu.

Lib. 1.

Loc. cit.

λιστα καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ, μέγαθος ὅσον τε πάντη πηχυαῖον, ἢ δίπηχυ. Δεικνὺς δὲ ἑκάστῳ τῶν συμποτέων λέγει· Ἐς τοῦτον ὁρέων, πῖνέ τε καὶ τέρπευ· ἔσεαι γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος. *Apud locupletes eorum, cùm multi conuenerunt, & à cœnâ discessum est, circumfert aliquis in loculo mortuum è durâ materiâ factum, sed picturâ & opere verum maximè imitantem, longitudine cubitali omnino, aut bicubitali; ostendensque singulis conuiuarum, ait: In hunc respiciens pota, & oblectare, talis post mortem futurus.* Simile quid mobile, & ex argento exhibitum à seruo in conuiuio Trimalcionis, apud Petronium: *Potantibus, & accuratè lautitias nobis mirantibus, laruam argenteam attulit nobis seruus, sic aptam, vt articuli eius, vertebræque locatæ, in omnem partem flecterentur: hanc cùm super mensam semel iterúmque abiecisset, & catenatio mobilis aliquot figuras exprimeret, Trimalcio adiecit:*

Heu, heu, nos miseros, quàm totus homuncio nil est!

. . . .

Sic erimus cuncti, postquam nos auferet orcus:
Ergo viuamus, dum licet esse, benè.

Græcis, testandi luctus causâ, solemnis fuit eiusmodi simulachrorum in publicum expositio: nam Plutarchus in Alcibiade tangit Atheniensium mulierum morem, quæ festo Adoniorum die collocabant in vicis τὰ εἴδωλα νεκροῖς ἐκκομιζομένοις ὅμοια,

ὁμοια, *imagines mortuis qui efferuntur similes*, quibus Veneris dolorum, ex morte Adonidis, publicâ mœstitiâ meminissent.

CAPVT IV.

Ritus sepulturæ Iudaicæ duplex: mortui loti, vncti, inuoluti: Christi funerationi adhibita sindon, sudarium, linteamina, institæ.

MODVM cadauera curandi apud Iudæos, duplicem inuenio: primum antiquiorem & omnino parem Ægyptio, eorum qui vixerant, aut viuebant adhuc in Ægypto; vt Patriarcha Iacob, cuius corpus iubente filio Ioseph, *aromatibus conditum est, per quadraginta dies, deinde repositum loculo in Ægypto*. Alterum Iudæis Palęstinam incolentibus familiarem, minoris sumptus, & à priori multùm diuersum; ex præcepto Gamalielis Senioris, cuius tam in Sacerdotibus quàm in populo potissima auctoritas erat: is cùm vidisset (referente Rabbi Iacob) excreuisse tantum apud Hebræos impensam funerum, vt eius magnitudine cognati perterriti, relicto cadauere aliquando se subducerent; eius sententiâ (quam vidit à posteris inuiolatè seruatam) factum est, vt nonnisi lineis linteaminibus, iisque non magni pretij, corpora defunctorum

Genes. cap. vlt.

Baronius anno 34. n 136.

In Thurim Iora Degha, cap. 352.

ctorum obuoluerentur; in quo nullam voluit haberi rationem cuiusuis ordinis aut dignitatis, etiamsi regali effulgeret amplitudine; eoque modo seipsum sepeliri mandauit. Clariùs ritum explicat idem Rabbi Iacob, ex Rabbi Moyse Ægy- Loc.cit. ptio, vbi docet viros virorum, & feminas feminarum curare consueuisse cadauera, in hunc modum: oculos inprimis claudere defuncto, & ora stringere fasciâ, tondere capillos, corpus lauare, vnguentis vngere, cadauer delibutum obuoluere linteis; sicque curatum ponere in sepulchro.

Primùm igitur in ritu fuit, oculos defuncto occludere, quod Ouidius *condere*, Virgilius *premere*, Varro *sigillare* dixit; vnaque maxillam inferiorem, (quæ sola mobilis est) ne hiaret, stringere tenui fasciâ ad verticem alligatâ. A beatissimâ Virgine matre id muneris Christo præstitum credimus, quod à matribus olim filiis exhiberi solitum. Polynices ad matrem apud Euripidem:

Συνάρμοσον δὲ βλέφαρά μου τῇ σῇ χερὶ μᾶτερ· In Phœniss.

Iam claude mihi palpebras manu tuâ mater.

& extant querelæ matris Euriali apud Maronem, quòd filius eâ muneris parte caruisset:

—— nec te tua funera mater 9. Æneid.

Produxi, pressive oculos, nec vulnera laui.

Secunda fuit capillorum incisio: à quâ tamen

C in

in damnatis abſtinebant Iudæi, vt notat Baronius, Loc.cit. *quòd maledictioni legis obnoxij eſſent*. ideò capite intonſo ſepultus eſt Chriſtus Seruator, quòd à perfidis illis ſententiam eſſet paſſus.

Tertio loco fiebat corporis lotio, adeò vulgaris apud priſcos, vt pigeat eorum verba hîc aduocare. 15.Aug. Scripſit Metaphraſtes, B. Virginem matrem lacrymis Chriſti plagas emundaſſe: quod mihi reuocauit in mentem illa Ennij, in Cteſiphonte, Lib. 6. cap. 2. apud Macrobium: *Neque terram iniicere, neque cruenta conueſtire mihi corpora licuit; neque miſeræ lauêre lacrymæ ſalſum ſanguinem*. Lotioni corporis Dominici plures fuiſſe adhibitos, innuit Chryſo- Hom.84. in Ioan. ſtomus ex antiquioribus: *Dum peteret eum à Pilato* (Ioſeph,) *& dum lauarent, iam veſpera aduentarat*. Sordes pretioſas ac mundas, ex abluto corpore mortui Chriſti collectas, Balduinum Ieroſolymorum Regem ad ſuos Flandros è Palæſtinâ miſiſſe per Abbatem S. Bertini, Lorinus in Com- In cap.9. Act. mentarijs tradidit.

Lotionem ſecuta eſt vnctio, ſeu conditura; in quâ aliter Ægyptij, aliter Iudæi. Illi corpore exenterato, & cerebro per nares extracto, intrinſecus condimenta adhibere ſoliti; vt eſt apud Herodotum, qui hoc ipſum appellat ταριχεύειν. Hi verò, Iudæi inquam, aromata & vnguenta applicabant extrin-

extrinsecus, quod in Sacris litteris dicitur Græcè ἐνταφιάζειν, vel ἀλείφειν. Vnctionem vulgò receptam indicauerat viuens Christus, cùm Maria acceptâ vnguenti pistici pretiosi librâ, vnxisset pedes eius: *Sinite illam*, dixit, *vt in diem sepulturæ meæ seruet illud.* Ioan. 12. Et ad vngendum eum mortuum, venit primùm *Nicodemus ferens mixturam myrrhæ & aloës, quasi libras centum:* Ioan. 19. & iterùm postquam transisset sabbatum, Maria Magdalena, & aliæ piæ feminæ *emerunt aromata, vt venientes vngerent illum.* Marci 16.

Quintò, delibutum cadauer inuoluebant linteis: quæ pars ritus contineri videtur hoc Ecclesiastici præcepto: *Fili, in mortuum produc lacrymas, & quasi dira passus, incipe plorare, & secundùm iudicium contege corpus illius, & non despicias sepulturam illius, & luctum secundùm meritum eius.* Cap. 38. Illa verba, *secundùm iudicium contege corpus*, explico, *iuxta morem funebrem obuolue linteis.* Ioannes de Christo: *Acceperunt corpus* IESV, *& ligauerunt illud linteis, cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire.* Cap. 19. Morem indico sigillatim è Sacris scriptoribus. ita primò Matthæus: *Cùm autem serò factum esset, venit quidam homo diues ab Arimathæâ, nomine Ioseph, qui & discipulus erat* IESV; *hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus* IESV*: tunc Pilatus iussit reddi* Cap. 27.

corpus; & accepto corpore Ioseph inuoluit illud in SINDONE *mundâ, & posuit illud in monumento suo nouo, quod exciderat in petrâ, & aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti.* Sic deinde Marcus:

Cap. 15. *Cùm iam serò esset factum (quia erat parasceue, quod est ante Sabbatum) venit Ioseph ab Arimathæâ nobilis Decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introiuit ad Pilatum, & petiit corpus* IESV. *Pilatus autem mirabatur, si iam obijsset, & accersito Centurione interrogauit eum, si iam mortuus esset: & cùm cognouisset à Centurione, donauit corpus Ioseph. Ioseph autem mercatus* SINDONEM, *& deponens eum inuoluit* SINDONE, *& posuit eum in monumento, quod erat excisum de petrâ, & aduoluit lapidem ad ostium monumenti.* Tum Lucas hoc mo-

Cap. 23. do: *Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat Decurio, vir bonus & iustus: hic non consenserat consilio, & actibus eorum, ab Arimathæâ ciuitate Iudææ, qui expectabat & ipse regnum Dei: hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus* IESV, *& depositum inuoluit* SINDONE, *& posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat.*

SINDONEM, de quâ Matthæus, Marcus, & Lucas, interpretor lintea omnia, quæ ad Christi sepulturam quoquo modo adhibita sunt, siue quæ intra sepulchri septa conclusa fuere; quæ distinctiùs expressit

pressit Ioannes; siue quo cruentum Christi corpus & à cruce recens exceptum est, obtectumque, vt honestè ad pollincturæ locum deferretur; quod linteum esse Allobrogicam sindonem, infrà ostendam; videturque illud primò & præcipuè significari mundâ sindone, quâ depositum Christi corpus inuoluisse Ioseph dicitur à tribus Euangelistis. Nunc Ioannem audiamus: *Exijt ergo Petrus, & ille alius discipulus*, (de seipso loquitur Ioannes) *& venerunt ad monumentum: currebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum: & cùm se inclinasset, vidit posita* LINTEAMINA, *non tamen introiuit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum, & vidit* LINTEAMINA *posita, &* SVDARIVM, *quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum locum. Tunc ergo introiuit & ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum; & vidit, & credidit.* Ecce sudarium capitis, & alia linteamina, de quibus etiam indeterminatè Lucas: *Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum, & procumbens vidit linteamina sola posita, & abijt secum mirans quod fuerat factum.* Verbum LIGAVERVNT apud Ioannem, FASCIAS indicat, siue INSTITAS, quas ex- Cap.20. Cap.24. Cap.19.

Cap. 11. presse memorat in funere Lazari: *Et statim prodijt, qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis, & facies eius sudario erat ligata.* Quia verò addit Ioannes, *ligauerunt linteis*; meritò dubitari potest, num idipsum sint *instita*, quod *linteamina*; & an in Christi funeratione, præter institas, alia adhibita sint linteamina, quod puto probabilius, & fauet S. Augustinus: *Neque hic repugnat quidquam rectè intelligentibus*, (inquit) *nec enim illi* (Matthæus, Marcus, & Lucas) *qui de Nicodemo tacuerunt, affirmauerunt à solo Ioseph Dominum sepultum, quamuis solius commemorationem fecerint: aut quia illi vnâ sindone à Ioseph inuolutum dixerunt, propterea prohibuerunt intelligi, & alia lintea potuisse adferri à Nicodemo, & superaddi; vt verum narraret Ioannes, quòd non vno linteo, sed linteis inuolutus sit: quamuis & propter sudarium, quod capiti adhibebatur, & institas quibus totum corpus alligatum est, quia omnia de lino erant, etiamsi vna sindon ibi fuit, verißimè dici potuit, ligauerunt eum linteis: lintea quippe generaliter dicuntur, quæ lino texuntur.* Hæc Augustinus pro linteorum pluralitate: de quâ nos infrà plura; vt & de fascijs, sudario, sindone, ac totâ Dominicæ sepulturæ serie & ritu.

Lib. 3. de Consens. Euang. cap. 23.

CA-

CAPVT V.

Sindonis ac Sudarij ἔτυμον & significatio multiplex: vtrumque ad funera traductum.

SCIO geminas has voces *Sindonem* & *Sudarium*, promiscuè sumi ab Auctoribus: quæ tamen strictè considerata, diuersa habent ἔτυμα & significationes. Sindonis ἔτυμον hauriunt Grammatici à Sidone, maritimâ Palæstinæ vrbe, quòd in eâ primùm Sindon cœperit fieri. Iustinus eam vrbem à piscium vbertate sic dictam censet, *quia piscem* (inquit) *Phœnices Sidon vocant*. in nummo veteri Anniæ Faustinæ nominatur COL. AVR. PIA. METROPOLIS. SIDON. Lib. 18.

Significatus Sindonis varius est, & multiplex. & quidem primò, quoduis lineum textum, quod velaret & amiciret, dictum est sindon. Baysius ex Polluce docet, sindonem esse *amictum ex lino Ægyptiaco*. Isidorus strictiùs capit: *Anaboladium sic dictum*, inquit, *amictorium lineum feminarum, quo humeri operiuntur, quod Græci & Latini sindonem vocant*. Alij pro integro vestimento capiunt; vt Strabo, qui scribit *Indos sindonibus candidis, & carbasis vti, contrà quàm ab his tradatur, qui dicunt eos vestes coloribus infectas gestare*. Glossæ veteres: Σινδών, Lib. 15.

δὼν, *tunica lintea*. Galenus: Μὴ γυμνὸς κομιζέσθω, ἀλλὰ ἐπιβεβλημένος σινδόνα μὴ ψυχρὰν, ἢ ἕτερον ἐπίβλημα. *Ne nudus feratur, sed opertus sindone non frigidâ, vel alio vestimento.* Martialis, de Endromide Sequanicâ:

Lib. 4. *Ridebis ventos hoc munere tectus & imbres,*
Nec sic in Tyriâ sindone tutus eris.

Theod. & Pall. Hinc in Historiâ Lausiacâ, inuenies Patrẽ quemdã, *Serapionem*, cognomine *Sindonitem*, quòd lineâ veste tantùm tectus obambularet. Denique narratur in Marci Euangelio, quòd cùm militum cohors ad radices montis Oliueti Christum orantem inuasisset, discipuli omnes relicto eo fugerunt; & qui sequebatur eum adolescens, περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ, *amictus sindone super nudo*, cùm teneretur à militibus, eâ relictâ nudus aufugit. Hunc fuisse Ioannem Euangelistam, volunt Ambrosius, Gregorius, Beda, & alij Patres. *Ille autem cœnatoriâ veste adhuc indutus erat* (inquit Baronius) *quæ solebat esse sindon, eademq́; prolixa, vt meritò fugam arripiens abiecerit eam adolescens ille, existimatus Ioannes; qui quòd, vt creditur, mœrore oppressus non recepisset vestimenta sua, vt erat in mensâ, remansit amictus sindone super nudo.* Transijt quoque sindon ad funera, ita vt esset linteum sepulchrale ad cadauera non secùs atque vestimento tegenda & inuol-

Cap. 14.

Anno 34. n. 39.

inuoluenda. Herodotus de Ægyptiis: *Vbi abluerunt* Lib. 2.
corpus, sindone byssinâ, incisis loris totum inuoluunt.

Sudarium Nonnus Poëta Græcus vocem Syriacam esse dixit, nec immeritò; nam in libro Ruth, vbi Hebræus habet, הָבִי הַמִּטְפַּחַת *Haui hammitpahat*, *dato linteum*; Chaldæus dicit, הָבִי סוּדָרָא *Haui sodara.* Alij passim omnes Latinis tribuunt, quòd apud ipsos clarius sit vocis etymon; *sudare* enim & *sudarium* affinia sunt. Ergo sudarium vocant *linteum quoduis, quod suda siue sicca reddit corpora, sudorem detergendo.* Inclino in sententiam Nonni; etsi nihil vetat idem vocabulum duabus linguis natiuum esse, vt asserunt quidam de nominibus *Missa, cephas, Iesus*, & *Pascha.*

In Ioan. cap. 11. & 20.

Cap. 3. v. 15.

In Mediâ comœdiâ σουδάριον vocatur καψιδρώτιον, quasi *sudorem absorbens.* vetus etiam Onomasticum habet, *sudarium*, καψιδρώτιον. Apud Quintilianum *Vatinius reus, agente in eum Caluo, sudario candido frontem detersit.* Et apud Tranquillum Nero *plerumque prodiit in publicum, ligato circa collum sudario*; tum aliò, tum forsan ad sudatoria perrecturus, vbi ferè loco strigilum vsurpata sunt sudaria: quæ Martialis linteorum nomine comprehendit, vbi de strigilibus ferreis:

Pollux lib. 7. c. 16.

Cap. 51.

Pergamus has misit curuo distringere ferro,
Non tam sæpè teret lintea fullo tibi.

D Dio

Dio in Nerone, pro eo quod Suetonius *ſudarium* dixit, extulit σινδόνιον, quod eſt idem atque linteum tenue, quia erant texta lino ſudaria. Catullus vtrumque ſumit indiſcriminatim, quando petens ſurreptum linteum, ait:

Ad Aſinium.

—— mihi linteum remitte,
Quod me non mouet æſtimatione,
Verùm eſt μνημόσυνον mei ſodalis:
Nam ſudaria Setaba ex Iberis
Miſerunt mihi muneri Fabullus
Et Veranius: hoc amem neceſſe eſt,
Et Veraniolum meum, & Fabullum.

Setaba vocabantur ſudaria, à Setabi oppido Hiſpaniæ, in edito monte Regni Valentini ſito, nunc dicto *Xatiua*, cui olim in Europâ, lini palma. Sudarium quod ori maximè tergendo paratum eſſet, dictum eſt etiam *Orarium*. Hieronymus: *Non abſque amictu lineo incedere laudabile eſt: ridiculum eſt, referto marſupio, quòd ſudarium orariúmque non habeas gloriari*. Etymologicum ſic habet: Ὠράριον, φάκιον, φακιόλιον, προσώπου ἐκμαγεῖον: *Orarium, velum linteum, linteum quo facies detergitur, mantile vultus*. Alcuinus mappulam Sacerdotum, quâ pituitam oculorum & narium detergent, vocat *ſudarium*. Gemma animæ: *Sacerdos fanonem in ſiniſtrum brachium ponit, qui & mappula, & ſudarium*

Epiſt. 2.

De Diu. off.

rium

rium vocatur. Durandus in Rationali: *Sudarium est lineus pannus, quem ministrans Episcopo semper paratum habet, quo ille sudorem & omnem superfluum corporis tergat humorem*. Sudarium, quo Christus Dominus in monte Oliueti sudorem sanguineum detersit, in summâ veneratione habetur in Monte sancto Bauariæ. Iam sudarium in re funebri vsurpat Ioannes in Christi & Lazari sepulturâ, & alij communiter, vt ex sequentibus aliquot Capitibus planum erit. Lib. 3. cap. 16. Cap. 11. & 20.

CAPVT VI.

Sudarium Vesontinum videri illud ipsum de quo mira narrat Beda, quódque à Virgine Deiparâ in Filij sepulturam concessum dicitur: primi eius possessores.

De sudario quod fuerat super caput Christi, hæc Venerabilis Beda, libro de Locis sanctis ab ipso conscripto, ex relatione Arnulphi Episcopi, quem iisdem ferè diebus, quibus hæc gesta sunt, loca sancta visitasse testatur: *Sudarium capitis Domini, post resurrectionem eius, mox Christianissimus quidam Iudæus furatus, vsque ad obitum diuitiis sibi affluentibus habuit; qui moriturus interrogat filios, qui Domini sudarium, qui ceteras patris velit accipere re-* Cap. 5.

liquias: maior thesauros rerum, minor elegit sudarium: & mox illi decrescunt opes vsque ad paupertatem; fratri autem cum fide crescunt & opes, quod vsque ad quintam generationem fideles tenuere. Hinc ad impios perueniens, diuitias tantum auxit, vt Iudæis, & hoc multò tempore: donec post longa litigia, quibus Christiani Iudæi se Christi, infideles verò se patrum suorum affirmabant heredes; Mahuuias Sarracenorum Rex, qui nostrâ ætate fuit, Iudex postulatur, qui accensâ grandi pyrâ, Christum iudicem precatur, qui hoc pro suorum salute super caput habere dignatus est. Missum ergo in ignem sudarium, veloci raptu effugiens euolat, & summo in aëre diutissimè quasi ludendo volitans, ad vltimum, cunctis vtrimque intuentibus, sese leniter in cuiusdam de Christianâ plebe sinum deposuit; quod manè mox totus populus summâ veneratione salutabat, & osculabatur. habet autem longitudinis pedes octo. Hæc Beda. Incombustibilem sacri sudarij virtutem, non aliunde promanasse arbitror, quàm imputribilem ligni sanctæ Crucis qualitatem; quam *de illius carnis sanguine bibisse* ait S. Paulinus, *quæ passa mortem non vidit corruptionem.* Non absimile miraculum (quod Baronius
1014. refert ad annum M. XIV.) narrat Leo Ostiensis de linteo, quo Christus præcinctus pedes discipu-
Chron. Cass. l. 2. cap. 31. lorũ tersit. *His diebus* (inquit) *Monachi quidam ab Ieroso-*

Ierosolymis venientes, particulam lintei, cum quo pedes discipulorum Saluator extersit, secum detulerunt; & ob reuerentiam sacri huius loci (Cassinensis Monasterij) *hic deuotissimè obtulerunt, sexto Idus Decembris. Verùm cùm plurimi fidem derogarent, illi fide præditi particulam istam ardentibus imponunt prunis; quæ mox in colorem ignis versa est, amotis tamen carbonibus, ad pristinam speciem admirabiliter rediit: cúmque cogitarent quomodo vel vbi pignora tanta locarent, dispositione Dei contigit, vt eodem die mitteretur huc loculus ille mirificus, vbi nunc condita est lintei ipsius particula, argento & auro gemmisq; opere Anglico subtiliter & pulcherrimè decoratus.*

Sudarium Vesontinum credimus esse illud ipsum de quo Beda: & quamuis nullis antiquorum historiis satis probari possit, quomodo ab illo sæculo, quo inuictum flammis apparuit, ad Vesontinos denique deriuatum sit; ratione tamen ducimur, quæ viris iudicio præditis non videbitur parui momenti; nempe quia Sudarij Vesontini longitudo & celebritas, Bedæ narrationi apprimè quadrant. Sudarium illud Bedæ, longum fuit pedes octo, vti est etiam Vesontinum; & eam fuisse sepulchri Domini longitudinem asserit Adrichomius. Longitudo verò Sindonis Taurinensis est pedum duodecim: quo fit, vt mihi probari non

poſſit ſententia Palæoti, qui eam Sindonem dicit eſſe Sudarium capitis Saluatoris, de quo egit Beda, cùm longitudinum diuerſitas contrarium euincat; neque enim octo pedes, etiam Anglicani, (de quibus fortaſſe locutus videri poſſit Beda) æquare poſſunt longitudinem Sindonis Taurinenſis, quamuis ea tantùm eſſet duodecim pedum communium. Cùm ergo illud Christi Sudarium octo pedes longum, quod è medijs flammis diuina virtus eripuerat, ex eo tempore perijſſe non ſit credibile; neque aliud in Eccleſiâ Dei reperiatur huius menſuræ, cuius celebritas & ſanctitas priſcis illis quæ Beda refert miraculis reſpondeat, præter Veſontinum; vehementer adducimur vt exiſtimemus, illud ipſummet Bedæ æuo celebre Chriſti Sudarium, ex alijs in alios, ad Veſontinos denique perueniſſe. Primos eius poſſeſſores Beda facit Iudæos, qui in Chriſtum credidiſſent; atque vſque ad quintam generationem: exinde infideles, vſque ad tempora Mahuuiæ Sarracenorum Principis, Ann. 678. n. 16. quem Baronius refert anno DC. LXXVIII. vitâ functum, Gizid filium ſuum Regni heredem reliquiſſe.

Nec verò etiam temerè quis exiſtimet, hoc ipſum eſſe Sudarium, quod ad Chriſtum honeſtè 15. Aug. & piè componendum, refert Metaphraſtes beatam

tam Virginem genitricem porrexiſſe Ioſepho funeris curatori. *Mortuum videns Filium* (inquit) *eo motu animi vſa eſt, vt oportuit; quin etiam in eo de cruce deponendo maternis manibus inſeruiuit, & clauos qui extrahebantur in ſinu ſuo accepit, & membra illius amplexa eſt, partim quidem vlnis aſtringens, partim ſuis lacrymis plagas emundans: deinde tota toti corpori circumfuſa, Ecce tibi ab omni ſæculo præfinitum myſterium ad finem vſque venit, ô Domine, placidâ voce dixit: & Ioſepho in manus tradens* SVDARIVM, *ait: Tibi autem deinceps curæ erit vt ſepulturæ tradens, hoc eum honeſtè componas, myrrhâ condias, & ei iuſta facias.* Hæc Metaphraſtes, cuius auctoritate ex antiquioribus deſumpta monumentis vtitur Baronius. Anno 34.

Neque textile illud munus per beatiſſimam Virginem ſolùm conceſſum credimus, ſed & fuiſſe monumentum manuum eius non immeritò ſuſpicamur: illa quippe (vt eſt in Prouerbijs) *quæſiuit lanam & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum.* Cap. vlt.

Bapt. Mant.

Cùm primùm dulces infans proferre loquelas
Cœpit, & aduerſis veſtigia figere plantis;
Mater ei tunicas habiles ordita, nouumq́,
Veſtis opus, niueo puerum velauit amictu,
Suſpicienſq́, polos, inquit, Date Numina veſti
Incre-

Incrementa meæ, pueri cum corpore semper
Crescat, & ad sanctos vltrò se accõmodet artus:
Non gladium tineámve ferat, non trita senectæ
Cedat, & hæc nostri durent monumenta laboris.

Inconsutilem enim tunicam Filij, operâ mirabili texuisse creditur; nec non lineam eius adhuc pueri subuculam consuisse, quæ è crassiore lino facta, Romæ seruatur in æde sacrâ S. Ioannis Lateranensis. *Alíud quoque à Sudario capitis Domini aliquantò maius linteum fertur ab ipsâ contextum, duodecim Apostolorum, & ipsius Domini continens imagines, vno latere rubro, & altero viridi.* ex venerabili

Loc. cit. Beda. Ἄτρακτον eius, siue

—— *quem pollice torquens*
Libratum tereti versabat turbine fusum,

Pulcheria Augusta soror Theodosij collocauit

Lib. 14. cap. 2. olim in templo τῶν Ὁδηγῶν, auctore Nicephoro. Et in oppido Aduaticorum Huo, seruatur etiamnum eiusdem B. Virginis glomus, filo sacris digitis diducto & presso decorus. ita vt non temerè credi possit, eam, quæ inter Ægyptios λινούργους καὶ λινοπλόκους vixerat aliquamdiu, obnubendo filio sepulchrale sudarium proprijs manibus laborasse; vel saltem è linteo duplici, acu sacrâ per medium consuisse; sic enim confectum cernitur Vesontione, suturâ per medium excurrente. Et sanè moris

fuit

fuit antiquissimi æui matronis, vela funebria texere propinquis & amicis. Penelope apud Homerum Laërti Heroi texuit simile linteum: & pretiosissimas vestes defuncto Pallanti,

—— læta laborum
Ipsa suis quondam manibus Sidonia Dido
Fecerat, & tenui telas discreuerat auro.

CAPVT VII.

Nouatorum sannæ & argumentum duplex in sacra Christi sudaria: Vesontinum sudarium cur institarum notas non habeat. Exhibetur Lazarus suscitatus, vinculis nondum solutus.

VBIQVE proiectus ad calumnias Caluinus, in Christi præcipuè & Sanctorum reliquias virus suum euomuit. De sindone siue sudario Christi ita loquitur: *Ex hoc modo* (sepulturæ Iudaicæ) *luce clariores fiunt imposturæ Papistarum: ostendunt enim linteum, in quo effigies integri hominis, vnà cum capite impressa apparet. at sindon tegumentum corporis, solum Christi corpus tegebat, vsque ad caput. vnde ergo, vel à quo effigies illa cum capite; cùm Christi caput non hac sindone, sed sudario fuerit velatum?* Mirum quàm hoc argumento Caluinus exultet, insultetque Catholicis sacrorum Sudariorum cultoribus.

ribus. Addunt alij eiuſdem farinæ, inſtitas quoque debuiſſe in ſindonibus repræſentari; quippe Iudæi ſoliti ſunt mortuorum manus ac pedes, tænijs quibuſdam ac faſciolis ſiue inſtitis religare, vt cla-
Ioan.c.11 rè exprimitur in Lazari ſepulturâ: *Et ſtatim prodijt, qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata.* Ab his omnibus ſe expedit Pingonius, pro Sindone Allobrogicâ pugnans, dum ait, eâ non fuiſſe inuolutum Chriſti corpus in ſepulchro, iam ablutum & perunctum, ſed tantùm cruentum, & de cruce recèns depoſitum, ante pollincturam. Et verè hoc quidem ille, vt infrà pluribus confirmabo. Nobis verò de Sindone Veſontinâ, quam in ſepulchro fuiſſe dicimus, incumbit explicare, quomodo caput ſimul cum reliquo corpore exhibeat, nullas autem oſtendat inſtitas, quibus manus pedeſque reuincti ſint. Et quidem Gretſerus videtur ad miraculum confugere, etſi illam quoque quam Caluinus obijcit ſepulturæ Iudaicæ formam, in dubium re-
1.de Cruce c.85. uocari poſſe aſſerit. *Sed demus* (inquit) *id quod Caluinus tamquam certum ſumit, Sindonem ſeu corporis inuolucrum, ad ſolum vſque caput pertinuiſſe, ſolumq; ſudarium, totius capitis tegumentum fuiſſe, de quo fortaſſis aliquis non immeritò dubitet: ſed tamen demus hoc; an putat Caluinus Chriſtum vel reſurgentem, vel*

vel in ſepulchro iacentem, tantæ non fuiſſe potentiæ, vt ſindoni totam ſuam effigiem imprimeret, licet totum corpus ſindon non complecteretur? Fortè Caluinus craſſâ quadam cogitatione ductus ſibi perſuadebat Chriſtum eſſe ſimilem plaſtis & fictoribus, qui vt ceram imagine alicuius inſigniant, neceſſe habent totum exemplar ceræ applicare; vel pueris, qui totam corporis ſpeciem dum in niue effigiare volunt, totum quoque corpus niui ſuperinijciunt. Hæc ille, & magnâ ratione: non enim metienda eſt modulo noſtro diuina virtus; & cùm certum ſit, aliquid miraculi interueniſſe in illâ ſacrorum linteorum ad totius corporis ſimilitudinem delineatione; tam facile Chriſto fuit plura ſimul edere miracula, quàm vnicum. Quia tamen in rebus fidei ac religionis, non ſunt niſi ex neceſſitate inuehenda miracula, maximè vt illorum imbecillitati conſulatur, qui ſunt *tardi corde ad credendum*, etiam in myſterijs ad ſalutem neceſſariis; duo mihi declaranda ſuſcepi, quibus impiarum ratiocinationum tota vis infringatur: alterum, inſtitas, ſiue faſcias ſepulchrales, in ſepulturâ Iudaicâ non extremis manibus dumtaxat & pedibus religatas fuiſſe funiculorum inſtar, ſed totum cadauer, vno capite excepto, complecti ſolitas, & circum illud conuolui: alterum, quòd ſudarium capitis, ex ritu funeris Iudaici, totam ante-

riorem corporis partem obtexerit. De hac poſteriori quæſtione agam capite ſequenti; nunc de priore.

Igitur, quòd faſciæ ſepulchrales, ſiue inſtitæ, toti corpori circumuolutæ ſint, planè ſicut faſciæ infanti in cunis iacenti circumduci ſolent, indicat Herodotus in Euterpe. Λούσαντες, inquit, τὸν νεκρὸν, κατειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σινδόνος βυσσίνης, τελαμῶσι κατατετμημένοισι. *Mortuum vbi abluerunt, totum corpus eius in ſindone byſſinâ, inciſis loris, obligant.* Hæc ille de Ægyptijs, ex quibus pleroſque ritus ſuos hauſere Iudæi: & ſignificat non obſcurè

Cap. 19. S. Ioannes, vbi dicit: *Acceperunt ergo corpus* IESV, *& ligauerunt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire.* Ecce non pedes tantùm, aut manus, ſed corpus ligatum dicit; & quidem non anguſtis tænijs, & quaſi funiculis, ſed linteis; nempe faſcijs ſepulchralibus, iuſtæ latitudinis, ex linteis, ſeu lineâ telâ in longum recto filo abſciſsâ. Firmat Auguſtinus loco iam ſuprà citato: *Propter ſudarium*, ait, *quod capiti adhibebatur, & inſtitas, quibus totum corpus alligatum eſt.* Non ergo manus ſolæ cum pedibus, inſtitis colligari ſolitæ.

Sed quid ad illud Ioannis de Lazaro, qui voce

Cap. 11. Chriſti excitatus, *ſtatim prodijt ligatus manus & pedes inſtitis?* hic vnus locus pleroſque omnes mouit,

vt

vt Iudaico ritu manus pedeſque extremos proprijs vinculis ſeorſim à corporis trunco colligari ſolitos exiſtimarent: ſed propiùs intuenti aliud omnino videbitur; non enim mihi dubium eſt, quin inſtitæ ſeù faſciæ, etiam Lazaro cum manibus pedibuſque totum corpus adſtrinxerint, vt pueris, qui faſcijs inuoluti, Plinio dicuntur *iacere manibus pedibúſque deuinctis*. Nonnus de Lazaro: Procem. lib. 7.

— καὶ ἐκ ποδὸς ἄχει καρήνου In Ioan. cap. 11.

Σφιγγόμενον πλεκτῇσιν ὅλον δέμας εἶχε κερείαις:

& à pede ad caput vſque, habebat totum corpus conſtrictum nexilibus inſtitis, ſeu faſcijs ſepulchralibus. Quid clarius? ſciebat ſcilicet Nonnus vetuſtus Auctor, quas inſtitas ad manus & pedes Iudaica conſuetudo admitteret; nimirum quæ manus ad truncum complicatas, ſimul cum reliquo corpore, adeoque crura ipſa ac pedes inuoluerent. Cur ergo cùm totum corpus faſcijs conſtrictum eſſet, manuum dumtaxat ac pedum meminiſſe voluit Ioannes? quia id ſolum exprimi par erat, vt noui miraculi conſtaret ratio. Bina in Lazaro ſuſcitato illuſtria miracula agnoſcunt Patres, & quòd iam quartum diem mortuus reuixit, & quòd vocatus à Chriſto, vinctis licet manibus & pedibus, ſtatim prodijt. *O maximum*, inquit Euthymius, *ac duplum miraculum! non ſolum qui iam olebat reſurrexit,*

 rexit,

rexit, ſed etiam qui vinctus erat exiuit de monumento. Et S. Baſilius, Ὁ νεκρὸς, inquit, ἐζωοποιεῖτο, καὶ ὁ δεδεμένος περιεπάτει. Θαῦμα ἐν θαύματι, χειρίαις δεδέσθαι τοὺς πόδας, καὶ μὴ κωλύεσθαι πρὸς τὴν κίνησιν. *Ecce mortuus à morte rediuiuus fit, ligatus quoque ambulat. Admirare miraculum in miraculo; pedes inſtitis habebat vinctos, neque interim à motu prohibebatur.* Aptiſſimè igitur S. Ioannes de pedibus tantùm & manibus Lazari vinctis meminit, quia à corporis trunco faſcijs ligatum egredi de monumento mirum non fuit: at ſurgere in pedes, & à tumulo exilire, manibus ac pedibus conſtrictis, id enimuerò inſolens fuit, & *miraculum in miraculo*, vt ait Baſilius: quia ne viuus quidem & firmis viribus, ſi toto corpore iaceat, artubus ligatis eriget ſe vmquam in pedes, cùm ad ſurgendum varia manuum pedumque iactatio ac libratio neceſſaria ſit, vt docet experientia, & probant mechanici. Addo rem in hoc negotio magnà obſeruatione dignam. Apud eruditos, per manus & pedes, artus integri intelliguntur. Χεῖρα Hippocrates & Galenus diuidunt in brachium, cubitum, & ἀκροχειρίδα, ſiue extremam manum; pedem autem in femur, tibiam, & ἄκρον πόδα, ſeu pedem extremum. Ergo Lazarus ligatus *manus & pedes inſtitis*, hoc eſt, *totos artus ſuperiores & inferiores.* at quomodo quæſo artus

In Homil. de Gratiarũ actione, To. 1.

artus integri ligari potuerunt, nisi truncus quoque corporis ijsdem fascijs coërcitus est? Sensum nostrum iuuabit hæc pictura, Lazarum voce Christi suscitatum, & vinculis nondum solutum exprimens.

IESVS voce magna clamauit, Lazare veni foras. et statim prodijt, qui fuerat mortuus, ligatus pedes et manus institis, & facies eius sudario erat ligata. Ioan. 11.

Ad illud igitur quod aduersus Vesontinum Sudarium affertur, nego institas in eo notari debuisse, aut

ſe, aut etiam abſque nouo miraculo potuiſſe; cùm nec ſolos, nec nudos pedes extremos, manúſve adſtrinxerint, ſed toti corpori, quibuſdam iam vtrimque linteis obtecto, circumuolutæ ſint.

CAPVT VIII.

Sudarium Veſontinum eſſe illud ipſum, quod S. Ioannes dicit fuiſſe ſuper caput Domini.

IAM illud videmur non contemnendis coniecturis aſſecuti, Sudarium Veſontinum eſſe illud ſudarium capitis Saluatoris, de quo mira refert venerabilis Beda, quodque ait longum eſſe pedes octo. Sed ridebit Caluinianus & Bedam & Veſontinos: illum, quòd tam longum linteum putauerit ſoli Chriſti capiti adhibitum; hos verò inſuper, quòd linteum, anteriorem totius Chriſti corporis partem referens, pro capitis ſudario oſtentent, cùm ſudarium capitis in ſepulturâ Iudaicâ non niſi caput obuelarit, vt ex Ioanne manifeſtè haberi videtur, qui vndecimo capite de Lazaro, *& facies illius*, inquit, *ſudario erat ligata*. & capite viceſimo: *Et introiuit in monumentum, & vidit linteamina poſita, & ſudarium quod fuerat ſuper caput eius, non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim inuolutum in vnum locum.*

In

In hac cauſâ, quæ Bedæ cum Veſontinis communis eſt, duo habeo quæ dicam, ex quibus conſtet nec illum ineptè locutum, nec hos inſulsè ratiocinatos. Primum eſt, in ſepulturâ Iudaicâ fuiſſe ſub inſtitis linteamina quædam toti corpori partim ſubſtrata, partim ſuperextenſa, ſuper quæ faſciæ adſtrictæ ſint; non autem ipſas inſtitas nudo corpori circumductas. Hoc indicant Ioannes & Lucas, qui de linteaminibus, etiam à capitis ſudario diſtinctis meminerunt, quæ non ſatis commodè quis explicet de ſolis inſtitis; quamuis dixerit Ioannes, *ligauerunt illud linteis*: hoc enim non tam ſonat, *ligauerunt illud faſciis ex lino*, ſeu *lineâ telâ*, quàm, *corpus linteis & ſudariis comprehenſum inſtitis obligarunt*: alioqui Ioannes illis verbis ſepulturam Chriſti non ſatis aptè explicaſſe videretur; ait enim, *acceperunt ergo corpus* IESV, *& ligauerunt illud linteis, cum aromatibus, ſicut eſt mos Iudæis ſepelire*. Sepulchrales omnes pannos vnâ *linteorum* voce exprimit: non ergo per *lintea* ſolas inſtitas ſignificat, ſed & *ſudarium*, cuius ipſemet expreſsè meminit capite vigeſimo; *& ſindonem*, hoc eſt vnum aut plura linteamina, quæ totum corpus ſub inſtitis obtegerent. Nonnus, quæ Ioannes appellat *linteamina*, vocat ipſe ταφίας ὀθόνας, & λινέους χιτῶνας, *ſepulchralia lintea*, *lineas tunicas*, ſiue *amictus*; quæ

In Ioan. cap. 20.

poſtrema vox de inſtitis etiam lineis accipi non poteſt, niſi valdè impropriè. Age verò, quî fieri potuit vel commodè ſatis, vel ſatis honeſtè, vt nudo cadaueri faſciæ circumuoluerentur? num periculum fuit, ſi ſolæ inſtitæ adhibitæ ſunt, ne quid intectum in corpore remaneret? Omnino, cùm pleræque gentes, ac nominatim Ægyptij, Herodoto teſte, totum cadauer ſindone ac linteis omni ex parte conueſtierint. Quin id quoq; à Iudæis factitatum ſit, nemo iure dubitauerit, idque ſub inſtitis, quæ ad coërcenda potiùs linteamina, totum corpus obtegentia, quàm ad corpus ipſum operiendum excogitatæ ſunt.

Alterum addo, linteum illud, quod totam ſuperiorem corporis iacentis partem à capite ad pedes obtegeret, rectè dici poſſe *ſudarium capitis*, aut *faciei*. Docet Pollux in Onomaſtico, *ſudarium* quandoque dictum priſcis ἡμιτύμβιον; talemque videri ſententiam fuiſſe Ariſtophani dum dixit: Ἔπειτα καθαρὸν ἡμιτύμβιον λαβὼν, τὰ βλέφαρα περιέψησε: *Deinde mundum prehendẽs ſemitymbium, palpebras deterſit*. ita interpres Pollucis penuriâ Latinæ vocis: quam ſi finxeris, ἡμιτύμβιον audacter verteris *ſemiſepulchrale*; quaſi dicas, linteum alteram tantùm cadaueris partem contegens in ſepulchro. Sed cur ſudarium capitis & faciei? certum eſt, bonis

nis Auctoribus caput præcipuam animæ ſedem, pro toto homine plerumque ſumi, & capitum nomine frequenter homines venire, quia (vt ait Ambroſius) *totus homo in capite reſidet*. Inter Græcos Libris Hexaëm. Sophocles dixit φίλτατον κάρα, Plutarchus φίλας κεφαλὰς, Homerus θείην κεφαλὴν, Syneſius ἱερὰν καὶ θείαν κεφαλὴν, Virgilius *dulce caput*, alij Latini *charum caput*, *feſtiuum caput*, *lepidum caput*; haud dubiè pro toto homine: *nemo enim ore contempto* (ait In Teret. Donatus) *ex aliis membris hominem velit ſignificare*.

Sed propiùs: Anatomici caput humanum in duas partes diuidunt, capillatam vnam, τριχωτὸν, glabram alteram, πρόσωπον: illa ſincipite, vertice, & occipite conſtat; hæc, facies eſt, (quam Ruffus Epheſius ab exordio anterioris capillitij ad mentum vſque definiuit) ſoli homini conceſſa, per quam Deo ſimilis eſſet. In homine viuente & recto, partes capitis capillatæ ſunt ſuperiores, & ob eas Veſtales Virgines, & matronæ ſacris operantes, rectè dictæ ſunt *velari*, & capita earum *velamine tegi*. Veſtalis velatæ typum habes in gemmâ veteri, apud Gutherium: Auguſtarum tectis Lib. de Iure Pont. peplo verticibus, in nummis Liuiæ, Paulinæ, & Fauſtinæ vtriuſque: etiam Neronis Poppæa, *cùm* Tac. 14. Annal. *egrederetur in publicum, velabat partem oris, ne ſatiaret aſpectum, vel quia ſic decebat*. De Iudæis id notat

Tertullianus: *Apud Judæos tam ſolemne eſt feminis earum velamen capitis, vt ritè dignoſcantur.* Virgines Deo ſacratæ flamine Virginali ſanctum operiebant caput, Hieronymo auctore, & aliis, De τειχωτῷ in Sacerdote operto, Virgilius disertè:

Ep. 8. ad Demetr.

3. Æneid. *Purpureo velare comas adopertus amictu.*

Verùm in mortuis, & iacentibus ſupinis ad pollincturam, ratio longè diuerſa eſt; facies enim eſt ſuprema, cæloque illuminatur, donec tegatur funebri peplo. Hinc Lazari reſurgentis faciem Ioannes appoſitè dixit *ſudario ligatam*: & alibi de Christo, *Petrum vidiſſe ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius*, hoc eſt, ſuper faciem eius, partem capitis in iacente ſuperiorem, potiorem & nobiliorem. Namque obſeruandum eſt ex allatis, operimenta τειχωτὰ, propriè dicta fuiſſe *vela*, & *velamina*; προσώπα autem *ſudaria*. Velum Veronicæ, poſtquam ex eius capite detractum eſt, & vultui Dominico admotum, illicò vocatum reperies *ſudarium*. Velum capitis, quod Plautilla Paulo Apoſtolo ad mortem properanti porrexiſſe traditur, quo feriendus gladio, ex more obduceret oculos, expleto miniſterio, illud ipſum nomine *ſudarij* recepit; quia ſcilicet Apoſtoli faciem tetigiſſet. ſacrum mantile, quod ſuo vultui Chriſtus applicuit Edeſſenorum Regi mittendum, exinde dictum eſt *ſudarium*.

Baronius anno 69. n.10.&13.

darium. Et si profana cupis, habes apud Tranquillum, *Neronem Cæsarem adoperto capite* (velo nempe) *& ante faciem obtenso sudario equum inscendisse, quatuor solùm comitantibus*. Vnde colligo, sudarium non tantùm fuisse de genere induentium in mortuis, quorum madenti & nudæ cuti adhæreret; verùm etiam in viuis, quorum facies operiret. Faciem porrò corporis, vetustissimi Latini, Pacuuius, Quadrigarius, Plautus, apud Agellium, Lib.13. cap.28. pro totius corporis habitu, staturâ & longitudine dixerunt: vnde à facturâ totius corporis, Nonius *faciem* dictam censet: & superficies corporum dicta est quasi superior facies, siue anterior cuiusque rei aspectus. Antiquiores Hebræi faciem פָּנִים *Panim* vocant, à radice פָּנָה *Panah*, quod est *respicere*: Græci ὄψιν, & πρόσωπον, à videndo & prospiciendo; ita vt cuiusuis obiecti pars anterior, quæ sub visum cadit, rectè *facies* dici possit, rerum etiam inanimatarum, vt facies[a] agri, facies[b] templi, facies[c] cæli & terræ. Quidni ergo capitis & faciei sudarium appellemus, linteum sepulchrale Christi Domini, toti antico corpori superinductum, antiquissimo more, quo Patrocli quondam à Troianis?

[a] Ezech. 39.
[b] Marc.9.
[c] Luc. 12.

Ἐν λεχέεσσι δὲ θέντες ἑανῷ λιτὶ κάλυψαν,
Ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς· καθύπερθε δὲ φάρεϊ λευκῷ.

Hom. Iliad Σ.

In lectum imponentes, linteo ſubtili texerunt
A capite vſque ad pedes, deſuper autem albâ veſte.

Forſan & de ſimili velo capiendus eſt Senecæ locus in Conſolatione ad Marciam: *Tiberius Cæſar pro roſtris laudauit filium, ſtetítque in conſpectu poſito corpore, interiecto tantùm velamento, quod Pontificis oculos à funere arceret.* Funebria eiuſmodi velamenta priſcis fuiſſe ſymbola noctis & mortis, ex anti-
Ann. 337 n. 19. 20. quis marmoribus probauit Baronius: ego in ſardâ veteri expreſſam habeo feminam ſtolatam, quæ manu ſiniſtrâ velum prætendit, dextrâ inuerſam facem extinguit, hoc pacto. Per id velum, non modò diei finem, quo caligo terris inducitur, ſed & lucis vitalis terminum ſignificari pu-

Lib. 5. to; maximè cùm auctor ſit Pauſanias, mortem eſſe noctis παῖδα λευκὸν, *puerum album*; planè quòd abſente animâ corpora palleſcant; quodque albo linteo mortui contegantur, quale hęc femina pręfert in gemmâ.

Stringo in aperto campo. Dixi, ſudarium capitis & faciei dici poſſe, quod anteriorem & ſuperiorem reſupini corporis partem à vertice ad calcem obtegeret: habe alias rationes duas; quia ea ſolùm lintei pars extabat ſupra inſtitas in cadauere compoſito,

posito, quâ caput velatum erat: & quia sudarium caput totum complectens à collo religabatur: Lazari facies *sudario erat ligata.* & pro illo Ioannis, *sudarium quod fuerat super caput eius*, reddit Testamentum Syriacum, *quod ligatum fuerat in capite eius*, siue, vt habent Biblia Regia, *quo comprehensum fuerat caput eius.* Sic igitur Christi corpus inuolu-

Acceperunt corpus Iesu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. Ioan. 19.

tum

tum puto: poſtquam lotum, & vnguentis delibutum eſt, ſubſtratum eſt ſacro corpori linteum vnum, aut plura; iacenti ac reſupino proximè ſuperpoſitum ſudarium, quod habetur in Eccleſiâ Veſontinâ. Alia fortaſſis adhuc adiecta linteamina, quæ anteriorem corporis faciem operirent: circumuolutæ deinde inſtitæ à collo aduſque imas calces: illa denique ſudarij Veſontini pars, quæ à capite eminebat, vultum caputq́ue totum complexa, tænijs ad collum religata eſt; & ob eam rem, hoc ſudarium capitis & faciei dictum, quod Petrus monumentum ingreſſus vidit ſeparatim inuolutum in vnum locum; quod Beda dicit fuiſſe pedes octo longum, quo nunc Veſontina Metropolis gloriatur. Neque quidquam prohibet, quò minùs ſupra Veſontinum ſudarium, alia quoque linteamina adiecta ſint, quæ etiam caput obuelarint, & toto corpore extenſa ſub inſtitis coërcita ſint, quæ fortaſſis aſſeruantur in varijs Eccleſijs,de quibus alio loco.

Græci Sacerdotibus mortuis (vt eſt in Euchologio) faciem velabant aëre, hoc eſt breuiori velamine,quo in Miſsâ τὰ ἅγια,panis ſcilicet &vinum ad futurum ſacrificium tegebantur. Corpus Caroli Magni defuncti *veſtitum eſt veſtimentis Imperialibus, & ſudario ſub diademate facies eius operta,*

ex

ex Monacho Engolismensi. Et non absimilem in morientibus superinducti minoris panni morem notauit Gregorius. *S. Cassius Narniensis vrbis Episcopus moriturus*, inquit, *assistentibus ipse suis manibus linteum dedit, quod ex more morientium sibi contra faciem tenderetur: quo tenso spiritum emisit; sicq́ sancta illa anima ad gaudia æterna perueniens, à carnis corruptione soluta est*. Sic affirmare nolim non fuisse breuius aliquod linteum, seu mantile soli capiti Christi velando vltimò omnium & extrinsecus adhibitum, quod fortasse habent Moguntini, vt infrà referam ex Serario: sed nego vllo Scripturæ vel probi Auctoris testimonio hoc satis probari; cùm quidquid de sudario capitis legimus in Euangelio, rectè possit explicari de linteo, quod supra totam anticam corporis partem immediatè extensum, ad caput religatum, supra institas extabat. Et quamuis constaret talem breuiorem pannum adhibitum fuisse, quod valdè dubium est: stat tamen suus honos, & præcipuè faciei seu capitis Christi appellatio Vesontino sudario, quod nudo Domini vultui applicitum, distinctissima eius impressa lineamenta prudentissimo cuique persuadent.

In Vita Caroli.

Hom. 37. in Euang.

CAPVT IX.

Sudarium Domini è Palæstinâ Vesontionem perlatum, & quando: ostensionis eius ritus antiquior: non est cingulum Domini.

POST illustre & memorandum flammarum, quas euasit, miraculum, sudarium Domini in ciuitate Sarracenorum prouinciæ Palæstinæ maximo in honore est habitum; ibi enim *totus populus*, inquit Beda, *summâ veneratione illud salutabat & osculabatur*, cùm ratione miraculi perpetrati, tum propter Theandrici corporis effigiem, quam è Christi demortui contactu refert. Tandem verò è Palæstinâ perlatum est Vesontionem, vel eo nomine ter beatam. Sed translationis rationem, tempus, auctorem, inuidit sæculis posterioribus luctuosum illud incendium, quo Vesontina S. Stephani Ecclesia de cęlo tacta anno MCCC.XLIX. miserabiliter deflagrauit: cuius cladis triste monumentum habes ex æneâ tabulâ, parte secundâ nostræ Vesontionis, in Hugone Sexto. De his certè translationis adiunctis parum refert, vbi de sacri pignoris sanctitate constat, ex diuinis præcipuè testimonijs, & miraculorum magnitudine, ac frequentiâ de quâ posthac aliquot Capitibus agam.

Ecquid

Ecquid enim facit ad Vesontini sudarij commendationem, si scias Titium illud emisse à Sempronio anno Christi millesimo, tertio Kalendas Maij? annon rursus quæres vndenam haberet Sempronius? Apage mihi has hæsitantias, & malè sani cordis palpitationes. *Ritus Ecclesiæ, mores & traditiones*, inquit Gregorius Nazianzenus, *non tam humanis ingenijs, quàm vi diuinâ, & temporis firmitate vigorem obtinuerunt.* Cùm de Reliquiarum veritate agitur, maiorum traditio, consensus populorum in publicum cultum, sacer horror spectantium & in melius mutatio, cacodæmonum fremitus, morborum immedicabilium depulsio, mortuorum denique suscitatio (quæ omnia, & alia insuper non pauca, Vesontino sudario patrocinantur) syngrapharum omnium & publicarum tabularũ fidem superant. *Ea quæ vulgò recepta sunt*, inquit Fabius, *hoc ipso quòd incertum auctorem habent, velut omnium fiunt.* Neque tamen de sudarij sui origine nihil sciunt Vesontini: rem accipe certam, mihiquè multorum testimoniis exploratissimam. Tenent Marani è Galliâ Occitanâ (quibus in eo minimè sublesta fides, cùm pignus illud sacrum penes se diutissimè habuerit gens illa θεοχτὸν, vt suprà retulimus) *turbatis in Oriente rebus, & impietate Turcarum profanatis venerabilibus*

 locis,

locis, eiectisq; inde cultuum diuinorum ministris, vt loquitur Tyrius, sacrum hocce linteum à feminâ quadam Iudæâ Christianâ, quæ illud in arculâ reconditum sedulò asseruabat, largâ satis nummorum copiâ redemptum, per quemdam Vesontinum primæ notæ virum, eumque Ecclesiasticum. nomen viri obliuione sepultum est: de conditione, cùm sacrum sudarium Vesontina S. Stephani Ecclesia post omnem memoriam possederit, non autem Ecclesia S. Ioannis, dignitate nihilo inferior, antiquitate etiam venerabilior, nihil dubitem id muneris Vesontionem deportatum à quopiam Ecclesiæ S. Stephani Canonico, qui tactus amore piæ militiæ, ad Terrę sanctæ recuperationem Hugonem Quartum Archipræsulem Vesontinum fuerit comitatus: in illâ enim primâ in Palęstinam profectione, *non erat in Regnis Occidentalibus* (verba sunt Tyrij) *qui aut ætatis, aut sexus, aut conditionis vellet esse memor, omnes indifferenter manus dabant, omnes vnanimiter corde & ore votum profitebantur*; ipsi etiam Prælati & Presbyteri, *dummodò* (addidit Pontifex) *Ecclesiæ per eorum absentiam enormiter non læderentur, essentq; futuri vtiles Terræ sanctæ, verbo pariter & exemplo.*

6 Bell. sacri, c. 23.

Tempus autem perlati sacri muneris, vix aliud esse posse existimamus ab initio duodecimi sęculi,

quo

quo hieroſtratæ Veſontini, ſocij Hugonis Quarti Archiepiſcopi noſtri, Stephani Comitis Burgundiæ, Rainaldi fratris eius, Vicecomitum Aſſonæ & Grayaci, Petri de Domnipetrâ, Gilberti de Treuâ, & aliorum Sequanicæ Prouinciæ Nobilium, rediere ex illâ populosâ, duce Gottefrido Bullionæo, in Palæſtinam profectione. namque ſæculis expeditionem illam præcedentibus, nulla extat ſudarij Dominici apud noſtros memoria. Quin & ipſe S. Leo IX. Pontifex Maximus, qui anno M. XLVIII. Eccleſiæ S. Stephani maius altare cõſecrauit, in Diplomate, quod deinde anno M. LI. Canonicis conceſſit, ait, *vidiſſe ſe, & in altari baſilicæ S. Stephani condidiſſe pretioſiſſimum S. Stephani brachium, ictibus lapidantium Iudæorum quaſſatum*; nullâ prorſus ſacroſancti lintei factâ mentione; quod tamen ſi illic iam fuiſſet, & ipſe oculis luſtraſſet, non videbatur omiſſurus. Statim verò poſt initium ſæculi decimitertij, tangitur ritus oſtenſionis S. Sudarij, ex altari S. Stephani, die Paſchæ, in quodam Rituum codice, quem ſcriptum cõſtat ante vnionem Eccleſiarum S. Ioannis & S. Stephani, factam anno MCC. LIII. prout in noſtrâ Veſontione fuſiùs declarauimus, cùm in eodem codice mentio fiat Stephani illius Burgundiæ Comitis, *viri inclyti*, vt ait Tyrius, *& nobilitate inſignis*,

in Terrâ sanctâ defuncti. Quæ cùm ita habeant, si chronologicam normam adhibeas, comperies, sacri muneris ad nos perlationem non aliud in tempus meliùs referri, quàm in annos millesimo centesimo circumiectos: qui annus vt Leone Nono posterior est, ita integro sesquisæculo antecedit ætatem codicis Ritualis; qui morem ostensionis, non vt planè nouum videtur describere, sed vt aliquot annorum decursu iam celebratum, & quidem pio mysterio, quod tale fuit:

In die sancto Paschæ, inter Matutinas preces, prodibant è Sacrario tres Canonici simul canentes: *Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti?* ad quos, cùm ad Altare maius accederent, alati pueri, eo amictu redimiti, quo cęlestes genij depingi solent: *Quem quæritis?* illi verò: IESVM *Nazarenum*. rursus alati pueri: *Surrexit, non est hîc.* deinde Cantor ad priorem è Canonicis: *Dic nobis Maria, quid vidisti in viâ?* tum respondebat Canonicus: *Sepulchrum Christi viuentis, & gloriam vidi resurgentis.* mox secundus: *Angelicos testes, sudarium & vestes*, ostendendo S. SVDARIVM quod gestabat. tertius demũ: *Surrexit Christus spes nostra, præcedet vos in Galilæam.* ad quę Chorus dexter: *Credendum est magis soli Mariæ veraci, quàm Iudæorum turbæ fallaci.* Chorus sinister: *Scimus Christum surrexisse*

à mor-

à mortuis, &c. omnes denique vnà ritum claudebant Ambrosiano Cantico, *Te Deum laudamus*.

Vaticinium quidam agnoscunt in Abbate Ioachimo, de sudario Christi aliquando euoluendo. sic enim ille in Psalterium: *Satis est nobis videre sudarium, quod fuit super caput* IESV. *illud autem explicare nobis non licet, nisi fortè in illum diem, in quo constituit Dominus*. Sed mysticè loquitur, alludens ad sudarium quod Petrus vidit in monumento, separatim inuolutum, quasi dicat cum Apostolo: *Videmus nunc per speculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*.

Ceterùm ab omni sensu & historiæ veritate prorsus aliena est eorum coniectura, qui gratis volunt in Ecclesiæ Vesontinæ monumentis, vbi recensentur pia Theodosij Secundi munera, per *cingulum* siue *balteum Dominicum*, intelligi debere S. Sudarium Christi: quam sententiam hoc mihi fortiùs reuellendam putaui, quòd à nonnullis absque fundamento iactata induxit R. P. Iacobum Gauterium, vt in suâ Chronologiâ diceret, Sudarium Christi anno Domini CD. XXXIX. missum fuisse Vesontionem à Theodosio Secundo. Igitur (vt taceam de anno sacrorũ munerum Theodosij, qui probari non potest, quòd sit quadringentesimus trigesimus nonus, ex his quæ in historiâ

hiſtoriâ noſtrâ Veſontinâ retulimus) clarum eſt, præcipuum Theodoſij munus fuiſſe brachium S.Stephani Protomartyris, cuius corpus per Lucianum Presbyterum, in villâ Palæſtinæ Caphargamalâ fuerat repertum anno CD. XV. alia verò ipſi tantùm addita tamquam paradora, hoc ordine: *B.Mariæ pectinem, & tantillum de capillis eius; cingulum quoque Dominicum; necnon ſanctorum martyrum corpora Epiphanij & Iſidori, & caput S.Agapiti.* vt vel hinc maximè appareat, *cingulum Domini* non eſſe *ſudarium* eius, aliis quibuſcumque muneribus prænotatis alioquin anteponendum. Deinde Hymnus perantiquus à nobis in Celidonio relatus, cingulum illud per Theodoſium miſſum, zonam Chriſti fuiſſe clarè indicat:

Magnificemus Virginem,
Cuius habemus pectinem,
Crines, cingulum filij,
Sui cumulum gaudij.

Alludit pius Poëta ad ſenſum voluptatis, quo perfuſam par eſt credere Virginem Deiparam, quoties puerum IESVM filium ſuum, ſpecioſum formâ præ filiis hominum, zonâ illâ præcingeret, quę conſtantiſſimè in omnibus Eccleſiaſticis lectionibus, vbi fit mentio munerum Theodoſianorum,

ſianorum, vocatur *cingulum*, vel *balteum Dominicum*; nuſquam autem *ſindon*, aut *ſudarium*; quod alioqui matri amantiſſimæ, vulnerum potiùs refricatio quàm gaudij cumulus fuit. Tertiò, (quod omnem dubitationem tollere debet) Sudarium Chriſti religioſiſſimè cuſtoditur in Eccleſiâ S.Stephani; cingulum verò Dominicum, per Theodoſium miſſum, ſeruatur (ſaltem pars eius) in S. Ioannis Euangeliſtæ Sacrario, argenteâ hierothecâ concluſum, palmaris longitudinis, latitudinis pollicaris, Orientalis texturæ, coloris purpurei ſubobſcuri, cum hoc titulo præfixo, DE CINGVLO DOMINI. Sed pergamus, & ipſas voces, quas ab Auctoribus vim ſumere Fabius cenſet, penſiculatiùs examinemus. Iampridem colimus litteras, necdum nobis occurrit Auctor aliquis, qui voce cinguli abſolutè, pro ſindone aut ſudario ſit vſus. Cingulum à cingendo dici volunt Varro, Nonius Marcellus, & alij Latini: Hebræi חֲגוֹר *chagor* vocant: Chaldæi זוּנָרָא *zunara*, Græci ζώνην, ζῶμα, ζῶσμα; & verbum ζώννυσϑαι, quod eſt *cingere*. Zonarum verò quædam latæ ſunt, aliæ ſtrictæ, mediæ nonnullæ. Iſidorus, *Cinctus*, inquit, *eſt lata zona; & minùs lata, ſemicinctium; & vtriſque minima cingulum: nam à cincto per diminutionem cingulum nominatur*. Zonâ ſtrictâ

H ſiue

ſiue cingulo Chriſtum eſſe vſum, extra controuerſiam eſt: nam Hebræi, qui laxiores veſtes geſtabant, eas cingulis conſtringebant. *Præcepit ipſe diſcipulis ſuis, ne æs ferrent in zonâ.* & Ioannes eius prodromus, *erat veſtitus pilis cameli, & zona coriacea circa lumbos eius.* Balteus etiam, *cingulum militare* Iſidoro, pro ſindone aut ſudario numquam eſt vſurpatus; pro zonâ verò ſacerdotali, quæ erat inter vmbilicum & pectus, ſæpiſſimè, vt è Sacro contextu referunt [a] Hieronymus, [b] Sigonius, [c] Adrichomius, [d] Ribera, atque [e] Benedictus Arias Montanus, qui prætereà producit ſummi Sacerdotis ſanctis veſtibus & ornamentis inſtructi figuram ex deſcriptione Moyſis, cum tunicâ, ſuperhumerali, balteo, vittis, & reliquo apparatu.

[a] Ep. 128. [b] Lib. 5. Reip Hebr. cap. 2. [c] In Theatro n. 85. [d] De Templo lib. 3. cap. 17. [e] Ant. Iud lib. 6.

Vnus eſt locus Nonni in caput Ioannis vigeſimum, quem vltrò aduerſarijs porrigo, ne cui videar conſultò diſſimulaſſe:

——— Ὑπὲρ δαπέδοιο δὲ γυμνοῦ
Σύζυγας ἀλλήλοις λινέους ἐνόησε χιτῶνας,
Καὶ κεφαλῆς ζωστῆρα παλίλλυτον ἅμματι χαίτης,
Σουδάριον τόπερ εἶπε Σύρων ἐπιδήμιος αὐδή: id eſt,

Super nudum autem ſolum vidit coniunctos inter ſe lineos amictus, & capitis cingulum reſolutum nexu comæ, quod popularis Syrorum vox dixit Sudarium. Sanè ζωστῆρ, cingulum eſt ſiue balteus; & cum adiuncto

iuncto κεφαλῆς, poteſt ſignificare ſudarium, quippe quod ad caput religabatur; at ſine illo adiuncto ineptè pro ſudario vſurparetur: nuſquam autem Veſontinæ tabulæ docent miſſum Veſontionem à Theodoſio *cingulum capitis Chriſti*; ſed abſolutè *cingulum Dominicum*: & alia quæ attuli rem ſatis probant.

CAPVT X.

Alia ſacra pignora ex Oriente cum S. Sudario Veſontionem allata.

VT nemini mirum videatur Hieroſtratam Veſontinum, pretioſum Sudarij Dominici munus è Palæſtinâ ad ſuam Eccleſiam attuliſſe; ſciendum eſt, vigente immani & barbarâ Turcarum perſecutione, & imminente Chriſtianæ religionis in Oriente naufragio, educta è Sacrarijs, & per Chriſtianos quouis modo recondita Eccleſiarum pignora. Poſt captam Antiochiam, tertiâ menſis Iunij, anni M. XCVIII. *effoſsâ terrâ, in Eccleſiâ Principis Apoſtolorum*, ait Tyrius, *lanceam, quâ Chriſti latus fuerat perforatum, ſacri milites repererunt*. & ſequenti anno M. XCIX. captâ Ieroſolymâ, die decimâ quintâ Iulij, per eoſdem inuenta eſt *portio Dominicæ Crucis*; idq; monitu & Lib. 6. cap. 14.

beneficio cuiusdam hominis Syri, qui tam pretiosi depositi conscius fuerat. Hisce planè diuinis opibus illecti præ alijs Galli, sacra λείψανα quà vi quà pretio à detinentibus hac illac extorserunt. Girardus Hallianus ex antiquioribus refert, eos sanctæ illi prædæ adeò intentos fuisse, vt nihil prætereà è bello sacro in patrium solum retulerint. & verò sacris eiusmodi rebus, Ecclesiæ Gallicæ sunt ditissimæ. Eamdem Vesontinis mentem fuisse quis neget? Henricus præclarus Comes, Vesontione natus, qui Regum Lusitaniæ parens extitit, ad sacrum illud bellum profectus, ab Imperatore Byzantino plures Diuorum reliquias accepit, & in his *brachium S. Lucæ*, quod magnâ religione seruatur Braccaræ in Regno Lusitaniæ, *ex Actis Regum Vasconcellij recèns editis.* Ita munificus noster Ecclesiasticus (cui æquus est remunerator Deus) sacrosanctum D. N. IESV Christi Sudarium nobis attulit, quo Vesontio nostra felix æternùm seruaretur. Alij eiusdem sacri exercitus Proceres tunc ad nos etiam aliquid *de præputio Domini, de spinâ coronæ, de spongiâ, de fimbriis vestimentorum eius*, quæ aureis & argenteis hierothecis conclusa singula, habentur in Sacrarijs Metropolitanis; vbi prætereà seruantur Græca duo notatu dignissima. Primum est in Eccle-

Ecclesiâ S.Ioannis, quidam vetustatis adorandæ liber, textus Euangeliorum continens, qui solet in publicis Supplicationibus per aliquem è Canonicis ante pectus gestari; *Sapphirum* vulgò vocant, credo ob varias quibus exornatur gemmas. An sapphirus quasi Euangelium? nam ספר *sopher* Hebræis *Notarium* & *Euangelistam* sonat, à radice סָפַר *saphar*, quod est *narrare* & *scribere*. Eburneo tegumento quasi diptychi veteris est opertus, in quo imago Christi media est, hinc inde sunt coniuges per eum vniti, Flauius Romanus Diogenes Augustus, & Eudocia vidua Constantini XII. Ducæ Imperatoris. Ecce tibi iconismum paginâ proximè sequenti.

Hi supremũ Thraciæ diadema sumpsere simul (teste Baronio) Idibus Ianuarijs anni M. LXVIII. annis tantùm duobus supra triginta, ante annum M. C. circa quem proximè Hierostratam nostrum Sudarium Dominicum nobis credimus attulisse: & eò magis indicare id videtur quodammodò prænotati libri veteris tegumentum, quod in angulo sinistro inferiori decoratur æquæuo margaritinæ conchæ fragmento, in quo Christi vultus (qualis in S. Sudario) in expanso per Angelum linteo expressus egregiè cernitur.

ΙϹ
ΡΩΜΑΝΟϹ
ΒΑϹΙΛΕΥϹ
ΡΩΜΑΙΩΝ
ΧϹ
ΕΥΔΟΚΙΑ
ΒΑϹΙΛΙϹ
ΡΩΜΑΙΩΝ

Alterum militum noſtrorum munus ſeruatur in Eccleſiâ S. Stephani; Caput S. Ioannis, Chriſti causâ mendici, cognomento Calybitæ, de quo Martyrologium Romanum editum cum Notis Petri Galeſinij, ſic habet: XV. *Ianuarij, in Burgundiâ, S. Ioannis Calybitæ, cuius ſacrum corpus multis clarum miraculis Conſtantinopoli quieſcit, caput Chryſopoli religiosè aſſeruatur*. Molanus idem notat eadem die: *S. Patris Calybitæ, cuius pretioſo capitis theſauro, vrbs Chryſopolitana incomparabiliter ditatur*. Cranium illud, cùm allatum eſt ex Oriente, thecâ æneâ recondebatur, cum argenteo circulo, cui inſcripti erant Iambici Græci duo: pro quorum explicatione (admirare ſimplicitatem æui) anno M.CCC.XXI. Auenionem profectus Ioannes de Corcondrayo Canonicus Veſontinus, chartam quamdam à Græcis duobus Epiſcopis obtinuit, quam quia omiſimus in Veſontione noſtrâ, hîc ad longum exhibemus. An. 1583.

Nos Olinanus Dei gratiâ Epiſcopus Amazondo, Viſitator de Limezo & Correo in inſulâ Cypri: & nos Leondios Dei gratiâ Epiſcopus Soliæ, ac Viſitator Nichociæ, in eadem Cypri inſulâ: notum facimus vniuerſis, quòd ad præſentiam noſtram accedens vir venerabilis & diſcretus D. Ioannes de Corcondrayo Scholaſticus & Canonicus Biſontinus, quem-

quemdam bacinum cupreum, cum quodam circulo argenteo, quasdam literas Græcas in se continente, nobis Auinione in nostro hospitio præsentauit, asserens quoddam caput esse in Ecclesiâ Bisontinâ S. Stephani, quod inuentum esse dicebat in bacino prælibato, nobisq; supplicauit humiliter, quatenus dictas literas Græcas exponere, siue transferre de Græco in Latinum siue Gallicum dignaremur. Visis igitur per nos cum diligentiâ literis antedictis, bacinum & circulum prædictos, cum magnâ deuotione ac reuerentiâ, iteratè ad osculum, propter auctoritatem sanctissimi capitis, quod ibi describitur, recepimus, prædictasq; literas Græcas, vnà cum Nicholino Lyon ciue Rhodensi, Magistro Hospitalis S. Ioannis Ierosolymitani, Protonotario, ac Thesaurario dicti Hospitalis, scribâ, de Græco in Gallicum exposuimus, siue transtulimus, per modum subsequentem. Hæ sunt literæ Græcæ circuli argentei:

ΧΕΙΡ ΜΕΝ ΒΕΒΗΛΟC ΤΙΜΙΑΝ CΥΝΘΛΑ ΚΑΡΑΝ:
ΑΛΛ'ΕΥCΕΒΗC ΧΕΙΡ ΙΩΑΝΝΟΥ CΥΝΔΕΕΙ.

Sequitur dictarum literarum Græcarum expositio:

Les mains de la maule persone, & hereige,
Ceste sainte teste de S. Iean Callybiti despira:
Et les mains dou iuste, & vray proud homme,
Ceste sainte teste de S. Iean Callybiti adorera & prisera.

Sanè

Sanè sciant omnes & singuli, quòd iste gloriosus Dei Sanctus, videlicet beatus Ioannes Calliuiti, cuius caput gloriosum per prædicti circuli literas Græcas describitur, cuiusq́ corpus sanctissimum in ciuitate Constantinopolitanâ sine capite feliciter requiescit, in tot & tantis miraculis refulget, & in tantâ reuerentiâ in dictâ ciuitate & per totam Græciam habetur ab vniuersitate fidelium, quòd inter Sanctos Dei, iste beatissimus Dei Confessor, post gloriosum Ioannem Baptistam, à Christi fidelibus totius Græciæ & partium circumadiacentium præcipuè veneratur, & etiam communiter adoratur; Festum cuius annuatim quintâ decimâ mensis Ianuarij solemniter celebrari consueuit, & in ipsius Vigiliâ ieiunium communiter obseruatur. In cuius rei testimonium, ad gloriosi Confessoris laudem, & eius sanctissimi Capitis reuelationem, sigilla nostra vnà cum sigillo prædicti Nicholini ciuis Rhodensis, præsentibus literis duximus appendenda. Datum, translatum, siue expositum, Auinione, in multorum fide dignorum præsentiâ, anno à Natiuitate Domini M.CCC.XXI. *Indictione* IV. *die* XVII. *mensis Aprilis, Pontificatus sanctissimi Patris & Domini, D. Ioannis diuinâ prouidentiâ Papæ XXII.*

Huc vsque charta Græcorum Antistitum, in quâ quia versus illos Iambicos Gallicè dum-

taxat, & periphrasticè reddiderunt, sic nos ad verbum Latinos fecimus:

Manus quidem profana venerandum contundit caput;
Sed pia manus Ioannem veneratur.

Constat, (ex eius historiâ apud Metaphrastem) eum, cùm mater tamquam ignotum mendicum, & aspectu horridum, domo egrediens summoueri mandasset, per vim abreptum fuisse; & probabile est tum pugnis caput eius contusum à fæce seruorum. Potest etiam dici, vocem Ἰωάννε in secundo versu, ad κάραν referri; adeoque verti,

Sed pia manus Joannis [caput] *colligat.*

alludendo sic ad circulum argenteum, quo capsa capitis ænea cincta erat.

CAPVT XI.

Sudarium Vesontinum miraculis illustre: amissum, recuperatum; eius vi mortuus suscitatus, & æger persanatus.

VIDIMVS suprà ex Bedâ, Sudarium Domini, cùm adhuc in Palæstinâ seruaretur, magno miraculo medijs è flammis intactum euasisse, Mahuuiâ Rege Sarracenorum spectante, circa annum incarnati Verbi DC. LXXV. Superest vt aliquot

aliquot illuſtriora oſtenta, quibus voluít Deus ſanctitatem eius omnibus gentibus, & maximè Veſontioni conſpicuam eſſe, breuiter commemorem; eaque ſolùm quæ indubitatæ ſunt fidei, ne lapſu ſæculorum conſeneſcant, & ex hominum memoriâ obliterentur. Ordiar autem à mortui cuiuſdam anaſtaſi.

Baſilica S. Stephani fulmine icta, anno Domini M. CCC. XLIX. incendio latè graſſante deflagrauit; & plurima Eccleſiaſtica ſupellex, plurimæque hierothecæ flammis abſumptæ: quod ſuperfuit ſacrorum pignorum, collectum ſine ordine, & in ſcriniolum congeſtum eſt, quod exinde *Capſa omnium Sanctorum* eſt nuncupatum. Sudarium Domini, quia ſedulò inquirentibus non occurrerat, creditum eſt vnà cum alijs diuinis rebus exitium paſſum. Tantę iacturę fides apud omnes paulatim creuit, ac tandem obfirmata eſt; ita vt memoria S. Sudarij fermè iaceret. Sed Deus non eſt paſſus pretioſiſſimi ſui Sanguinis in illis latebris diu remanere veſtigia: etenim poſt aliquot annos inſperatò repertum eſt, & magno miraculo. Aduerterunt non ſemel è quodam abditiori Eccleſiæ loco ſplendorem inuſitatum emicare, Clerici choro miniſtrantes; qui ſubinde diuinæ virtutis ſignificationem eſſe, & ibi τὶ θεῖον latere

arbitrati, rem totam Canonicis denuntiarunt. Horum iussu citra moram inquisitum, nec irrito labore: nam Sudarium Domini illuc temerè iniectum, in extremo ignis casu (vti solet) integerrimum detectum est, illæsum flammis, nec vllo situ labefactatum. Stupere omnes hoc viso prodigio; multi tamen adhuc addubitare, num hoc repertum, legitimum Sudarium, an verò suppositititium esset censendum. Ad hoc accersiti eximij pictores duo, qui effigie sacrâ inspectâ, eam nullis colorum pigmentis aut fucis adumbratam, nec hominum manibus exaratam asseruerunt; sed sanguineis omnino vestigijs & vnguentis diffusum colorem, vno ore semper professi sunt. Accessere noua in dies prodigia, quæ vim cælestem indicabant; vnde magis magisque celebrari cœpit & credi, non aliud esse, quam quod fuerat à maioribus acceptum. *Hæc ex auorum traditione & chartis antiquis:* quibus non absimilia habentur in vetusto quodam codice Ecclesiæ S. Iacobi Rhemensis, vbi postquam narratum est Vesontionem Christi Sudario insignem esse, idque aliquanto tempore deperditum fuisse; asseritur deinde tandem repertum, & ob agnitam in eo diuinam Christi imaginem, ipsissimum Christi Sudarium iudicatum, & verò comprobatum miraculo, quandoquidem

dem contactu eius homini demortuo, ac proximè terrâ condendo, vita est restituta; eo planè modo, quo cadauer ad sepulchrum Vatis Elisæi, cùm tetigisset ossa eius, *reuixit homo, & stetit supra pedes suos*. Fidei suæ stabilitorem aduocat Rhemensis ille codex, quemdam Robertum Sunellam in allegoriâ de obitu B. Mariæ Virginis; *Nec desunt*, addit, *oculati testes, quorum chirographa in Ecclesiæ Bisontinæ archiuijs habentur*. Voluntanti animo mihi, & seriò pensitanti, quisnam illius libri Rhemensis acephali auctor censeri posset; vnus occurrit Richardus Pica, Vesontione oriundus, qui sæculi illius decimiquarti anno septuagesimo septimo, octauo supra vigesimum ab incendio S. Stephani, Rhemensem Archiepiscopatum est assecutus: quo tempore credibile est S. Sudarium recuperatum miraculo illo percelebri, quod quia in patriâ suâ contigerat, scriptis consignari voluerit ille Richardus Archipræsul, quem Historici Rhemenses fato functum scribunt Rhemis anno Domini M.CCC.LXXXIX. Vnicum eius μνημόσυνον reperi Vesontione, argenteum cuiuspiam S. Præsulis sesquipedale signum, quod Ecclesiæ S. Petri obtulit, nomine suo sub gentilitijs scutis adscripto.

4. Regum cap. 3.

Ab hoc miraculo, & plerisque alijs, maiorum neglectu minimè consignatis, in magno cultu

S. Sudarium fuit: & toto ſequenti ſæculo decimo quinto, votorum feruor & numerus cœpit augeri, magnâ vndequaque multitudine concurrente, ad illud ſpectandum & adorandũ, in Eccleſiâ S. Stephani: quâ tandem admittẽdis populis anguſtiore visâ, theatrum extra illam excitatũ eſt, primò temporarium & ligneum, anno M. D. XXII. ex Capituli regeſtis; dein verò perenne & lapideum, è quo bis quotannis, ſcilicet die Paſchæ, & Dominicâ poſt Chriſti Aſcenſionem, Matutinis horis, populo ſpectandum proponeretur, in Cælio, ſiue S. Stephani monte, qui ad id aptiſſimè videtur à naturâ compoſitus: deuexus quippe, & ita ſenſim decliuis in vertice, vt exinde tamquam ex immenſo theatro circumſtantes omnes ſacra ſtigmata diſtinctiſſimè cernant, nec à primis poſtremi; nec remotiores à proximioribus vllo pacto impediantur.

Anno eiuſdem decimiquinti ſæculi trigeſimo primo, Leonardus de Grueriis Canonicus & Officialis Biſontinus, dum ancipiti morbo conflictaretur, à Collegis ſuis adferri ſibi & admoueri S. Sudarium poſtulauit: quo impetrato, cum priſtinæ valetudini illicò reſtitutum fuiſſe, Capituli Acta teſtantur. Pollebat dubio procul eadem fide, quâ olim hæmorrhoiſſa mulier, quę *fimbriam veſtimenti Saluatoris contingens, ſalua facta* Matth. 9.

eſt ex

est ex illâ horâ. Idem aliàs in Oriente factùm ostendemus inferiùs, virtute cuiusdam imaginis Christi ἀχειροποιήτου, in ædes Mariæ Patritiæ languentis importatæ. Non diu tamen inualuit mos ille deferendi S. Sudarium in priuatas ægrotantium domos; eum quippe circa annum M. D. XL. abrogatum legimus: quo etiam tempore, cùm miraculorum & beneficiorum fama commoueretur, vt pretioso linteo maior exhiberetur veneratio, è veteri ἱερατείῳ, quod altari maiori subiacet, ad amplius sacellum translatum est, & ibi decentissimè (argẽteo scriniolo gentilitiis insignibus Nobilium *de Vasis* & *de Viletâ* ornato conclusum) super altari in armario est collocatum. Extruxerant pridem hoc sacellum S. Maimbodo Martyri Comites Mõtis Beligardi, quod deinde Garnerius & Monriuellius Canonici pictis tabellis & cancellis, vnà cum prędicto Leonardo de Gruerijs locupletarũt.

CAPVT XII.

Hæreticus impudens causo absumptus: ciuis grauissimè laborans, & Bonus Archiepiscopus curati: obiter de Magnatum donarijs.

A DEFVNCTI suscitatione, nullum miraculum illustrius eo quod è Codice manuscripto didici:

didici: nimirum cùm tantæ erga S. Sudarium religionis & celebritatis frequentiâ offenſus quidam externus hæreticus fremeret, & odium, quod in Chriſtum ipſum non poterat, in eius Sudarium profunderet, affirmauit, ſi facultas eſſet, ſe protinus illud flammis iniecturum, & in cineres redacturum. Non diu nec impunè id tulit impius: etenim repentè correptus eſt inteſtino cauſi incendio, & arſit flammis vltricibus, qui talia ore ſacrilego in diuinum Sudarium fuerat debacchatus. Tempus Codici minimè eſt adſcriptum, verùm è ſcripturâ apparet eum eſſe peruetuſtum. Incerto quoque tempore ibi narratur aliud vetus, de Biſontino quodam ciue, qui vniuerſi corporis turbatâ κράσει, diuturnis omnium membrorum doloribus adeò miſerè torquebatur, vt attingi ſe vel molliſſimis digitis vix pati poſſet, quin erumperet in clamores, & ægrè dolentium querelas: occurrit ei S. Sudarij pia cogitatio, votum Chriſto nuncupat, ſeque beneficij non immemorem pollicetur. nec mora, ſentit vires ſibi reſtitui, ſedantur dolores, & perit morbus. ſanus & voti reus montem conſcendit, grates peragit, tabellâ miraculum teſtatus, in quâ rem geſtam verſibus Gallicis, pijs magis quàm bonis, etiamnum deſcriptam habes.

Anno

Anno deinde M.D.XLI. XVII. Iunij, Antonius de Vergeyo Bifontinus Archiepifcopus, à profufiori in egenos liberalitate *Boni* cognomentum fortitus, cùm annum ætatis quinquagefimum feptimum iam attigiffet, Giaci in caftro fuo, forti apoplexiâ correptus eft: ἀπνοίᾳ & ἀφωνίᾳ laborantem, & ab affidentibus pro defperato habitum, domeftici Chrifto Seruatori in Sudario Bifontino diuinitus depicto calidè vouent: illorum preces & vota exaudit Deus, & ad cultum Sudarij fui magis magifque promouendum celebre patefacit miraculum: ecce enim fofpitem inopinatò virum fummum, qui poftquam gratias Deo Vefontione perfoluit, ftatuam habitu Præfulis fupplicantis collocauit in S. Sudarij facello, quò patratum in fe miraculum pofteris teftaretur. Obiit poftea placidè, & integris fenfibus vfque ad vltimam periodum XXIX. Decembris eiufdem anni M. D. XLI.

Cleriadus de Vergeyo Aurei velleris Eques, & inpræfentiarum liberæ Burgundiæ pro Catholico Rege Gubernator, à cultu & veneratione maiorum erga S. Sudarium nullatenus deflexit; etenim quotiefcumque præfentit publicè euoluendum, è caftro Grayacenfi Vefontionē pergit, vt illud veneretur; quin & anno elapfo M.DC.XXI. lam-

padem argenteam benè grauem (insigne munus) inibi obtulit, adiectâ numeratæ pecuniæ summâ, cuius prouentus annuus oleo ministrando abundè suppeteret. aliam ex eodem metallo affabrè laboratam pridem appenderat Claudius de Rye Baro à Balançon, legionis Burgundicæ in exercitu Belgico Catholici Regis Dux veteranus. Alij huiusce nostri æui Magnates muneribus votiuis affectum erga S.Sudarium maximè sunt testati, quæ loci religionem faciunt insigniorem. Nimis longum esset singula hîc recensere: vnum inter alia memoratu dignissimum est, vexillum militare vetus & lacerum, quod à nobis ibi visum, cum hac suppositâ epigraphe:

Enseigne du Conte de Hornes, gaignée par les Mores en la Gollette de Thunes, & depuis recouurée par les Chrestiens à la prinse dudict Thunes, & vouée au sainct Suaire de Besançon.

Golleta arx est Tuneti in Africâ munitissima, quam anno salutis M. D. XXXV. cum oppido ipso expugnauit Carolus V. Imperator, pulso Barbarossâ, cæsoque magno Turcarum numero.

Lotharingiæ Principes feminæ non ita pridem S. Sudario præsentes vota reddiderunt, ac præclara munera postmodum miserunt, magni pretij sacra indumenta. Adfuit etiam cum votis nuper

nuper è Galliâ Condæi Principis mater Princeps. Sed munificentiâ præcelluere cæteris Serenissimi Archiduces Austriæ Albertus & Isabella sanctissimi coniuges, tum missis ad altaris S. Sudarij decorationem sericis ornamentis auro intextis; tum magnâ pecuniæ summâ collatâ, ad Odei sublimis & marmorei in Ecclesiâ S. Stephani exstructionem, cuius primarius lapis positus v. Idus Maij, anni præsentis M. DC. XXIII. procurante Illmo ac R^mo D. Francisco de Rye, Archiepiscopo Cæsariensi, Archiducum prædictorum magno Eleëmosynario, Metropolis Bisontinæ maiori Decano.

CAPVT XIII.

Cæci cum fide visum recipiunt: ex oculis laborantes persanantur: aliis ad tempus adimitur visus.

ANNO Domini M. D. XXXVI. instabat Festum Paschatis, quo numerosa populi turba, S. Sudarij visendi causâ, Vesontionem confluit; Nicolaus quidam Rozius de Milleyo pago, prope oppidum Iussæum, iampridem oculorum cassus lumine, illuc proficisci optat: ille eò redactus erat egestatis, vt neminem qui gressum regeret, duceretque ad illud celeberrimum perfugium, nan-

ciſci poſſet. Quid agat infelix? gnarus quâ horâ S.Sudarium aduenis ſpectandum explicari ſolet, eo ipſiſſimo tempore verſus Veſontionem genibus aduolutus, abſens corpore, præſens animo fundit preces, & lucem petit. Rem miram! aperiuntur ei oculi è veſtigio, & clarè cernere incipit: recepto viſu ad votum exſoluendum ſine præuio ſcipione, vt ſolebat, ſacellum adit, & tantum miraculum voce clarâ & oculis profitetur; quod teſtes quamplurimi, ſenſibus arbitris, fide datâ, ſignoque appoſito confirmarunt, vt ex inſtrumento publico conſtat.

Non abſimile contigit anno M.D.LXXII. præſente Cardinali & Archipræſule Claudio à Baumâ: cùm enim oſtenderetur publicè S.Sudarium, in gratiam Antiſtitæ cuiuſdam Auguſtodunenſis, adfuit ibi, inter promiſcuum vulgus, annoſa quædam mulier, vtroque lumine orbata, quæ S.Sudarium cultu religioſiſſimo venerata, videndi facultatem protinus recuperauit, ipſúmque S.Sudarium dilucidè perſpexit.

Illud porrò crebris exemplis eſt comprobatum, eos qui ex oculis laborant, S.Sudarij inſpectione, aut contactu ſubinde ſanari; eorumque aciem vix hebeſcere, qui debitâ vallati fide, id multoties inuiſant: è contrario, quibus vacillans

ac dubia fides, iis non ſemel hebetata viſio. Addo exempla.

Burgundiæ Comitatum aggreſſus Tremblecurius, & ingreſſus anno M.D.XCV. aliquot è militibus ſuis Veſontionem miſit, vt aduerterent quibus artibus vrbs ea poſſet occupari. Illi dicto audientes, ficto nomine & habitu Veſontionem ſubintrant, vbi dies circiter quindecim immorati, agnitis ciuium animis, & curâ vigili, caſtra repetunt, & oppugnationem illam Duci ſuo referunt difficillimam fore. ille grauiter in eos ſtomachatus, *Quaſi verò*, inquit, *animo ſit deſpondendum; denuò Veſontionem pergite, & ſi nihil aliud, ſaltem Sudarium quod ibi colitur ſubdolè arripite, & ad me quamprimùm adferte*. Redeunt impij animoſiores, & Gallus nobilis eorum ductor, Eccleſiam S. Stephani ſub veſperam ingreſſus, ad altare S. Sudarij accedit, illud conſcendit, atque vt in arculam, quâ ſacrum pignus reconditur, ſacrilegas manus poſſit iniicere, modos omnes inueſtigat. Sentit illicò miſer vindices Dei manus, cæcutit exanimatus metu, totiſque artubus contremiſcit; videt ſe in diuinam iuſtitiam delapſum: bono tandem genio mentem pulſante, ad clementiam confugit; ſacris aris, quas paulò antè calcauerat, poſtmodum adgeniculatus, admiſſi facinoris veniam apprecatur, Religio-

nis ineundæ votum vouet, si vxori superstes fiat; tum demum diuersorium repetit, & inde rectà patriam domum, vbi ex eo tempore vitam inculpatam trânsegit. Hæc ex ore ipsius Blasius Mahon Bisontinus è Societate IESV: quod deinde literis significauit, datis Carlopoli, vltimâ Iunij anni M.DC.XV. Aliud exemplum habemus in scriptis authenticis, hoc sensu.

Anno M.DC.IX. Fridericus Martini Comes Palatinus, & Iuris Canonici in Academiâ Friburgi Brisgoiæ Professor primarius, missus Vesontionem à Rudolpho II. Cæsare, cuidam demandato muneri obeundo, sacrum Domini Sudarium sibi euolui à Canonicis flagitat: respondetur eius votis, & Februarij vndecimâ, in Sacrario S. Stephani pretiosum linteum explicatur. Mirum! ita perstricti sunt eius oculi, vt solum linteaminis candorem affirmarit se videre, nec effigiem Christi apprimè in eo delineatam, nec stigmata, quamuis luculenta, vllo modo conspicere: oculis eius intentioribus imago sacra iterùm & propiùs inspicienda proponitur, nec vllatenus ea cadit sub aspectum: obstupescunt adstantes omnes, ille verò omnium maximè; qui tandem excæcationis suæ causâ cognitâ, & fidei hæsitantiæ adscriptâ, ante Christi Θεανθρώπȣ imaginem in genua denuò pro-

prouolutus veniam poſcit, quòd de illo Sudario hactenus addubitaſſet. En aliud miraculum; aperiuntur ipſi caligantes oculi, videtque diſtinctiſſimè Chriſti velut ſuper terram cum Apoſtolis ambulantis (ita loquebatur ille) diuinam imaginem: miraculum in ſe patratum prædicat domi & foris, ſimulque S. Sudarij Biſontini veritatem; miſſis deinde aureis ducatis decem, pro incruenti Sacrificij in altari S. Sudarij celebratione annuâ, ad perennem accepti beneficij gratiarum actionem.

Aliud habe in diſſimili occaſione non abſimile. Philippus II. Rex Catholicus monitus per Cardinalem Granuellanum, ſeruari Veſontione Sudarium Domini, poſtulat à Canonicis tanti depoſiti cuſtodibus, vt exemplar doctâ manu exceptum ad ſe quamprimùm tranſmittant. Regiæ voluntati citra moram obſequi cupientes Myſtæ ſacri, pictorem peritiſſimum accerſunt, qui ſacræ iconis linteo impreſſæ exemplar ordiatur: quod cùm primùm luminibus accenſis ab eo cœptum, faſſus eſt ſe fulgorem è linteo micantem, oculis vix pati poſſe; modò breuior & anguſtior imago, modò longior & latior ipſi viſa; ſanguineæ notæ quandoque rubicundiores, aliàs pallidiores obſeruatæ; donec per ſalutare Sacrificium pacato Numi-

Numine diuino, discussaque oculorum caligine, imaginem Christi penicillo subtili adumbrauit, quæ deinde in Hispaniam ad Regem missa. Pictor ille *ab Argento* cognominatus, aliquot alias imagines ex archetypo Bisontino in linteis eiusdem longitudinis & latitudinis tunc expressit: quarum vna est penes Nobiliss. Dominum Henricum de Varick Marcgrauium Antuerpiensem; aliæ in priuatis quorumdam potentiorum per Europam domibus asseruantur: quod moneo, ne errandi ansam aliquando præbeant, veraque Christi Sudaria in posterum censeantur.

CAPVT XIV.

Epidemica lues sedata voto publico: Sodalitas S. Sudarij; huius altare Apostolico priuilegio munitum.

ANNO supra sesquimillesimum quadragesimo quarto, quædam epidemica lues, generis humani insolescentis verè tonsura, Vesontionem inuaserat, per quam ingens capitum messis in dies decerpebatur. Nihil cura publica, nihil priuata proderant remedia, donec in S. Sudarij asylum & clientelam ciuitas tota confugit: emisso enim publico voto, cessauit quamprimùm funesta illa pestis,

peſtis, ſub Caniculæ ardoribus, cùm tunc ferociorem populus vereretur:

Nos tabulâ ſacer
Votiuâ paries indicat omnibus
Suſpendiſſe ſupremæ
Morbi ſigna potentiæ.

tabulâ inquam nouâ in veteris ac puluerulentę locum ſubſtitutâ, Veſontionis quàm latè patet iconiſmum referente, cum ſubiunctis hiſce notis,

S. P. Q. B.
EX VOTO.

Vt verò tanti beneficij nuſquam periret memoria, erecta eſt omnium votis S. Sudarij Sodalitas, quæ exinde quotannis ita celebratur tertiâ die Maij, vt ante Sacrum myſticum & concionem, per Eccleſiam & clauſtrum S. Stephani, ſolemnis fiat Supplicatio cum S. Sudario argenteâ thecâ concluſo. Neque modò illi Supplicationi interſunt Gubernatores, viri Patricij, & xxviii-Viri; ſed etiam Officio Veſpertino, quod pridie in Sacello S. Sudarij ſuauiſſimâ vocum harmoniâ recitatur: quo peracto, ritè & ex veteri more fiunt Proceſſiones extra Eccleſiam: vbi denique ventum ad crucem, quæ proſtat ad Recluſi eremum, ibi ſiſtunt Clerus & populus, vnde vaſta ciuitatis amplitudo ſub precantium oculos cadit: inde Canonicus cui

L con-

contingit hebdomade illâ Sacris præesse, triplici signo Crucis benedictionem ciuitati impartitur: inprimis eleuato S. Stephani brachio, in aëre Crucem exprimit, prolatis hisce verbis;

Per merita beati Protomartyris Stephani,
Liberet nos IESVS *Christus filius Dei.*

tum acceptâ maiore cruce, iterato Crucis signo hæc subdit;

Per Crucis hoc signum, fugiat procul omne malignum.

denique assumptâ hierothecâ, quæ S. Theodoli ossa continet, idem præstat, & sic concludit;

Per merita beati Theodoli,
Liberet nos IESVS *Christus filius Dei.*

Has S. Theodoli Sedunensis Episcopi reliquias *aduersus fulgura & tempestates* non exiguâ vi pollere, vetusti Rituum codices docent. Illi S. Sudarij Sodalitati posteà dedêre nomen liberæ Burgundiæ vrbes *Dola* & *Salina*, vicique quamplurimi, qui voto simili à graui pestilentiâ liberati fuerant. Aliis etiam locis cultus S. Sudarij Vesontini viguit: etenim Tornodori in Galliâ habetur eorum congregatio, qui aliàs illud peregrinatione coluerunt; fitque singulis annis Sodalium conuentus, qui eâ ipsâ die quâ Vesontione expanditur, in cœtum coalescunt,

ſcunt, & ſolemnem Officio Eccleſiaſtico peragunt feſtiuitatem.

Ad votorum famam latè diffuſam acceſſit priuilegium, quo ſummus Eccleſiaſticæ hierarchiæ Princeps Gregorius XIII. altare S. Sudarij muniuit: ſic habet in marmore muro Sacelli inſerto:

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Omnium ſaluti paternâ charitate intenti, inter tam multa pietatis officia, quæ nos pro munere noſtro conuenit exercere, ſacra interdum loca ſpirituali priuilegio inſignimus, vt inde fidelium animarum ſaluti ampliùs conſulatur. Quocircà vt Eccleſia Biſontina ſimili vſque adhuc priuilegio minimè decorata, & in eâ altare S. Sindonis nuncupatum, quod maius non eſt, hoc ſpeciali dono illuſtretur, auctoritate nobis à Domino traditâ concedimus, vt quoties Miſſa defunctorum ad prædictum altare celebrabitur pro animâ cuiuſcumque fidelis, quæ Deo in charitate coniuncta ab hac luce migrauerit, ipſa de theſauro Eccleſiæ Indulgentiam conſequatur: quatenus D. N. *Ieſu Chriſti, & beatiſſimæ Virginis Mariæ, beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, aliorumq; Sanctorum omnium meritis ſuffragantibus à Purgatorij pœnis liberetur. Datum Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ* M.D. LXXIX. XI. *Kalendas Ianuarij, Pontificatus noſtri anno* VIII.

CAPVT XV.

Morbi à veneficio ſublati per imagines S. Sudarij Veſontini: alia de eodem Sudario mira & ſcitu digna.

NON vulgare miraculum illud cenſeri debet, quo Sudarij Biſontini imagunculæ in propulſandis morbis per maleficium illatis maximè enituerunt. Mulier nobilis, coniux Domini à Capellâ, arcis & oppidi Maceriensis (*Maiſieres*) in Campaniâ Gubernatoris, menſe Iunio anni M. DC. XIX. morbo prodigioſo vexabatur, vnà cum filiâ Carolottâ, & famulo Ludouico Briſione. In cauſis ægritudinis inueſtigandis deſudabant Poliatri, ſed fruſtrà: illis enim ignota morbi ſpecies perpetuò fuit: detecta tandem à Ioanne Prineto Societatis IESV Sacerdote à Rhemenſi Collegio illuc miſſo: qui ſuſpicatus veneficio torqueri ægrotantes, exorciſmorum ope certiùs id agnoſcens, languentium veſtimenta in ignem coniici iuſſit; quæ dum arderent, faſcinatę mulieres præ doloris cruciatu propemodum iacuerunt exanimes. Famuli thorax & pileus ignibus etiam traditi ſunt, eo abſente ac planè inſcio; qui nihilominùs tempore combuſtionis, quaſi morbo ſacro fuiſſet correptus, in terram corruit, cum horribili artuum con-

concussione. Blasius Mahon Vesontinus P. Prineti socius, in aulam vbi Ludouicus pronus iacebat progressus, ad tantas eum angustias redactum conspicatus, quamdam S. Sudarij Vesontini imagunculam, prototypi contactu sanctificatam, secum gestare recordatus, eam iacentis capiti admouit; cuius virtutem illicò persentiens semianimis, in has voces prorupit, *Ah, ah, Domine, tu me vris*. postque tantillum spatij, à capite morbus in pectus descendit: admotâ denuò parti laboranti imagine illâ, sæuiit dolor atrociùs; tum saluberrimæ iconis præsidio depulsus, ad tibias prolapsus est. Ecce dum exorcismorum solemnes ritus iterantur, & tibialia illato per strigas maleficio infecta flammis absumuntur, ad humani corporis molem tibiæ intumescunt; impositâ verò imagine, consedit doloris ardor, & post minimum temporis nulla molis ingentis nota residua fuit. Eiusdem imaginis beneficio nobiles feminæ, mater & filia à similibus morbis euaserunt incolumes: quæ postmodum palàm & publicè fassæ sunt, quantam Christus Dominus imaginibus Sudarij sui virtutem esset impartitus; qui olim apud Ephesum, sudarijs à S. Pauli corpore delatis super languidos, inesse tantam voluit, vt eorum contactu *recederent ab ægris languores, & spiritus* Act. 19.

L 3 *ne-*

nequam egrederentur. Illa porrò prodigia ſanationum in Campaniâ tam multi fidelibus oculis vſurparunt, vt nullus dubitandi ſupereſſe poſſit locus. Inuiſibiles poteſtates aliàs Veſontione non ſemel dilaniari viſæ, admotis ſudariolis ex diuini ipſiuſmet Sudarij contactu ſanctificatis: (quídni enim ſi magnes vim ſuam cum applicito ferro communicat, hoc poſſint & ſacra lipſana?) Rarò certè Sudarium publicè explicatur, quin toto monte circumſonent terribiles energumenorum voces, dæmone vim illam diuinam non ferente. Habe alia de Sudario admiranda, & ſupra fidem captumque humanum.

Scriniolum quo reconditur, laminis argenteis conflatum, præ vetuſtate attritum & exeſum, de nouo refectum eſt; linteum toties attrectatum nuſquam defecit, & perdurat integerrimum. Sacellum S. Sudarij ingredientes tangit loci religio & ſanctimonia; & vbi ad conſpectum eius in monte Cælio ventum eſt, ita ſe piis mentibus ſuperfundit Deus, vt omnes hauſtâ cæleſtis gratiæ vbertate, maximum quamuis laborioſæ peregrinationis fructum ſe accepiſſe fateantur.

Viſum illud non ſemel in theatro, vt dum explicatur, ſerenetur pluuium cælum, & ſacro oſtenſionis myſterio dentur induciæ. Ibi multi reli-

religione perfusi soluuntur in lacrymas,& è flagitiorum emergunt cœno, dum ipsis oculis, eius Sanguinis capessunt vestigia, quem profusum sol inhorruit, terra gemuit, petræ senserunt. *Miles ferocioris animi litem quam consanguineo intentarat, morte ipsius finiturum se, deinde ad Mauritiana in Hollandiam castra profecturum dictitans, vti apud se antè decreuerat; statim atque vidit S. Sindonem, planè à seipso mutatus redire in gratiam cum aduersario cœpit.* Annales Societatis IESV anno M.DC.VI.

Præsenti diuino Numine semper affulget; quod in inspectantes vsque adeò redundat, vt pios insolito gaudio, impios horrore perfundat: ægris est remedio, mœstis solatio, torpentibus incitamento, periclitantibus saluti.

Mirus est ad illud videndum & adorandum concursus, & affluentium ardor, etiam à longinquis locis, & quà se Christianorum fines pandunt: quodque etiam maximè mirum, omnes eo viso lætiori & pacatiori animo reuertuntur ad suos lares, cum ingenti desiderio illud iterùm videndi & adorandi.

Explicatur bis quotannis publicè ex theatro, die Paschę, & Dominicâ post Ascensionem Christi, matutinis horis; & nusquam præthereà, nisi in gratiam Principum & Magnatum. Frequentes

ad

ad illud fiunt quadraginta horarum precationes, vel ad hanc deuotionem aptiſſimæ, quòd pari horarum numero Chriſtus iacuerit in ſepulchro, ſudario tectus; iterumque quadrageſimo poſt reſurrectionem die ad cælos euolarit.

Rariſſimè templo id efferunt; quandoque tamen ſanctificationis causâ, atque roboris, per ciuitatem ſupplicando geſtatur, vt arca fœderis altera (imò arcâ ſanctius) ſub diuite conopeo; ſed non niſi in magnis periculis, & neceſſitatibus publicis: quod tamen & anno M.DC.XXII. factum magnâ pompâ, Iulij XXIV. in celebritate Canonizationis SS. Ignatij de Loiolâ Societatis IESV Fundatoris, & Franciſci Xauerij Indiarum & Iaponiæ Apoſtoli; ad quorum cultum impenſiorem, peractâ generali Supplicatione explicatum eſt publicè in theatro, in quod admiſſi ſoli Societatis IESV Patres, cum ſacrorum Antiſtitibus, & ciuitatis Gubernatoribus. Iterùm XXIX. Septembris eiuſdem anni, die Archangelo Michaëli feſto, in pari pro S. Tereſiâ feſtiuitate, in nouum Sanctimonialium Carmelitarum templum delatum eſt; & præter morem, ad cancellos ſacris Virginibus imago diuina propoſita eſt adoranda.

Nunc de Taurinenſis Sindonis hiſtoriâ & miraculis.

CA-

CAPVT XVI.

De Sindone Taurinensi, vnde illa proximè Camberium aducta.

SIVE id iniquitati temporis adſcribi debet, quæ rerum originibus caliginem offundere ſolet, ſiue etiam paucorum calliditati, quibus ſacrum hoc pignus è longinquo, quàm è vicinorum Principum ditione arceſſere tutius viſum eſt; aut quos fortaſſe inceſſit metus (inanis vtique, vt ex dicendis conſtabit,) ne illud quippe non à legitimis Dominis traditum, præter ius faſque obtinere viderentur; varia ſanè ac multiplex in vulgus ſparſa eſt, eius Camberij accepti ratio. Nam vt omittam leuiores rumuſculos; eam nempe Sindonem ab Aegyptiâ Iudæâve feminâ, captiui apud Ducem Sabaudum coniugis pretium relictam; & alia id genus, quæ nonnulli vel certis in Commentariis legiſſe, vel à maioribus fando accepiſſe ſe dictitant; Franciſcus Adornus Genuenſis è Societate IESV, in epiſtolâ de Votiuâ peregrinatione anno ſalutis M.D.LXXVIII. à S. Carolo Borromæo ad Camberienſem Sindonem inſtitutâ, quam Pingonius ex Italico Latinam fecit, hæc habet: *Familiam Luſignanam, regnum Cyprium*

& Ierosolymitanum multos quondam annos obtinuisse, memoriæ proditum est: ex eâ Carolotta orta postrema in Cypro regnauit. hæc Ludouico, alterius Ludouici filio, Allobrogum, quos Sabaudienses appellant, Duci in matrimonium collocata, familiam hanc & gazæ regiæ & regni Cyprij reliquit heredem. Hinc in inclytam hanc domum præclarissimum & sacrum hoc monumentum peruenisse, superiores Duces à suis accepêre, & eius rei memoriam per manus traditam, posteritati reliquêre. Nonnulli etiam Insulam Rhodum à Turcis maximâ multitudine circumsessam, vehementissimeq́, oppugnatam, Amadeum Allobrogum Comitem summis obsidionis periculis eripuisse, & conseruasse ferunt; ob eámque causam cum cruce albâ, quâ ille sua ipsius insignia exornauit, tum sacro linteo à summo Equitum Ierosolymitanorum Magistro, qui animum memorem & gratum in benemerentem præstare studuit, donatum fuisse. Multò his plura Philibertus Pingonius Sabaudus, Cusiacensis Baro, libro eâ de re scripto, quem *Sindonem Euangelicam* inscripsit, ediditq́ue anno M.D.LXXXI. *Dum anno* M.CCCC.LVIII. (mendum est, hæc enim gesta anno M.CCCC.LIII.) *Orientis Imperij sedes vi & armis à Mahumete Turcarum Rege expugnaretur, cæde omnia diriperentur & vastarentur, Constantinus Palæologus ipse truncatus capite, regni simul & vitæ finem*

finem fecisset, nihil in Græciâ, nihil in Asiâ aut Syriâ tutum restaret, aufugerent omnes atrocissimi tyranni crudelitatem, illustris quædam matrona, Margarita à Carni nomine, sarcinis collectis, inter quas hanc raram Sindonem reposuerat, Græciâ mouere, cælumq; mutare constituit, atque in Galliam proficisci. Hanc à Regibus Ierosolymitanis prodiisse ex eo constat, quòd Ierosolymitana in historiâ Cypriâ vocetur, nupta Hectori Lusignano Philippi filio: quibus omnibus tempora conueniunt. Carnim autem denominatam puto, quod Carinæ vrbi Joniæ in Asiâ minori dominaretur, aut Carnæ Aolidis; siue à Carnâ oppido Phœniciæ, quod ad montem Libanum reponitur. Burgundam alij ferunt, quòd eius nominis illustris ibi sit familia, siue in Asiam illa migrarit, siue ab Asiâ in Gallias deducta fuerit. Vbi ergo in Galliam Carna appulit, & magnis itineribus Alpes superauit, Camberij (quæ Sabaudiæ Ducum Regia est) à Ludouico & Annâ Cypriâ Ducibus splendidissimè, vt tantã Principem matronam & affinem decebat, excepta est, quibus tandem hoc sacrosanctum Sindonis munus discedens, non sine magnis obsecrationibus contulit. quid verò intercesserit, quid donationi causam dederit, non hoc loco absonum sit paucis enarrare. Instructissima ad longum viaticum omnia Princeps illa habebat; equitatus, muli dossuarij, cistæ, signa, vasáque suppete-

* Ex donationis tabulis actis Camberij 22. Martij, anno 1452.

M 2 *bant;*

bant; nec æs ingens deesse videbatur; liberalitate ipsâ teste, quam erga omnes exercebat. His copiis fures allecti, negligentiore Græco famulitio, scrinia aliquot effringunt, & nocte intempestâ quantum possunt supellectilem subducunt: inter quam veneranda Sindon capsulâ deauratâ includebatur. Ceterùm fures dum rapta inter sese partirentur, nec isti satis demirari possent elegantem Sindonis texturam nulli telarum comparabilem; hanc per medium abscindere statuunt; sed forfices tenenti, tentantique, contorta sunt manus, conuersumq; protinus collum, & quasi clinicus obstupuit. Alter vsurpato sibi integro linteo, dum sudoris & cruoris humani stigmata vndis abluere conatur, vt res venalior redderetur, eò magis vtraque pars hominis impressa apparebat; cuius radiis etiam vtroque est orbatus lumine. Intereà præconis voce per compita graue supplicium receptatoribus indicitur; at furtum indicantibus aut restituentibus, non modò impunitas, sed præmium promittitur. Ipsa quoque Carna, reddito sibi solo linteo, cetera quamuis pretiosa munificè concedebat. His rebus adducti prædones, furto restituto, religione se exoluunt, & ad pœnitentiam stimulati, voto soluto salutem præsentissimam consequuntur. Nullus non lætitiâ singulari affectus est, & Principi matronæ à nostris Principibus impensè gratulatum est, de insigni inuentâ Sindone. Denique maiori in veneratio-*

*Ex veteri tabellâ Sindonis templo affixâ, & notis Petri Pingonij proaui.

1. Miraculum.

2. Miraculum.

3. Miraculum.

ratione haberi cœpit, ob factum diuinitus in resipiscentium prædonum gratiam miraculum; idq́ Camberij, vel eo nomine celeberrimo futuro oppido. Quapropter Dux Anna Cypria ardens animo, audaciorq́ à gentili suâ & Græcâ munus illud familiariter & obnixè postulat: sed promptam efflagitationem promptior secuta est recusatio; quodcumque illa aliud poposcerit, non denegaturam se, profusuram potiùs omnia, vno hoc excepto, in quo animi solatium, corporis requiem, spem denique & salutem reposuerit. Factum est satis Duci modestissimæ, nec sine reditus desiderio Græca officiosè dimittitur. At dum muli scriniis onerantur, coguntur q́ à veterinariis in ipso vrbis egressu; numquam adduci cogíve potuit mulus clitellarius, cui sacrum onus impositum fuerat, portarum valuas prætergredi, vt alios sequeretur: ac proinde existimatum est diuinâ id fieri prouidentiâ, diuinum illud pignus Sabaudis Principibus & Camberio deberi. Itaque à Ludouico & Annâ Ducibus exoratur tandem Margarita: ipsa rei miraculo non parum ad eam, quam diximus, donationem munificentiamq́ exercendam adducta est. Tantum ob donum gratias immortales Duces egerunt, Supplicationes Superis indixerunt, arcis marmoreo Sacello perpetuò conseruaturi reposuerunt: quod Sacellũ Paulus II. *Pontifex Maximus in Ecclesiam collegiatam erexit.* Hæc Pingonius, cum his ad 4. Miraculum.

M 3 mar-

marginem notis : atque ex illo ferè recentiores quotquot legi; Ioannes Tonſus libro ſecundo de Vitâ Emmanuelis Philiberti Allobrogum Ducis; Ioannes Boterus in Ludouico Sabaudio ſecundo Duce, qui tamen tranſlationem Sindonis è Cypro in Gallias refert in annum M. CCCC. XLIII. Alphonſus Paleotus libro de Stigmatibus Sindonis, cum Commentariis Danielis Mallonij; Proſper Bonafamilia Italico libello eiuſdem argumenti; Iacobus Gautherius è Societate IESV, in Chronologiâ ſuâ; & nouiſſimè Petrus Monodus ex eadem Societate, Tractatu Gallicè ſcripto de Franciæ & Sabaudiæ affinitatibus.

Ceterùm quod Pingonius obiter tantùm & ex alienâ ſententiâ refert, quodq́ue eam ob rem à recentioribus, qui ex illo accepere, omiſſum neglectumq́ue eſt, nempe Margaritam à Carni, à quâ diuinum illud in Allobroges deriuatum munus, Burgundam fuiſſe; hoc apud Burgundiones extra controuerſiam eſt : nam vt omittam, quòd ipſe ſecum pugnat Pingonius, cùm Margaritam è Græciâ mouiſſe narrat, captâ Conſtantinopoli, & cæſo Conſtantino (quæ facta conſtat anno M. CCCC. LIII.) ac deinde anno M. CCCC. LII. Camberij Sindonem reliquiſſe; norunt Burgundi, Humbertum Comitem à Rupe, Dominũ de Villario-

lariofexel, Sequanum (cuius opes venere in Marchionem Varambonium ex illuſtri familiâ *de Rye*) coniugem habuiſſe Margaritam illam Charnienſem, Gaufridi *de Charny* Burgundi Equitis, & Philippi quondam Valeſij ac Ioannis Francorum Regum Regij Signiferi neptem. Illud quoque in Campaniâ maximè & Burgundiâ notum peruulgatumque eſt, ſacrum Linteum, proximè antè quàm Camberium inferretur, nec in Cypro, nec in vllâ Græciæ Aſiæve parte, ſed in Burgundiâ per annos quatuor circiter ſupra triginta aſſeruatum, quo venerat è Campaniâ; vbi habitum annis minimùm ſexaginta, in Sacrariis Capituli beatæ Mariæ de Lireyo, Tricaſſinæ Diœceſis: quæ omnia operæpretium facturum me exiſtimo, ſi altiùs repetam, & indubitatæ fidei teſtimoniis affirmem.

CAPVT XVII.

Gaufridus de Charny *Eques Burgundus Sindonem Chriſti Eccleſiæ de Lireyo in Trecenſi Diœceſi à ſe extructæ attribuit: quomodo ibi habita Sindon.*

REFERT Froiſſartes volumine primo Hiſtoriarum, aliique rerum Francicarum Scriptores, Calitio (*Portus Iccius* eſt nonnullis, aliis Cap. 150. 151. 152.

Por-

Portus Morinorum) ab Anglis deditione recepto, die vltimâ Augusti anno M.CCC.XLVII. Gaufridum *de Charny* Burgundum Equitem prouinciæ Picardiæ (quà imminebat hostis) à Philippo Valesio præfectum, eidem Regi vltrò pollicitum fuisse anno M.CCC. XLVIII. se Calitium primo ipso die sequentis anni M. CCC. XLIX. pro xeniis ei oblaturum: ac deinde astu & proditione Aymerici Papiensis, Caletanæ arcis pro Anglis Præfecti, qui cum Francis amicitiam simulauerat, cæso fusóque Gallorum exercitu, Gaufridum Ducem, contrario quàm sperauerat euentu, captum ab Anglis, & in custodiam datum Kalendis ipsis Ianuariis, quam ille diem vrbi potiundæ dixerat: non absimili fortunâ, (etsi causâ meliore) ei, quam anno M.CC.XIV. expertus fuerat Ferdinandus Flandriæ Comes, qui nobili pugnâ Bouinensi, à Philippo Augusto, Francorum Rege profligatus, Lutetiam, quam ex magicæ statuæ fallaci oraculo, ouantem se ingressurum crediderat, in hostis triumpho vel inuitus inductus est: aut ille de quo Saluianus: *Dux nostræ partis eamdem vrbem hostium, quam eodem die victorem se intraturum esse præsumpsit, captiuus intrauit.* Et mox: *Habens prædatoris fiduciam, præda factus est; triumphum præsumens, triumphus fuit.* Captum porrò Gaufridum,

L. 7. de Prouid.

dum, non mediocri Regis Anglicani lætitiâ, qui eius virtutem bellicam ſæpiùs magno rerum ſuarum detrimento expertus fuerat, refert Nicolaus Camuzatius amicus noſter in Caſtro Caletano coniectum in arctiſſimam cuſtodiam: *Vbi, cùm ipſe Gaufridus*, inquit, *vt nonnulla antiqua Eccleſiæ de Lireyo monumenta referunt, graui animi anxietate angeretur, quòd Rex Angliæ eum pecuniariâ redemptione liberari prorſus abnueret; ad diuinam opem & præſidium confugit, Deiparâ Virgine intermediâ ſibi aſcitâ; voto ſeſe obſtringens, conſtruendæ eius nomini baſilicæ, ſi à dictâ cuſtodiâ eductus priſtinam libertatem recuperaret. Is cùm votum emiſiſſet, ſtatim ſub humanâ ſpecie duo Angeli ei apparuêre, qui cùm priùs ſciſcitati eſſent, an votum quo ſe obligarat perſolueret, firmúſque & conſtans in eo perſiſteret; iteratóq; ex animo & repetito voto, actutum carceris fores ei diuinitùs patuerunt: & à dictis Angelis, armis decenter circumcinctus, equóque generoſo donatus; ita expeditus adiunxit ſe Anglicis copiis, quæ extemplò è Caletanâ ciuitate in prælium cum nonnullis Gallis, qui propiùs ad eam vrbem acceſſerant, exiuerunt. Ibi acriter pugnatum, & in ipſo conflictu dictus Gaufridus, Deo ita volente & diſponente, in manus incidit Gallorum: à quibus cognitus, benignè & alacriter ſuſceptus eſt; cunctis ad tanti miraculi relationem non*

In Prŏpt. Sacrar. Antiq. Tricaſſ. Diœceſis.

tam mirantibus, quàm ſtupeſcentibus. quod quidem alibi ſcriptum non offendi. Verumenimuerò, ſiue factum ſiue fictum ſit miraculum præſignatum, liquidò conſtat, præfatum Gaufridum peculiari quadam deuoti animi religione in ſacram Virginem affectum fuiſſe; quam cum piè coleret & veneraretur, Eccleſiam eius nomini conſecratam, non multò poſt carceris euaſionem, excitandam procurauit, in oppidulo de Lireyo, cuius erat Dominus, tribus leucis ab vrbe Tricaſſinâ diſſito; eámque tantis reditibus locupletauit, quanti Canonicis, qui ibidem diuini Officij munus in perpetuum obirent, ſuſtentandis erant ſuffecturi. Subiicit Camuzatius Inſtrumentum dotationis Eccleſiæ B. Mariæ de Lireyo, datum à Gaufrido anno Chriſti M.CCC.LIII. Indictione ſextâ, die vigeſimâ Iunij. Sanè de Gaufrido Angelicâ ope ex hoſtium manibus erepto, verbum non faciunt Hiſtorici vel Anglicani vel Franci; quin potiùs aſſerunt, eum ab Anglis Calitio deportatum in Angliam, eiuſque caput anno M.CCC.LI. regnante iam tum in Galliâ Ioanne, magnâ pecuniæ vi redemptum. Neque idcircò fidem abrogo hiſtoriæ illi, quam ex Lirenſis Eccleſiæ Commentariis quibuſdam refert Camuzatius; cùm expreſſa iam olim videatur fuiſſe in Lipſanothecâ argenteâ illius Eccleſiæ, quæ deſcribitur in litteris Humberti Comitis à Ru-

à Rupe, ſequenti Capite referendis. Angelus eſt capillũ beatiſſimæ Virginis vaſculo clauſum manu geſtans, ac turri tribus columnis impoſitæ inſiſtens; quâ in turri ſtatua Equeſtris Charnienſibus Inſigniis decora conſpicitur, Gaufridum opinor repræſentans, Angelicâ ope, voto Deiparæ nuncupato, carceribus ereptum. Satis conſtat, ſæpè aliàs captiuos diuinâ virtute ſolutos ergaſtulis, & è cuſtodiâ ſubductos; vt Gerardum S. Bernardi fratrem, eiuſdem precibus; Carolum Prouinciæ Comitem beatæ Magdalenæ ope; cōm plures votis diuo Leonardo nuncupatis; alios aliâ ratione: vt mirum videri non debeat id quoque Gaufrido beneficij diuinitùs impenſum; quod ab Anglicanis illis, Franciſque, bellorum potiùs quàm rerum ſacrarum Scriptoribus, aut ignorari potuit, aut de induſtriâ prætermitti. Verùm quacumque tandem ratione Gaufridus ex hoſtium poteſtate euaſerit, conſtat illum ad ſuos reducem, ſacram ędem beatæ Mariæ de Lireyo extruxiſſe, ac in eâ adorandum linteum, corporis Chriſti notas & lineamenta referens, perhonorificè collocaſſe, vt expreſsè habetur ex plurimis Campaniæ Burgundiæque conſentientibus monumentis, atque inſtrumentis publicis infrà citandis; vbi perpetuò *Sudarium* appellatur. Quomodo autem ſacra

Sindon à Trecensibus habita sit, paucis enarrandum.

Cùm magni ad Lirensem Ecclesiam visendæ Sindonis causâ concursus fierent, Henricus de Pictauiâ Trecensis Episcopus, circa annum Christi M.CCC.LV. ratus non esse illam veram Christi Sindonem, quòd Theologi quidam affirmarent, id alioqui non omittendum fuisse ab Euangelistis, si hæsissent linteo diuini corporis notæ; auaritiæ Decanorum & Canonicorum Lirensium adscribens, & redigendæ pecuniæ, ac donariorum cupiditati, quòd ij populorum excirentur conuentus; habito priùs concilio, aduersus Lirenses pro suâ auctoritate agere cœpit. Tunc ergo aliò translata est Sindon, etiam vt ferebatur, extra Diœcesim; nec vmquam publicè proposita per annos ferè quatuor & triginta: quibus elapsis, sedem Trecensem obtinente Petro de Arceys, iterùm productum est Sudarium à Gaufrido *de Charny*, Gaufridi fundatoris filio, Lirensis oppiduli Domino, & Ecclesiæ Lirensi restitutum, vt veteri more populo exhiberetur. Quod vt securiùs fieret, obtinuit Gaufridus à Petro tituli S. Susannæ Presbytero Cardinali de Thureyo, Clementis VII. Antipapæ ad Carolum Francorum Regem Legato, facultatem Sudarij illius in Ecclesiâ

clesi à Lirensi honorificè custodiendi, non petitâ licentiâ ab Ordinario loci, nec obstante eius prohibitione vllâ, eò quòd à patre suo Gaufrido, eius Ecclesiæ fundatore, in eâ collocatum esset. Eo indulto commotus Petrus de Arceys Episcopus; quodque insuper vltrà quàm concessum erat, Sudarium maximâ pompâ, cum facibus & sacris vestibus è celso pegmate ad idipsum extructo spectandum omnibus proponeretur; intentato seuerè anathemate, vetuit pannum illum proferri populo adorandum, donec Summus Pontifex super hoc adîtus, rem definiuisset. Gaufridus contrà rescriptum quidem tulit à Carolo Rege (dicto *Sexto*, cognomento *Beneamato*, Caroli Sapientis filio) quo Lirensibus Decano & Canonicis Sudarium de more publicè explicare liceret: agente tamen Episcopo, & Regi exponente, quòd ex eâ solemni exhibitione, idololatriæ scelus in credulas mentes irreperet, nouo edicto Rex concessionem suam irritam fecit, sanxitque dato instrumento Lutetiæ Parisiorum, quartâ Augusti, anno regni sui nono, Christi M.CCC.LXXXIX. vt Sudariũ extra Lirensem Ecclesiam priuatim asseruaretur, donec aliud super eâ re fuisset constitutum. Prouocatur interim ad Clementem, existimatum à multis Pontificem;

à quo, agente Gaufrido, rata habetur permissio à Cardinali S. Susannæ Lirensibus facta, perpetuumque silentium Episcopo Trecensi imponitur. Quo audito Petrus de Arceys, libellum supplicem adornat prolixissimum, vbi re totâ altiùs repetitâ, & gestis in causâ enarratis, contendens Sudarium illud humanâ arte depictum esse, nec esse illud ipsummet, quod sacrosancto Christi corpori adhæsit; ac eius publicâ ostensione, hinc saniores offendi grauissimè, inde rudem atque imperitam plebeculam vanis religionibus implicari; abstulit à Clemente diploma, datum Auenione, octauo Idus Ianuarij, Pontificatus duodecimo, hoc est anno Christi M.CCC.XC. (sedit enim Auenione Antipapa, ab anno M.CCC.LXXVIII.) quo diplomate sanxit, vt pannum quidem illum palàm omnibus explicare liceret, sed absque facibus, cereis, lampadibus, aut sacro ornatu, & celebritate vllâ; vtque is qui populo linteum exhiberet, publicè & clarâ voce proclamaret, *quòd figura seu repræsentatio prædicta* (Clementis verba sunt) *non est verum Sudarium Domini nostri Iesu Christi, sed quædam pictura, seu tabula, facta in figuram, seu repræsentationem illius.* His ita constitutis sensim minui cœpit religio erga sacrum linteum. Neque vltrà super eo disceptatum lego in-

ter

ter Trecenses. De illius ab Antipapâ prolatæ sententiæ inanitate agam infrà ex professo; nunc quâ ratione diuina bonitas, pretiosissimum illud nostræ redemptionis pignus, honori suo reddiderit, ampliùs exponendum est.

CAPVT XVIII.

Transfertur S. Sindon è Campaniâ in Burgundiam: multa nequidquam conantur Lirenses vt illam recipiant: Camberij denique non sine miraculo relinquitur.

INDIGNI erant Trecenses diuino dono, cui fidem cultumque omnem derogarant. Ardebant Galliæ bellicis tumultibus, ac Ioannes Burgundiæ Dux Lutetiam ipsam regni Francici caput magnâ editâ strage occupauerat, anno Christi supra millesimum quadringentesimum octauo decimo, mense Maio exeunte. Ergo Lirenses à loco minùs tuti, dum rebus suis cautum esse volunt, Humbertum adeunt Comitem à Rupe, Dominum de Villariosexel & de Lireyo, qui Margaritam Charniensem, Gaufridi Ecclesiæ suę institutoris neptem, in matrimonio habebat; rogantque vt vasa sua, sacrumque instrumentum reciperet in custodiam; atque in tuto collocaret, inte-

interim dum Galliæ pax redderetur. Id enimuerò non grauatè se facturum recepit Humbertus: atque vt fides constaret, litteras illis manu suâ obsignatas dedit sextâ Iulij M.CCCC.XVIII. quas è Gallico vulgari idiomate sic expressi.

Nos Humbertus Comes à Rupe, Dominus de Villariosexel & de Lireyo, notum facimus omnibus, quòd rebus bello turbatis, metuentes à grassatoribus, accepimus in fidem nostram ac tutelam, de manu dilectorum Capellanorum Decani & Capituli Ecclesiæ nostræ dicti loci de Lireyo, sacra eiusdem Ecclesiæ vasa & sanctuaria infrà recensita: inprimis pannum, in quo est figura ac repræsentatio Sudarij Domini nostri Iesu Christi, (loquitur Humbertus ex mente Clementis Antipapæ, quam alio loco reiiciemus) *clausum arcâ Charniensis familiæ cælatâ insignibus. Item crucem ex argento deauratam, trunci lignei specie, ramis vndique decisis, quâ veræ Crucis particula includitur; superiori parte, quatuor Euangelistarum iconismis insignem; ab imo verò cornu, Charniense gentilitium stemma in scuto sustinentem. Item Angelum argenteum inauratum, turri tribus nixæ columnis insidentem, & vtraque manu, clausum vasculo capillum vnum sanctissimæ Dei Matris exhibentem; in eáque turri impositam basi equestrem statuam, Charniensia insignia gestantem.* Ceteram supellectilem sacram recen-

recenſet; Deiparæ Virginis puerum IESVM geſtantis, ſanctorum Ioannis Baptiſtæ & Ioannis Euangeliſtæ argentea ſigna: vas argenteum inauratum, in quo phialæ aliquot continentes *oleum beatæ Mariæ de Sardonnay*, ciborium, thuribulum, minores duas hierothecas, omnia ex argento; tres altarium mappas. *Quæ omnia in caſtello noſtro de Monte forti tutiùs cuſtodienda accepimus, atque in fidem noſtram recepimus à dictis Decano & Capitulo dictæ Eccleſiæ noſtræ: ac ſanctè ſpondemus noſtro nomine, omniúmque in quorum manus noſtrâ cauſâ venire poſſent, nos illa eidem Eccleſiæ reſtituturos, ſedatis Franciæ tumultibus, & quoties dicti noſtri Cappellani repetierint. In cuius rei fidem, præſentes literas ſigno noſtro obſignauimus, datas die ſextâ Iulij, anno* M.CCCC.XVIII.

Diu fuit depoſitum in Humberti poteſtate: quo mortuo, vocatur in ius Margarita de Charny in Curiam Dolanam, vt ſanctum Sudarium, aliaſque Lipſanothecas, iam inde ab annis quinque & viginti, Humberti eius quondam coniugis tutelæ ac fidei creditum reſtitueret. Et tunc quidem aliam omnem religioſam ſupellectilem poſtulantibus exhibuit, ſacroſanctum verò Sudarium negauit ſe id temporis redditturam; obtendens, rem eſſe familiæ ſuæ, quippe *illud ab auo ſuo*

O *Gau-*

Ex duabus tabulis transactionis, datis in Curiâ Dolanâ, 8 & 9. Maij, 1443.

Gaufrido de Charny bello quondam partum fuisse; patere direptioni ac populationibus Lirensem Ecclesiam; cautionem suam esse, ne quâ vi adorandum illud Dei munus eriperetur. Lite contestatâ, ita denique conuenit, vt Margaritæ sacri depositi custodia in triennium prorogaretur, nempe ad octauam diem Maij anni M.CCCC.XLVI. eâ adiectâ conditione, vt certam Lirensi Ecclesiæ pecuniæ summam penderet, in emolumentorum, quæ ipsi à Sudario obuentura erant, aliquam compensationem. Exacto triennio, similibus de causis, similique factâ sponsione persoluendæ pecuniæ, impetrat Margarita ab Officiali Curiæ Bisontinæ, dato instrumento XVIII. Iulij, M.CD.XLVII. prorogationem custodiæ S. Sudarij advsque festum diem sanctorum Simonis & Iudæ, vicesimum octauum Octobris anni M.CD.XLIX. quo die illucescente, ne tum quidem pia femina illo se diuino præsidio spoliari passa est; quin ad veteres excusationes, adiecto insuper promisso, se arcem munitam in Lireyo ad perpetuam sacri Sudarij omnibus retrò sæculis custodiam exstrui curaturam: pacta item solito maiorem pecuniam, per fratrem suum Carolum de Noyers, Dominum *de Vatesale* & *de Seigney*; abstulit à Præposito Trecensi publicas tabulas, sexto Nouembris anni M.CD.XLIX. confe-

ctas,

ctas, quibus adhuc ſanctum Sudarium ipſi apud ſe per totum triennium habere liceret. Verùm illo nondum completo tempore, contigit, vt in oppido Camberiaco (quæ eſt Allobrogum Metropolis, & priſcorum Sabaudiæ Ducum ſedes) ſacra Sindon à Margaritâ relinqueretur: citat enim Pingonius donationis tabulas, actas Camberij, vigeſimâ ſecundâ Martij, anno M. CD. LII. & ſanctæ Sindonis effigiem exhibet, expreſſam in nummis Ludouici Ducis, cuſis anno M. CD. LIII. Fuit igitur Sindon in Burgundiâ per annos omnino triginta quatuor: nam præter citata inſtrumenta, & Marchionis Varambonij chartas domeſticas, popularium traditione fertur, Sindonem illam quotannis publicè oſtendi ſolitam extra S.Hippolyti fanum in aperto quodam prato, ad ripam Dubis, quod vocant *Domini pratum*. Et eius rei alia duo ſuperſunt non obſcura veſtigia: alterum imago ſanctæ Sindonis, anticam ſimul & poſticam corporis partem referens, depicta ad parietem ſacelli Bueſſerdorum, in Eccleſiâ S.Hippolyti, monumentum ibi conſeruatæ Sindonis, aut inſignis alicuius per eam accepti beneficij, cuius memoria intercidit: alterum arca cypreſſina, quæ hodiéque extat in Villarioſexel apud Marchionem *de Varambon*, illius loci Dominum, in quâ creditur aſ-

ſeruatum quondam ſcriniolum Charnienſi inſignitum ſtemmate, ſacram Sindonem capiens.

Quæ porrò Pingonius refert de raptoribus ſacræ Sindonis, quorum alteri contortæ manus, collumque obuerſum, alteri vſus oculorum ademptus; vtrique deinde cum pœnitentiâ ſceleris, ſalus è veſtigio reſtituta; deque mulo clitellario, Sindone onuſto, qui ad portam ciuitatis, nequidquam premente à tergo mulione, obſtinatè reſtitit; minimè in dubium voco: cùm id ſe aſſerat ex veteri tabellâ, Sindonis templo olim affixâ, atque ex Petri Pingonij proaui ſui domeſticis Commentariis hauſiſſe; cumque de muli prodigio præſertim ſit conſtans fama apud Sabaudos, etiam ſeniores, qui multò ante Pingonij librum, anno dumtaxat M.D.LXXXI. editum, id ſe à maioribus traditum, pro comperto habuiſſe teſtantur; adduntque, conſtitiſſe mulum ad eam portam ciuitatis, quâ itur in Burgundiam, vulgò *La porte de Maché.*

De ſuſcepti autem à Margaritâ itineris occaſione, certi nihil comperi. Narrant Sabaudi quidam, illam dediſſe ſe viæ, vt captiuum carcere eximeret: ſed vbi captiuum? addunt ex Burgundis nonnulli apud Turcas, in Græciâ, Aſiâve: illa, inquiunt, gazam barbaris oblatam, rata captiuo ſaluti

luti fore, pretiosam secum supellectilem auexit; inito priùs consilio in monte, qui oppido S. Hippolyti adiacet, in Burgundiâ superiore, quem idcircò etiamnum *mali consilij montem* vocitant. Dum ergo Camberio iter habet, siue in aditu, siue in reditu, apud Ludouicum & Annam Cypriam Sabaudiæ Duces sacrosanctam Sindonem donum relinquit. At enim, ecquis ille captiuus? Humbertum coniugem dicunt nonnulli: falsò id quidem; cùm ex citatis cuiusdam transactionis tabulis octauâ Maij, anno M.CD.XLIII. Margarita *Humberti Comitis à Rupe vidua* dicatur. An Franciscus à Palude, dictus *de Varambon*, heres Humberti, (qui Comes à Rupe, ac Dominus Villarijsexel dicitur in duobus instrumentis suprà allegatis, quæ in Curiâ Dolanâ confecta sunt octauo & nono Maij, M.CD.XLIII.) qui ad bellum Turcicum cum ceterâ cruciatâ Nobilitate profectus, in manus hostium venerit, ac deinde Ludouici Ducis, vel Annæ Cypriæ operâ atque auctoritate suis redditus sit? Hoc verò adducor vt probabile iudicem; tum quòd per ea tempora infestum fuisse constet Orientem Mahumeti Secundi armis, qui etiam Constantinopolim diu obsessam expugnauit tandem vigesimâ nonâ Maij, anno Christi M.CD.LIII. vt post Martinum Crusium, Genna-

dium Scholarem, aliosq; adnotauit Iacobus Gordonus in Chronologiâ, non autẽ, vt alij quidam, anno M. CD. LII. tum quia Papirius Massonus, in Elogiis Ducum Sabaudię, in Ludouico, Margaritæ manu datam ei à Marchione à Palude Sindonem dicit. *Quod verò*, inquit, *Marchionem à Palude in recordatione & memoriâ viuorum facit immortalem, donum ei, Margaritæ Carniæ illustris feminæ manu oblatum est; videlicet sacra Sindon vultum & faciem Christi referens, ceterasq; corporis partes, quantæ erant, in xylinâ materiâ exhibens; quam quidem Cyprij Reges Ierosolymis attulerant.* Fortassis igitur captiuus hic Illustris, ad quem liberandum Margarita iter arripuit, Marchio à Palude fuit; qui grati animi ergô, ob acceptum à Ducibus beneficium, accedente etiam portento muli ad portam Camberiensem immoti, Margaritæ suasor auctorque extitit, vt sanctam Christi Sindonem ipsis vltrò concederet. Verùm quæcumque tandem causa Margaritam Camberium exciuerit, illud constat, quod ab initio narrationis huius proposui, non è Cypro, Græciáve vel Asiâ proximè Camberium inuectam Sindonem; sed è Sequanis, ad quos è Campaniâ aduenerat. Quæ porrò exinde consecuta sunt, nunc persequamur.

CA-

CAPVT XIX.

Quid pro Sindone, ex eo tempore à Lirensibus actum.

SVRREXIT fama de Sindone Saluatoris Ducibus Allobrogum dono datâ. Et Lirenses grauiter commoti queruntur iniuriam, ac in Margaritæ caput anno M.CD.LVII. ab Officialis Bisontini Sede, anathematum fulmina euocant: sed omnia in irritum cecidere. Desperatâ tandem causâ, ac Margaritâ fato functâ, Lirenses aliò consilia vertunt, & à Ludouico Duce Parisiis adito, anno M.CD.LXIV. quando Sindonem ipsam auferre non poterant, annuos quinquaginta Francos auri, ad diem diuo Andreæ festum pendendos stipulantur, quibus illatum Ecclesiæ suæ damnum, ex retentione Sindonis, aliquâ saltem ratione resarciretur. Placet ipsas Ducis literas ex archiuo Trecensi proponere, prout tribus pòst annis, nempe M.CD.LXVII. quintâ Decembris, ex ipso autographo, ne illarum memoria interiret, omni fide à Trecensibus descriptæ, atque in publicum instrumentum transsumptæ sunt.

Ludouicus Dux Sabaudiæ, Chablaisij, & Augustæ, sacri Romani Imperij Princeps, Vicariusq́, perpetuus, Marchio in Italiâ, Pedemontium Princeps, Geben-

Gebennensis & Baugiaci Comes, Baroq; Vaudi, & Foucigniaci, ac Niciæ, Vercellarum, Friburgiq; Dominus, vniuersis modernis & posteris, rei gestæ notitiam cum salute. Oblata nobis supplicatio pro parte venerabilium Oratorum nostrorum, Decani & Capituli Ecclesiæ Collegiatæ beatæ Mariæ de Lireyo, Trecensis Diœcesis, in effectu continebat: Quòd pridem agente in humanis spectabili milite Goffredo de Charny, Domino de Sauoysy & dicti loci de Lireyo, ipse spectabilis miles piâ deuotione motus, inter alias Reliquias per eum tunc collatas ipsi Ecclesiæ, dedit & largitus est quoddam sacratissimum Sudarium, effigiem Saluatoris & Redemptoris nostri Iesu Christi repræsentans, per Decanum & Capitulum ipsius Ecclesiæ per eum fundatæ, tunc & in futurum existentes custodiendum, pro deuotione & salute animarum ipsius, ac benefactorum Ecclesiæ prædictæ: etiam vt ex illius custodiâ, Ecclesia ipsa frequentiùs & libentiùs à Christicolis visitaretur, & ipsorum eleëmosynis diuinus cultus vberiùs augeretur. Quòd quidem deuotissimum & colendum Sudarium metu guerrarum tunc ibidem vigentium, per Decanum & Canonicos ipsius Ecclesiæ pro tunc, repositum extitit custodiendum in manibus & potestate quondam spectabilis militis Domini Humberti Comitis Rupis, & Domini loci prædicti de Lireyo: qui morte præuentus, illud spectabili

bili

bili Dominæ Margaretæ de Charny (eius quondam vxori) reliquit : quod exinde dicta Domina Margareta apud nos transtulit. Subiungentes præfati Decanus & Capitulum, eorum prædictam Ecclesiam varia damna, & redituum attenuationem ex hoc sustulisse, & præsentialiter sustinere : supplicantes hoc ideò, vt præmissorum consideratione ipsum deuotissimum Reliquiarium sibi restituere, aut saltem oculos nostros piè & misericorditer erga eos diuertere dignaremur. Pro quâ re nobiscum tractandâ, concordandâ, & paciscendâ, ac concludendâ, in præsentiarum ad nos specialiter transmiserunt venerabiles viros, Dominos Nicolaum de la Rottiere & Joannem Larrecier Presbyteros dictæ Ecclesiæ Concanonicos, à Decano & toto Capitulo præmentionato sufficientem potestatem circa hæc habentes, confirmatam, & obseruari promissam per Reuerendum in Christo Patrem Dominum Ludouicum, modernum Trecensem Episcopum, eiúsque Officialem, constantibus tribus publicis literis signatis, & debitè sigillatis, de quibus promptam & validam fidem fecerunt, eásque penes nos reliquerunt. Nos itaque Dux præfatus, auditâ eorum supplicatione prædictâ, cupientes eosdem gratiis & fauoribus amplecti, vt perinde suas solitas orationes & deprecationes valeant continuare, imò etiam augmentare, in honorem sanctissimæ & indiuiduæ Trinitatis, &

P *glo-*

gloriosissimæ Virginis Mariæ, ad cuius exultationem Ecclesia prædicta fundata extitit, vt præmittitur, & ne ob remissionem seu translationem per antelatam quondam Dominam Margaretam, de dicto sanctissimo Sudario (vt præfertur) nobis factam, iacturam patiantur: pióque & sincero deuotionis zelo, aliis etiam multis laudabilibus considerationibus animum nostrum quoad hæc mouentibus, & quia sic fieri volumus, & nobis placet, dictis Decano & Capitulo, Ecclesiæ prædictæ Collegiatæ de Lireyo, seu prænominatis Dominis Nicolao & Ioanni, nuntiis & procuratoribus eorum, propterea ad nos specialiter transmissis, hæc omnia nomine quo agunt, euidenti vtilitate dictæ Ecclesiæ pensatâ, acceptantibus & recipientibus ex nostrâ certâ scientiâ, motu proprio, ac pro nobis & nostris heredibus & successoribus vniuersis damus, donamus, largimur, conferimus, & in eleëmosynam, ac honorem Christi omnipotentis, próque salute & remedio animarum Illustrium progenitorum, nostriq; & nostrorum perpetuò successorum, concedimus & erogamus per præsentes, quinquaginta Francos auri p̄ p̄ monetæ nostræ Sabaudiæ annuales, deinceps per dictos Decanum & Capitulum, seu eorum Procuratores legitimos, ac eorum in dictâ Ecclesiâ successores, annis singulis in perpetuum leuandos, & percipiendos in quolibet Festo S. Andreæ Apostoli,*

* parui ponderis

li, primo solutionis termino in instanti dicti B. Andreæ Apostoli Festo incipiente. In videlicet & super preysijs, exitibus, valoribus, & alijs quibuscumque emolumentis castri nostri Gaillardi prope Gebennam, & mandamenti eiusdem: quos, quas, & quæ dictis Decano & Capitulo, & suis in perpetuum successoribus propterea specialiter & expreßè, ac pro nobis, & pro nostris prædictis heredibus & successoribus seu causam habentibus, obligamus, & hypothecamus, per præsentes; & his mediantibus, dicti Decanus & Capitulum, amodò in anteà celebrare tenerentur, & sui in dictâ Ecclesiâ successores, in magno altari dictæ Ecclesiæ, pro salute & remedio animarum Illustrium progenitorum, nostriq; & nostrorum successorum prædictorum, quolibet mense quamdiu fuerimus in humanis vnam altam Missam de sancto Spiritu, & post huius carnis humanæ nostrum egreßum, de Mortuis, cum Collectis solitis & debitis. Et ita facere promiserunt, & conuenerunt præfati Nuntij & Procuratores, nomine quo suprà, tactis Euangeliis sacrosanctis, in præsentiâ Consiliariorum nostrorum subscriptorum sine obmißione aliquali, conscientias suas, & suorum in dictâ Ecclesiâ successorum, propterea onerando. Mandantes idcircò Castellano nostro dicti castri Gaillardi, & mandamenti, præsenti, & qui pro tempore fuerint, seu ipsorum loca tenentibus, sub pœ-

nâ quinquaginta marcharum argenti pro quolibet, quatenus præmentionatos quinquaginta Francos auri p̄ p̄ dictis Decano & Capitulo, seu ipsorum legitimis procuratori aut procuratoribus, modo in anteà singulis annis in perpetuum, in Festo prædicto sancti Andreæ Apostoli soluant, & liberent, & realiter ac integraliter expediant, in & super preysijs, exitibus, & aliis prouentibus dicti castri nostri Gaillardi, & mandamenti eiusdem; sic quod meritò habeant contentari, recipiendo tamen per ipsos Castellanos, à præfatis Decano & Capitulo, seu Procuratoribus eorumdem, in primâ solutione cum copiâ præsentium debitè tabellionatâ literam quittationis, in aliis autem sequentibus solutionibus, confessionem de receptâ dumtaxat opportunam. Et nos huiusmodi quinquaginta francos, quos, vt præmittitur, persoluerint annuatim, eisdem Castellanis suis in computis posteà reddendis, per dilectos fideles Consiliarios, Præsidentem, & Magistros Cameræ computorum nostrorum præcipimus & iubemus indifficiliter allocari, sine exceptione & difficultate quibusuis, præmissa sic fieri & obseruari volentes, pro nobis, & nostris prædictis heredibus, successoribúsque, seu causam habentibus, quibuscumque regulis, statutis, & constitutionibus dictæ Cameræ, oppositionibus, exceptionibus, assignationibus, & assignationum interruptionibus, literisq́ue, mandatis,*

* parui ponderis

tis, & aliis omnibus in contrarium fortè facientibus, & in perpetuum inaduertenter concedendis, sub quacumque verborum formâ & intellectu, reiectis penitùs, & non obstantibus. Quibus omnibus ex nunc, prout ex tunc, ac pro nobis & nostris prædictis, sub quorum onere huiusmodi largitionem nostram remittimus, post nostrum decessum prædictum protinus omnino & expressè derogamus, & derogatum fore volumus per præsentes, datas Parisius die sextâ Februarij, anno Domini M.CD.LXIV. *à Natiuitate sumpto. Sic signatum in margine altâ. Loys: & in margine bassâ. J.Bolomyer & I.Gyport: & in margine altâ subscriptum, per Dominum. Præsentibus Dominis Aymerico Episcopo Montisregalis, B. Episcopo Niciensi, Ioanne Compesio Cancellario Sabaudiæ, Antonio de Flisto Apostolico Protonotario, Amblardo de Viriaco Abbate Habundantiæ, Antonio Procheti Cantore Gebennensi, Vrbano Bonnardi Priore S.Victoris, Jacobo Richardi Præsidente, Humberto Pelluete Præsidente Gebennensi, Ioanne Domino Bastote Magistro Hospitij, Antonio Champiois, & Ioanne Malleti Thesaurario.*

Neque his acceptis literis Lirenses penitùs conquieuêre; quippe iactabant Philibertum Theobaldum, Margaritæ quondam à Secretis, eiusque in causâ pro sancto Sudario disceptatâ fideiusso-

rem, ipſamque adeò Margaritam (quod antè obitum abſoluta non eſſet) inflicti olim anathematis vinculo adhuc irretiri; negabantque ſe conſenſuros vt abſoluerentur. Quo audito literas dedit Dux Ludouicus Lutetiæ Pariſiorum, XXIII. Maij, eiuſdem anni M.CD.LXIV. ad Decanum & Capitulum de Lireyo; quibus rogauit, quando ſecum tranſegiſſent, & ipſe perpetuam eis pecuniam pro ſancto Sudario aſſignaſſet, abſtinerent ab eâ loquendi ratione, & Philibertum Theobaldum, atque etiam (ſi opus eſſet) Margaritam ipſam, ſacris vinculis publicâ auctoritate exſolui paterentur. Anno demum M.CD.LXXIII. decimâ quartâ Maij, cum litteris ritè obſignatis deſtinati ſunt à Lirenſibus Procuratores ad Duciſſam Sabaudiæ, Ludouici iam inde ab anno M.CD. LXVI. vitâ functi relictam, Marcus de Vaudrey Presbyter, in Decretis Licentiatus, Protonotarius Apoſtolicus, Canonicus & Archidiaconus Eccleſiæ Biſontinenſis, & Hugo Mergey in Artibus Magiſter, ſimul annuos quinquaginta Francos auri, ex Ludouici Ducis tranſactione ſibi debitos, & ab annis octo non perſolutos exacturi; ſimul ſacroſanctam Sindonem, præcipuum Eccleſiæ ſuæ decus ac præſidium enixè repetituri. Atque hic finis querelarum, quoad quidem cognoſcere licuit. Nec verò fru-

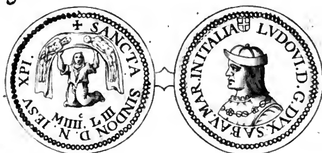
frustrà tantùm, sed etiam fortasse iniuriâ sacram Sindonem Trecenses rem suam dixisse videbuntur, ei qui attenderit, quàm parum religiosè olim apud ipsos culta (quippe pro panno depicto, vt vidimus, habita:) quantum iuris ac potestatis fuerit Margaritæ Charniensi, clarissimæ feminæ, in rem auo suo partam, & in intuto loco periclitantem: quanto denique prodigio, muli ex improuiso consistentis, præpotens rerum omnium Deus, vt Ægypti quondam spolia Israëlitis, ita sacrum illud pignus Sabaudorum Principum fortissimæ piissimæque genti adiudicarit.

CAPVT XX.

Cambèrij religiosissimè habita Christi Sindon: miracula per eam edita: flammarum vim vt euaserit.

QVAE pietatem religionemque commendant, sacra ædificia, diuinorum officiorum celebritas, numismata, anathemata, votiuæ peregrinationes, populorum concursus, curationes supra naturæ vim, aliaque prodigia; horum nihil Sindoni apud Allobroges defuit. Proximo anno ab acceptâ Sindone, Dux Ludouicus de diuino munere palàm gloriari cœpit, cusis ex auro, ære, & argento nummis, hinc vultus suos, inde sanctam

ctam Sindonem ab Angelo trophæi inſtar ſublatam referentibus: cuius deinde pietatem imitati Carolus anno Chriſti M.CD.LXXXVII. & Emanuel Philibertus anno M.D.LXXVIII. ſimili emblemate ſua aliquot numiſmata ornari voluerunt. Placuit hîc vnum omnium vetuſtiſſimum reddere ex Pingonio.

Firmius poſuit ſuæ in ſacrum linteum religionis monumentum Beatus Amedeus Ludouici filius, piiſſimus Princeps, ac deinde ab anno M.CD.LXVI. patre extincto Dux Sabaudiæ Tertius. Is primùm cùm Yolandâ coniuge, Caroli VII. & Ludouici XI. Franciæ Regum, huius ſorore, illius filiâ, ſacellum eleganti opere, intra arcis Camberienſis mœnia excitauit, quod Paulus II. Summus Pontifex dato Diplomate ſecundâ Maij anni M.CD.LXVII. in Eccleſiam Collegiatam erexit: & Sixtus IV. anno M. CD. LXXX. *Sanctam Cappellam ſancta Sindonis* appellari voluit. Hinc

Iulius

Iulius II. Diplomate Bononiæ dato, sexto Idus Ianuarij, anno M.D.VI. rogatu Caroli Ducis, eiúsque matris Claudiæ, Philippi quondam Ducis relictæ, Sodalitium in sancto Sacello Camberiensi instituit, in quo ad quingentos censeri possent: quo in Diplomate asserit conspici in Sindone *imaginem & verum sanguinem Domini nostri* IESV *Christi*. Non solùm autem Sodalitio multa concedit priuilegia; sed omnibus insuper fidelibus, certis diebus sanctam Cappellam visentibus, in eaque orantibus, Indulgentias quasdam largitur. Aliâ deinde Bullâ Romæ datâ septimo Kalendas Maij M.D.VI. concessit, vt in eo Sacello diuinum Officium ritu peculiari celebraretur; diémque sanctæ Sindoni festum indixit, quartum Nonas Maias. Accesserunt posteà aliæ noxarum remissiones à Laurentio de Campegiis & Bernardo Cardinalibus Legatis, datis litteris in S. Cappellâ Camberiensi decimâ octauâ Maij, anno M.D.XVIII. Pontificatus Leonis X. anno sexto. Aliȩ deinde ab ipso Leone anno eodẽ M.D.XVIII. die septimâ Augusti. Quæ demum à decessoribus suis piè sancteque vel instituta vel concessa fuerant, Clemens VII. datis anno M.D.XXXIV. tabulis affirmauit. In donariis quæ multa tempus abstulit, illud non obscurum, capsa ex argento inaurata ele-

ganti opere, quam Margarita Auſtriaca, Philiberti Sabaudiæ Ducis octaui olim coniux, ſanctæ Sindoni aſſeruandæ obtulit, circa annum M.D.V. vt ex ſanctæ Cappellæ archiuo conſtat; è quo ad me hæc monumenta P. Franc. Chiffletius è Societate IESV Sacerdos, frater meus optimus, qui mihi in hoc Opere (dum opportunè moraretur Camberij) fraternam opem ſuam egregiè præſtitit.

Iam concurſus populorum, maximè cùm ad Verneteum campum ſpectanda Sindon exhiberetur, maximus fuit. Satis conſtat, B. Amedeum etſi non firmis viribus, ſæpè tamen à Subalpinis ad Tranſalpinos humili cultu habituque, adorandæ causâ Sindonis, pedibus profectum; inſequente etiam Yolandâ à Franciâ, religioſiſſimâ coniuge. Carolum item Ducem, diſcuſſo ſæuæ luis periculo, auito exemplo, traiectis itinere pedeſtri Alpibus, cum duodecim non ampliùs (quos ſibi adiunxerat) viæ comitibus, Camberium anno M.D.XXII. ingreſſum, vota pro ſalute reduci ad ſanctam Sindonem perſoluiſſe. Quin & Franciſcum Primum, Francorum Regem, voti reum, quod ad ſacrum Linteum in ſummo Italici belli diſcrimine conceperat, Lugduno Camberium, anno M. D. XVI. raro religionis exemplo pedibus aduenîſſe: referentibus Adorno & Pingonio. Ex qui-

quibus intelligas, ſacrum illud pignus Camberij quantâ ſemper in veneratione fuerit.

Nec verò diuina bonitas vinci ſe paſſa eſt officiis: præter ea miracula de quibus ſuprà, quæ tum contigêre cùm primùm Sindon in Allobrogum poteſtatem venit, complura alia cenſentur ſanè memorabilia. multa paucis ſtrinxit Pingonius. *Dehinc non dictu eſt facile* (inquit) *quot nuncupata vota feliciter ſucceſſerint, quot miraculis illuſtratus ſit locus, comprobata conſeruataq; loco ſincera fides, & maiorum pura religio. Hìc mutos loqui, audire ſurdos, videre cæcos, claudos ambulare, leprâ affectos mundari, cacodæmone vexatos liberari; mortuos denique reuiuiſcere, quoties viſum eſt, & non ſemel admiratũ? Teſtes ſunt fixæ ad ſacros poſtes tabulæ, ſiue programmata, chartophylacia, codicilli publici: teſtis vniuerſa Europa, cuius cũ nulla non tam remota pars huc accurrerit, nullus non voti compos ad ſuos lares rediit.* Hæc ille; qui deinde reliquis paginis vario poëmate oppletis, vix quina ſenáve miracula recenſet. Indolui, & rerum geſtarum monumentis apud Sabaudos ſummâ licet diligentiâ diſquiſitis, vix aliud quidquam comperi. In Sacello S. Sindonis, quatuor non ampliùs tabellæ extant, eæque vel nullâ, vel ſitu pænè obliteratâ epigraphâ. Vna eſt adoleſcentis abſque læſione ex ponte editiſſi-

mo prolapsi; altera languentis puellæ: de quibus mox distinctiùs. Tertia adolescentis cuiusdam, qui (quantum ex laceri pæneque consumpti Epigrammatis verbis quibusdam colligere est) vi morbi penitùs excæcatus, nouemdiales ad Sindonem preces vouerat, & post triduum ab illis inchoatis, visum diuinitùs recepit: non est adscriptum tempus; sicut neque quartæ tabulæ, ex quâ colligi videtur, feminam membris captam, quæ non nisi ligneis fulcris nixa incederet, voto Sindoni nuncupato, incolumem abiisse. Plura ne quære in S. Sacello; nam in archiuo, ne verbum quidem. Fama est tamen, & affirmant viri adhuc superstites, prostitisse olim in eo Sacello anathemata plurima, quæ de frequentibus miraculis fidem facerent: ea verò vel incendio absumpta, vel aliâ temporum iniuriâ excidisse. Sed neque ipsa miraculo caruit miraculorum consumptrix flamma: historiam accipe ipsis Pingonij verbis, qui rei gestæ interfuit. *Sed dira*, inquit, *bellorum præsagia anno* M.D.XXXII. *demonstrata sunt, cum secundo Nonas Decembres, Barbaræ Virginis festo die, nocte mediâ vix illabente, illud arcis Sacellum, in quo Sindon reponebatur, flammis incognitis exarsit: accurrebant omnes, sed omnium diligentissimus Philibertus Lambertus, Ducis à clauibus & consiliis, ascito*

to secum ferrario fabro Gulielmo Pussodo nomine, & Franciscanis duobus; imperterrito animo per medios ignes gradiuntur, cancellos ignitos aræ maximæ affixos, serasq; effringunt, Sindonem iam liquefactâ capsâ argenteâ extrahunt, & integram, cedente circùm flammâ, reportant. Effusis ignibus grassabatur incendium, absumebantur marmora & columnæ; sed potentiore piorum hominũ fide, viq; Numinis, superata est ignis natura: fugiebant flammæ, & qui putabantur arsuri, velut frigido rore perfundebantur, seq; ipsos sunt admirati, velut illis quondam Hebræis pueris contigisse credimus. Istud equidem palàm omnes vidimus (tunc enim aderam) & obstupuimus. Nec multò pòst Sindon publicè repræsentata est integerrima; præter quòd (extra tamen sacræ iconis partes) in complicatu, exiguæ quædam ambustionis notæ, veluti perpetuæ miraculi testes remanserunt. Nihilominùs non defuerunt, qui exustam eam mox falsò prædicauerint. Quem casum vbi Clemens VII. *Pont. Max. accepit, rem Ludouico Gorreuodo Cardinali, Sedis Apostolicæ Legato committit, qui inquisitione diligenti factâ, eam ipsam Sindonem, quæ antè fuerat, obsignatis tabulis affirmauit.* Datæ sunt eæ Tabulæ decimâ quintâ Aprilis, anno M.D.XXXIV. ac postero die, (decimâ sextâ Aprilis) in publicâ Supplicatione Legatus ipse Apostolicus, ad diuæ Claræ Cœnobium in-

tra mœnia, ſanctam Sindonem detulit, à piis Sanctimonialibus, ex leui illâ ad angulos aduſtione, reſtituendam: quo facto ſacer pannus pari ſolemnitate, & populi frequentiâ, in arcis Sacellum reportatus eſt. Sapienter ſuper hoc miraculo philoſophatus eſt Simon Maiolus Epiſcopus Vulturarienſis. *Nec fortuitò id factum exiſtimandum eſt*, inquit, *vt ſcilicet ambuſtionis in linteo ſigna conſpicerentur, in icone autem nulla prorſus fuerit læſio. Id enim contigit, vt eâ ex re miraculi magnitudo adaugeretur, Sanguiniſq; Chriſti priuilegium fuiſſe cognoſceretur, non lini Cyprij aut Indici, quod non exuritur: nam ſi id humanâ arte fuiſſet aut pictum, aut delibutum, aut fortè lino Cyprio tela contexta putaretur, vtrique rei vnum reſpondet miraculum: ſeruato enim lino, pigmenta omnia igni fuiſſent obliterata, emundato, non combuſto lino: quod tamen tunc contrà euenit; vt ſcilicet linum certis locis combureretur, ſanguis illæſus perſeueraret; vt non lini Cyprij priuilegium aut natura, ſed diuina in icone potentia manifeſtaretur.* Addo, & hoc magis videri cuipiam potuiſſe, Sindonem è lino Cyprio, ſiue amianto textam, niſi leuiter aduſta fuiſſet, quòd ea è Cypro allata crederetur.

Tom. 1. Coll. 2.

C A-

CAPVT XXI.

Alia Sindonis Allobrogicæ clariora miracula.

AB illo incendio, quo ſuperiorum temporum votiuæ tabulæ, & anathemata deflagrarunt, memorabilia aliquot per adorandum Linteum accepta diuinitùs beneficia feruntur. Primum illud quod carmine adumbrauit Pingonius: Puellam Camberianam N. Fuſinam Guillielmi filiam, tantus inuaſerat languor, vt ſtratis perpetuò affixa, ac trunco ſimilis, vix ægra membra traheret: multis igitur in ſubſidium fruſtrà vocatis numinibus, rogat denique parentes anno M.D.XXXIII. menſe Maio, vt ad ſanctæ Sindonis Sacellum ſe deportari curent. Curant; ibi dum preces fundit, manus primùm mouere incipit, tum aſſurgit in pedes, ac per ſeipſam graditur. In ipſo loco percurata, actis Deo gratiis, longam vitam exinde viuit. Atque huius, ni fallor, miraculi μνημόσυνον tabella in Sacello ſupereſt, iacentem in cubili puellam vtcumque referens. Ab illâ malum præſens depulſum, alius imminenti exitio ſubductus eſt. Ad Rumiliacum Sabaudiæ oppidum, quaternis quiníſve à Camberio leucis communibus diſſitum, geminos colles à vertice com-

committit pons lapideus, quem torrens amnis vulgò *Cherant* dubiis incrementis ſubterfluit: longitudo pontis paſſuum circiter quadraginta, altitudo ſumma vrbanarum ædium tecta, adeoque turres ipſas æquare dicitur; qui menſi ſunt, affirmant, quà altiſſimus eſt, quinque & ſexaginta Geometricos pedes attolli. In eo ponte dum equitat Rumiliacenſis adoleſcens (Petro Burgundo nomen fuit) chirurgi filius, fortè in alium item equitem incurrit: & neſcio quibus intemperiis inter ferocientes equos oritur rixa, cum horrido hinnitu; nec fræno ſuſtineri potuere: incutitur alter alteri; & Petrus cum equo, quo ferebatur, è ponte præceps ruit. Vidit eminus periculum infelix pater, *O ſancta Sindon*, ait, *filium meum ſerua*. Iuuit dixiſſe, contrito equo contuſoque, adoleſcens illæſus ac ſoſpes euaſit. Hoc Aprili menſe anni M. D. XXXIV. & verſu rem depinxit Pingonius. Appenſa in ſancto Sacello tabula beneficium teſtata eſt; & Petrus Burgundus Camberium itare ſolitus, ibique ſe Seruatori Chriſto clientem ſiſtere, centenario pænè par à paucis annis extinctus fertur. Sunt qui à matre pro filij ſalute inclamatam Sindonem dicant, quòd in tabellâ flexis genibus in extremo ponte depicta ſit: ſed gratias agentis illa eſt imago, non vouen-

vouentis; cùm Pingonius tunc viuens, & fama communis id patri asscribat. Verùm vtvt sit, seu pater votum concepit, siue mater, sacrosanctæ Sindonis ea virtus fuit, & Dei munus; qui si cui benignam manum supposuerit, næ ille *cùm ceciderit, non collidetur*.

Sacri Lintei vim affirmant ista in res corporeas; quod subiiciam, etiam in spiritales, adeoque in ipsos humani generis crudelissimos hostes. Incesserant mali genij viros aliquot, ac fœdum in modum distorquebant. Igitur mense Maio anni M.D.XXXV. cùm Sindon de more spectanda populo proponeretur, adducti energumeni ferreis vincti catenis, horrendo vlulatu & inconditis clamoribus omnia complebant: mox vt in panno explicato diuini Sanguinis ac Vulnerum notas suspexere, *Deus en adest*, exclamant, *abimus*. Dictum, factum: erupêre cum fulgore ac nebulis, stupente turbâ. Miseri illi sibi ac suis redditi, Dei beneficium agnouêre. Hæc metro illigauit Pingonius, testis ipse oculatus: & fama est, sic persæpè cacodæmones, cùm propalàm Sindon ad Verneteum campum exhiberetur, è mortalium quæ inuaserant corporibus exturbatos.

Sed iam Sindonis dignitatem vel muti ipsi prædicent. Referam quod contigit in Pingonij villâ

Spineteâ agri Taurinensis, quinto Kalendas Nouembris, anno M.D.LXXVIII. aliquot hebdomadis à Sindone Taurinum translatâ; de quâ translatione dicendum inferiùs. Vtar verò Pingonij verbis ipsis eò libentiùs, quòd in domestico miraculo describendo diligentior fuit. *Dùm scribendi finem facio, stylum iterùm rei nouo miraculo adducor sumere, quod vidi, quod domi gestum est, quod tota nouit vicinia. Id vnum testor ego, nec subticere possum aut debeo. Anno superiore mutum quemdam Philiberta vxor in villâ Spineteâ nostrâ, agri Taurinensis, alendum fouendumq́; commiseratione ducta susceperat. Is quinquennio anteà ostiatim victum quæritabat, nutu & articulorum signis animi sensa, non voce aliquâ exprimere poterat, nisi quòd sicuti bruta vlularet; lingua in globum contracta, mandenti etiam officium negabat, atque iniectis in os digitis, tritum dentibus cibum in fauces demittere cogebatur. Miserandus certè adolescens, ceterùm ad operas non impiger, frugi, fidus, amabilis, acri memoriâ, nec tardo ingenio, & ad pietatem procliui. Quid accidit? Nuper cùm Dux Emmanuel monitos quoscumque per præconem, ad vrbis compita, tubis resonantibus voluisset, vt ad spectandam Sindonem statis diebus pararentur, ieiuniorum, orationum, eleëmosynarum beneficio, noxarum denique expiatione: ipse quoque, (vt patremfamilias*

milias

milias decet) & vxor, domesticos ad idipsum sumus exhortati. Muto inprimis varia exempla adducta sunt, quibus loquendi facultas diuini Numinis virtute (cuius certissima vestigia in Sindone refulgent) est restituta: idq́ superioribus annis, Burgundæ virgini nobilissimæ, Camberij in ipso Sindonis aspectu feliciter obtigisse adferebatur. Ille verò hæc secum ita agitat, vt exactis aliquot pòst diebus, tandem summo manè, qui dies v. *Kalendas Nouembr. septuagesimo octauo de villâ redit, jam non mutus, mirantibus nobis fatur, & palàm genibus inclinatus, gratias Deo agit, sanctamq́ Christi Sindonem laudibus extollit, quam quinquies vidisse se, ad quinque Vulnerum Christo illatorum memoriam affirmat, & ieiunia quædam, quoad vixerit, Deo vouisse. Atque cùm ieiunare cœpisset, præcedente nocte, somno profundo excitatum, dissolutam sibi linguam, cum cruoris effusione, cruentum os vbi aquâ abluit,* IESVM CHRISTVM *exclamauisse,* CHRISTIQVE SINDONEM, *atque ita sospitem redditum fuisse. De singulis à nobis rogatus certiores nos facit, Baptistam se vocari, Chary oppido natum, patre Michaële, obscuro genere, matris nomen ignorare, & ijs iam diu orbatum, decimum octauum annum attingere, vt ex aspectu dignoscitur; sex abhinc annis non fuisse locutum, inuadente quodam morbo, siue magæ cuiusdam malis artibus conti-*

 gerit:

gerit: linguam nunc explicatam profert, nulla nodi aut cicatricis apparent vestigia, nec ad mansum vllis vltrà opus est dactylis: & (vt paucis) quod priùs apud homines desperatum fuerat, præsens Dei maximi summo munere, remedium adeptus fuisse cernitur. Ab hoc tempore pauca omnino censentur miracula, eaque potiùs in communi sermone, quàm in scriptis; quæ quia nec valdè illustria sunt, nec satis explorata, idcircò omittenda censui.

CAPVT XXII.

Quæ in loca Camberio deportata S. Sindon: Taurinum denique vt venerit.

SACRAM Sindonem Camberio exportatam primùm lego anno M.D.III. ad paucos dies, vt in Sebusianis Philippo Hispaniarum Regi spectanda præberetur: nec multò pòst à Claudiâ Ducissâ in arcem Billiacam ad triennium, nempe ad annum vsque M.D.VI. Exinde à Carolo Duce anno M.D.XXXV. in Subalpinos; apud quos septem & viginti annos seruata est: ac anno tandem M.D.LXII. postliminiò reuersa, sed ad sexdecim dumtaxat annos; quibus elapsis Augustam Taurinorum inuecta est. Singula persequor. *Philibertus quoque Secundus* (inquit Pingonius) *Philippi*

lippi ex priore coniuge Margaritâ Borboniâ filius, cùm patri successisset, duxissetq; Margaritam Austriacam, filiam Maximiliani Imperatoris, sororémque Regis Hispaniarum Philippi, hunc ipsum Philippum in arce Pontis Indis, Sebusiani agri, splendidissimè excepit anno M.D.III. *& spectandæ Sindonis ibi (quâ potissimùm de causâ venerat) copiam fecit. Demortuo mox Philiberto, Carolus ex secundis nuptiis frater, cum Claudiâ matre rerum potitur. Hæc sanctimoniæ incomparabilis femina, inter pretiosum mundum & iocalia hanc habebat Sindonem, & in Billiacâ arce Beugesij, vbi ad pietatem secesserat, religiosè diu conseruauit; donec anno* M.D.VI. *Caroli filij Ducis precibus, & patriæ votis, Camberianis populis restituit.* Mox alterâ sequenti paginâ, *Nec multò post,* ait, *ingrauescentibus bellis, expulsoq; Carolo Duce anno* M.D.XXXV. *pignus illud rediturae aliquando salutis, ipse secum studiosissimè Vercellas detulit, & quamdiu vixit conseruauit. Eo verò vitâ functo anno* M.D.LIII. *expilatis à Prorege Carolo Cosseo Brissaco, mense Nouembri Vercellis, nihil tamen Sindoni sinistri contingere potuit: ille siquidem cum assectis appropinquans, obstupuit, pedem retraxit, hæc inuiolata Sindon Emmanueli Philiberto successori conseruata est. Posteaquam autem fauente summo Numine pax illuxit anno* M.D.LIX. *restitutusq; est Emmanuel, du-*

&à Margaritâ à Franciâ, Regum filiâ, ſorore, amitâ, & matre verè Regij Caroli Emmanuelis; Sindonem hanc Camberij repoꝛtari piè iuſſit, anno M.D.LXII. Per hæc quoque tempora Sindonem Niciæ aliquamdiu aſſeruatam fuiſſe, minimè dubium eſt, affirmatque Salmeron tunc viuens. *Sindon etiam munda*, inquit, *quâ fuit ſepeliendus Dominus, & inuoluendus à Ioſepho ab Arimathiâ, quæ etiam hodie Nicææ oſtenditur, reliquit integram Christi figuram*, &c. Et Tractatu quadrageſimo nono: *Hanc autem* (Sindonem quæ vtramq; corporis faciem refert) *Dux Sabaudiæ in ciuitate ſuâ Ducali, vulgò Zamberic, priùs habuit; deinde verò propter bella in Nicæam Prouinciæ ciuitatem tranſtulit; vbi in die Sabbati ſancti venerabiliter toti populo ſpectanda proponitur.* Vt denique Camberio Taurinum Sindon tranſlata ſit, autumno anni M. D. LXXVIII. ſic narrat Pingonius ipſo initiō ſui libri: *Laboratum eſt graui peſtilentiâ annis ſuperioribus per maiorem Italiæ partem; Mediolano maximè malè ceſſit: peiúſque timendum fuerat, niſi tot, tantis populis, tantæ támque amplæ ciuitati fauiſſent Superi, & à Superis demiſſus Carolus Borromæus tituli S. Praxedis Cardinalis, & regionis Archiepiſcopus vigilantiſſimus, opem ſedulam tuliſſet. Is opibus quibus abundat, egentes leuare, præſentiâ ſuâ morbo implicitos confirmare, ora-*

Tom. 10. Tr. 35.

oratione quâ pollet, & reipsâ languentes passim erigere, diuino etiam cibo reficere, nihil contagionis aut periculi deuitare, nihil humile aut minimum detrectare: quantum animo conniti, officio & labore contendere posset, id omne æquâ omnium & vnâ salutis ratione exponere. Cúmque vetus fama inoleuisset, Camberij Sabaudorum emporio sacrosanctam Sindonem religiosissimè asseruari, ad quam nulli frustrà aduersis temporibus confugissent, ille quoque, vti vir eximiè religiosus ac pius, ad ea vota confugit, & eò pedes accedere, supplexq; ibi Numen implorare & venerari proposuit. Quam rem vbi Dux Emmanuel Philibertus intellexit, non modò excipiendi tanti viri, sed etiam minuendi longi itineris, vel iniecto ipsis Transalpinis populis summo spectandæ Sindonis desiderio, cogitationem suscepit. Itaque quamprimùm Camberio Taurinum aduehi Sindonem, paucis arbitris (quasi aliud agens, vti ferunt tempora) demandat, comitante viro grauissimo Ludouico Millieto Fabricarum Barone, Sabaudi Senatus summo Præside, qui paulò antè ad fœdus Helueticum feriendum solemniter à Duce ascitus fuerat. Tunc fortè Dux in Lucenti castellum, ad primum ab vrbe Taurinâ lapidem secesserat, qui ad se primò allatam Sindonem magnâ cum veneratione prostratus excepit. Hoc Nonis Septembris anni huius sæculi LXXVIII. *atque ad* XVIII. *Kalendas Octobres,*

bres, Taurinum adducere distulit: quo die Exaltationi Crucis sacro, nihil ad pietatis cærimonias prætermissum fuit. Multis deinde persequitur celebritatem peregrinationis S. Caroli Borromæi, quam etiam longâ Epistolâ descripsit Franciscus Adornus è Societate IESV, qui sancto Carolo in eo itinere comes fuit; & retulit Ioannes Tonsus in Vitâ Emmanuelis Philiberti. Asserit porrò Pingonius, Ducem Emmanuelem Philibertum, pluribus litteris anno M.D.LXXVIII. ad Camberienses datis, Sindonem ipsis se restituturum promisisse: & fertur, Carolum Emmanuelem Ducem, ac Victorem Amedeum Principem eius filium, idipsum Cambериensibus pollicitos. Sanè queruntur Sabaudi, ex quo diuino illo pignore ac præsidio spoliati sunt, se perpetuis calamitatibus conflictatos: adduntque, Sindonem diuinitùs sibi adiudicatam videri, tum prisco illo muli ad portam Cameriensem consistentis miraculo; tum verò etiam, quòd multò pluribus atque illustrioribus apud se miraculis claruerit, quàm ex quo trans Alpes deuecta est.

CAPVT XXIII.

Aliquid pro veritate Sindonis Taurinensis, contra sententiam iniquam Clementis Antipapæ.

HENRICVS de Pictauiâ, & Petrus de Arceys, Trecenses quondam Episcopi, de hac Sindone, cùm in ipsorũ Diœcesi asseruabatur, quàm malè senserint, ex dictis Capite decimoseptimo satis intellectum est; quidque Clemens VII. Antipapa temerè de illâ sanxerit. Quod quia passim iactari scio in Franciâ & Burgundiâ, per quas plurima tabularum ad Sindonem Allobrogicam pertinentium sparsa sunt exemplaria, mearum partium esse duxi, scrupulum hunc populo eximere; ne cuius Sindonis cultus tantum piis mentibus præsidij attulit atque emolumenti, ea, sensim latiùs sparso illo rumore, aliis atque alijs despectui esse inciperet. *Nihil tam sacrum est*, inquit Seneca, *quod sacrilegium non inueniat*. Et verò, si ipsa, quibus certius esse nihil potest, fidei nostræ mysteria, integri aliquando, & maximi populi, Arij, Nestorij, Caluini, Lutheri, aliorumque hæresiarcharum deliria secuti, vocarunt in dubium; mirum nemini videri debet, si de Christi ac Sanctorum veris Reliquiis, quibusdam in locis

S ali-

aliquando dubitatum eſt. Scio, quod ex S. Auguſtino & Glabro refert Baronius, anno Chriſti CCC.LXXXVI. & rurſus anno M.XXVII. extitiſſe interdum quoſdam, qui falſas Reliquias lucri causâ diſtraherent: ſed impoſtores illi coërciti ſunt, & patefactæ illorum fraudes, non ferente Deo, vt in iis quæ ad Religionem ſpectant publicus error in Chriſtianum populum irreperet. Et quamuis hęreticus hoc ipſo non ſit (vt docent Theologi) ſi quis de quarumdam Reliquiarũ veritate dubitet: qui tamen pretioſiora quædam Lipſana, & longo temporis decurſu præcipuâ Religione culta, & à prudentiſſimis quibuſque pro veris habita, & clariſſimis diuinitus affirmata miraculis in dubium reuocet, næ ille ſtultiſſimæ temeritatis reus iudicandus ſit, & hæretico proximus. Iam Sindonis Allobrogicæ ſanctitatem quid non commendat? teſtimonia de cælo data recenſui; quòd qui eam furto abſtulerant, cælitus caſtigati, cælitus curati; quòd flammis inuicta, quòd dæmonibus terrori, quòd ſaluti periclitantibus fuit. Quid quòd tam diu tractata, vſu ipſo non deteritur? quid fulgor ille diuinus, qui nec eam à pictoribus exprimi patitur, & intimum pietatis ſenſum, ſacrumque horrorem, ac lacrymas ciet, num cæleſte neſcio quid, & humano maius oſtendit?

tendit? Quid quod Xyſtus IV. Pontifex Maximus in Opuſculo de Corpore & ſanguine Chriſti, in hoc ſacro Linteo verum Chriſti ſanguinem & imaginẽ, ab ipſo Chriſti corpore diuinitus impreſſam conſpici aſſerit: quod Sindonis elogium refert & amplectitur Iulius II. dato Diplomate ad annum M.D.VI. additque inſuper, eam Sindonem, quippe ſacri corporis & ſanguinis attactu conſecratam, non minùs quàm veram Chriſti crucem adorari debere? Quòd ſi conſtitiſſet, vt expoſuit Petrus de Arceys, pannum illum humanâ manu depictum fuiſſe; cur quæſo eum Gaufridus de Charny Lirenſis Eccleſiæ piiſſimus fundator, tam pretioſo ſcriniolo, propriis cælato inſignibus repoſuiſſet? cur Gaufridus alter, Gaufridi fundatoris filius, cauſam illam de oſtenſione Sudarij, ad Regem, ad Legatum Pontificium, ad Pontificem euocaſſet? cur Lirenſes in Reliquiarum ſuarum Catalogo (ſuprà relato, in litteris Humberti Comitis) Sudarium primo loco repoſuiſſent? cur dixiſſet Præpoſitus Trecenſis, in Inſtrumento ſuperiùs citato, anni M.CD.XLIX. *illud Jeſu Chriſti Sudarium, eſſe præcipuum iocale Lirenſis Eccleſiæ?* cur denique Margarita, rei ad familiam ſuam pertinentis ſatis conſcia, eam Sindonem ſemel adepta, tam obſtinatè retinuiſſet, vt

S 2 non

non Lirensium flagitationibus, non Iudicum sententiis, non mulctis pecuniariis ad eam restituendam vmquam adigeretur? nouerat illa scilicet domestici thesauri pretium, quod in Lirensi oppidulo vel ignotum delitescere, vel prædonibus propositum esse, pati non poterat. Falsa igitur, & diuinis humanisque testimoniis repugnantia locutus est Petrus de Arceys, siue quia ob præpeditam in eâ causâ auctoritatem suam, grauiter commoto, de suo aliquid affingere promptissimum fuit; siue quia in rebus tot ante annos ab Henrico Episcopo gestis, hallucinari facilè potuit. Pudet equidem in Episcopo Catholico idipsum cernere, quod in nefandis hæreticis Ecclesia damnat: licuerit enim Petro de Arceys miracula Lirensis Sindonis criminari, & pro confictis habere (qui hæreticorum hodie mos est;) quid verò dicturus esset de miraculis, quæ per illam apud Allobroges, tam multa tamque illustria contigêre? num ea vocaret in dubium, quæ luce palàm, in oculis ciuitatum ac populorum patrata sunt? Iam vt ad Trecensium Theologorum ineptias veniam, qui Christi corporis figuram remansisse negant in Sindonibus, quòd talis relictæ figuræ, nulla in Scripturis fiat mentio: ecquid aliud in sacra Sudaria iactauit Caluinus? *Euangelista*, inquit, *non scri-*

ſcribunt Chriſtum imaginem ſui corporis, Sindoni illi impreſſiſſe; mentiuntur ergo Papiſtæ, & imperitam multitudinem miſerè ſeducunt, cùm hoc affirmant. En quo patrono gaudet præceps ipſorum & temeraria ſententia. Audiant igitur cum Caluino, quomodo & ſacris Linteis impreſſa Chriſti effigies, & aliæ non ſcriptæ traditiones, in Scripturis ipſis deliteſcant: *Sunt & alia multa, quæ fecit Ieſus,* Cap. vlt. (inquit Ioannes) *quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos qui ſcribendi ſunt libros.* Quod denique addidit Petrus, Sindonem Lirenſem arte humanâ depictam fuiſſe, tam mihi falſum eſſe conſtat, quàm verum eſt illum ex inuidiâ, aliáve animi perturbatione, (inde ſcilicet exortâ, quòd duplici iam ſententiâ ſilentium ipſi in causâ Sindonis impoſitum fuiſſet) talia fingere potuiſſe, aut, vt quàm mitiſſimè loquar, res ignorare ante annos triginta quinque in eâ controuerſiâ geſtas ab Henrico de Pictauiâ; inter quem & ipſum, alij duo Trecenſes Epiſcopi interceſsêre. Omnino, cui [illegible]ica mentis ſuperſit, ad libranda rerum momenta; quique tot legitimorum Pontificum ſanctiſſima æquiſſimaque decreta, bruto illi Pſeudo-Pontificis fulmini, & paucorum perturbationi, tot diuina humanaque teſtimonia opponere no-

rit; libellum Petri de Arceys, atque etiam Clementis Antipapæ edictum, cuiuis piperis cucullo poſthabebit.

CAPVT XXIV.

Sindonem Taurinenſem vnde Gaufridus de Charny trecentis penè abhinc annis acceperit.

HIC ſe noua aperit quæſtio, vndenam Gaufridus Charnienſis veram illam Chriſti Sindonem acceperit, quam trecentis pænè abhinc annis in Lirenſi Eccleſiâ à ſe fundatâ conſtituit. Ac mihi quidem hiſtoriarum monumenta, reſque præſertim à Gaufrido geſtas perluſtranti, certi nihil occurrit. Natus eſt Gaufridus clariſſimâ in Burgundiæ Ducatu familiâ *de Charny*, cuius hodieque nomen retinet latiſſimus ager (diruto eiuſdem nominis caſtro) à Chabotiorum gente nunc poſſeſſus. Hunc apud rerum Francicarum Scriptores primùm lego anno Chriſti M.CCC.XL. à Philippo Valeſio Francorum Rege, cum aliis Ducibus ac Magnatibus, Tornacum miſſum, ad tolerandam, quæ ab Eduardo III. Anglorum Rege parabatur, obſidionem. Inde anno M. CCC. XLII. præfectum poſtremo agmini exercitus Francorum in Britanniam ducti ad Venetos

netos (seu Vannetenses) Anglorum obsidione liberandos. Tum anno M.CCC.XLVI. Bethuniæ in Artesię Comitatu, per tres hebdomadas obsessum à Belgis, qui cum Anglis initâ societate Francos insectabantur; eos denique re infectâ abire coëgisse. Ad hæc anno M.CCC.XLVII. quo tempore Anglus Calitium obsidebat, in exercitu Philippi Regis, gestasse Regium vexillũ, Auriflammam. Posteà cùm Picardiæ fuisset constitutus Prorex, Kalendis Ianuariis anni M.CCC.XLIX. ab Aymerico illo Longobardo proditum, venisse in hostium manus: deinde verò liberatum (diuinitus an humanitus, alibi dixi) anno M.CCC.LI. ad Ardeam, vicinam Calitio vrbem, cum aliis Francis, Anglorum aciem insigni prælio profligasse: ibíque captum inter ceteros Aymericum proditorem, iussum à Gaufrido in perfidiæ pœnam, apud S. Audomarum quatuor in partes distrahi. Anno denique M.CCC.LVI. XIX. Septembris, in funestâ illâ clade Pictauiensi, in quâ haud procul Augustorito Pictonum, captus ab Anglis, Duce Valliorum Principe, abductúsque in Angliam Rex ipse Ioannes, eiúsque filius Philippus Dux Turonensis, posteà Dux Burgundiæ, cognomento Audax, cæsus Dux Atheniensis Comestabilis, profligata miserandum in modum Francica Nobilitas, ipsum

ſum quoque Gaufridum de Charny, Regium vexillum geſtantem cecidiſſe. Verùm in his omnibus nihil ad Sindonis originem. Ioannes Boterus in Ludouico Sabaudiæ Duce, dicit eam à Rege Ieroſolymitano in Cyprum allatam. Papirius Maſſonus item in Ludouico, Ieroſolymis aduectam ait à Cypriis Regibus. Ioannes Tonſus à Regibus Ieroſolymitanis ad Reges Cyprios peruenisse. Similia Alphonſus Paleotus, & ex his alij recentiores. Sed cùm iſti omnes, vno excepto Maſſono, errent in Margaritæ familiâ ac patrio ſolo, nec meminerint Sindonis à Gaufrido Charnienſi olim in Galliis poſſeſſæ iam inde ab anno M.CCC.LIII. pronum eſt ſuſpicari, hos Auctores ab Annæ Cypriæ (cui Sindon à Margaritâ primò tradita eſt) familiâ inductos fuiſſe, vt Sindonem è Cypro deriuarent. Margarita de Charny in tabulis citatis anni M.CD.XLIII. Sindonem illam aſſeruit ab auo ſuo Gaufrido bello partam; ſed vbi, & quo tempore, minimè aperit. Illa haud dubiè è Palæſtinâ in Græciam allata fuerit, inde verò in Franciam per ſacros milites. Quibuſcumque tandem viis, & quacumque ratione ſacer ille pannus ad Gaufridum peruenit, conſtat eum eſſe ex illis vnum, quem ipſummet Chriſti corpus ſuis diſtinxit lineamentis; ſiue eo linteo inuolutum in

ſepul-

ſepulchro fuerit, (vt vulgus exiſtimat;) ſiue obte-ctum dumtaxat ante pollincturam, de quo nunc agendum paulò accuratiùs.

CAPVT XXV.

Sindonem Allobrogicam excepiſſe cruentum Chriſti corpus, & de Cruce recens depoſitum; non illud in ſepulchro poſt pollincturam obtexiſſe.

PINGONIVS & Paleotus Caluino & hæreticis obiicientibus, Sindoni, ſi vera eſſet, debuiſſe imprimi inſtitarum notas, quibus ex ritu ſepulturæ Iudaicæ, Chriſti manus & pedes ligari oportuit; non autem capitis, quod proprio Sudario inuoluebatur; reſpondent, ideò non apparere inſtitarum veſtigia in Sindone Taurinenſi, quòd ea ſacroſanctum Chriſti corpus non in ſepulchro ipſo iam lotum, vnctumque, ac inſtitis ligatum complexa ſit, ſed cruentum, & recens è cruce depoſitum exceperit. *Numquid enim non conueniat* (inquit Pingonius) *Chriſtum mortuum duos nobiliſſimos habuiſſe pollinctores, vnum Ioſephum Arimathenſem Decurionem, aſſiduum ſiue diuitem; alterum Nicodemum, itidem virum pium: emptámque à Ioſepho Sindonem mundam, à Nicodemo aromata aloës & myrrha: Sindonem, vt depoſitus de*

cruce Christus illicò tegeretur, inuolueretur, honestè exciperetur, donec de sepulturâ & apparatu prospectum esset, & inuolutus in monumentum deferretur: aromata autem, vt postquam delatus eßet in hortum, ad fores monumenti, ritè lauari, inungi, linteis siueligaminibus aut fasciis, quæ ὀθόνια iam diximus, obligari posset. Atque ita vtrumque subsistet, & Sindonis veritas, & sepulturæ ritus. Neque certè pollinctura eò loci satis commodè aut honestè ab officiosissimis viris peragi potuit, neque satis tutè, cùm maximè Iosephus dicatur à Ioanne occultus fuisse Christi discipulus, propter metum Iudæorum. Igitur distinctè vt dicamus, hunc sepulturæ apparatum hoc ordine rectè exposuerimus: vt Ioseph primò corpus Iesu è cruce receperit; secundò receptum hac Sindone inuoluerit, seu contexerit potiùs, tertiò ad ostium monumenti delatum, vnguentisq; delibutum, aliis linteis ad hoc ipsum paratis circumuoluerit, sicq; ligatum, atque inunctum, patriæ more sepulchro condiderit. Quis enim vero simillimum non dicat, Iosephum non aliter mundam Sindonem mercatum fuisse, quàm vt sacrosanctum corpus de cruce depositum statim exciperet, totúmque à capite ad pedes, ad decorem & reuerentiam obnuberet? Quare rem sic se habuisse dixerimus, Sindonem hanc pedes circiter duodecim longam, tres latam & eo ampliùs, stratam extensamq; primùm humi, aut in

apparatâ tabulâ fuiſſe, tum de cruce refixum, deductúmve, medio linteo ad tabulam ſuperimpoſitum; deinde Sindonem reliquam à capite ad calces reiectam, & toti corpori accommodatam; atque ita elatum, & in monumento poſitum. Inde facilè contigit, vt corpus flagris, ſentibus, plagiſq; acerbiſſimis recèns ſaucium, eductis clauis, cruore fluens, tabo ſudoreq; madens, refricatis ex agitatione corporis vulneribus, ex vuido intinxerit, ſingula impreſſerit, & ipſammet formam in Sindone repræſentauerit, concurrentibus circa medium linteum verticibus, complicatis manibus, & pedibus ad vtramque oram hinc inde protenſis, vnde auerſi & aduerſi hominis adumbratam effigiem, & integram ſymmetriam, quaſi quibuſdam deſcriptis delineamentis deprehendas, præſertim ſi ex obliquo, captato figuræ lumine, remotis facibus intueare: vt videre eſt, non modò contemplari, argumento ab effectu & reipſâ validiſſimo. Hæc ille accuratè ſatis; cui ſi quis opponeret Bullam Iulij II. datam anno M.D.VI. vbi dicit Sindonem Camberienſem eam eſſe, *in quâ Dominus noſter Jeſus Chriſtus in monumento poſitus, inuolutus fuit*; reſponderet, (& appoſitè) Pontificem non eo loco decretum ſancire, ſed ex vulgi ſententiâ loqui. De hac igitur totâ re, vt dicam quod ſentio, illud inprimis affirmare auſim cum Pingonio, Sindone Allobrogicâ non

fuisse inuolutum Christi corpus in sepulchro, sed tantùm ante pollincturam, ex quo è cruce refixum est: quod quidem vt existimem, non facit ea quæ Pingonio id maximè videtur suasisse Caluini obiectio (alio enim loco rationem attuli, cur neque in Sudario Vesontino, quod intra sepulchrum ipsum latuisse dubium non est, institarum notæ extare debuerint;) sed alia argumenta maximè duo. Primum est, quòd in Taurinensi linteo cruenti corporis existunt vestigia, sparso in brachiis, vultu, pectore, humeris, aliisque corporis partibus, & coagulato sanguine, iis ipsis locis, quibus hærere debuit, pro situ & membrorum positione, quam Christus è cruce pendens habuit. Illum autem concretum sanguinem lotione atque vnctione detersum, dubitari nequit, cùm neque vlla eius appareant vestigia in Vesontino Sudario, quod curato iam corpori appressum, retulit tantùm notas sanguineas quinque Vulnerum grandiorum. Igitur Sindon Taurinensis non in sepulchro, sed ante pollincturam diuino corpori adhæsit, & diffuso circumquaque redemptionis sanguine liberaliter infecta est. Alteram rationem mihi suppeditat velum, (quod Aquisgrani ostenditur,) quo Christi crucifixi pudenda obtecta sunt; cuius veli in vtra-

vtraque Sindonis parte distinctissimè cernuntur vestigia: vnde etiam probat Salmeron, Christum cruci affixum iis partibus tectum fuisse. Illud autem nemo iure dicet in sepulchro relictum, cùm nullum eius vestigium extet in Vesontino Sudario; neque sic obtectas vmquam mortuorum partes, ratione vllâ vel auctoritate probari possit. Sic igitur rem gestam arbitror: deposito de cruce sacro corpori detracta est spinea corona, relictum velum quo partes obtegebantur. Quia verò nec commodè nec tutè satis curari potuit cadauer à Iosepho & Nicodemo viris honoratis, & occultis præ metu discipulis, in ipso cruciatus loco, debuit aliò deferri: at quomodo honestè, nisi tectum? In tabulâ igitur ligneâ, linteo stratâ extensum est; quod linteum deinde à capitis vertice ad pedes reiectum, vtrique corporis faciei adhæsit: sic obductum, delatum est ad pollincturæ locum, non procul à sepulchro; vbi ritè perfusum inunctumque, aliis pannis, & nominatim Sudario Vesontino inuolutum est. Sindonem enim quâ recèns è cruce exceptum fuerat, quippe vndique cruentatam, perluto perpurgatoque corpori iterùm admoueri non decuit. Illud igitur Linteum, quo tectum Christi corpus à cruce ad pollincturæ locum deportatũ est, Sindon est Taurinensis: quam

Tom. 10. Tr. 35.

Pingonio non abnegem, præcipuè ſignificari Sindone illâ mundâ, quam mercatus Ioſeph, eâque depoſitum Domini corpus inuoluiſſe dicitur: quamquam ea vox *mundæ Sindonis* (vt alibi iam monui) ad ſepulchralia quoque lintea extendenda videatur.

Atque ex dictis apparet, Sindonem Taurinenſem non eſſe Sudarium, quod Ioannes dicit fuiſſe ſuper caput Domini; (quidquid in contrarium afferat Paleotus cum Mallonio:) nam Sudarium intra ipſa ſepulchri ſepta corpus veſtiebat; Sindon autem illa intra ſepulchrum non fuit. Quòd verò nec ſit Sudarium illud, de quo mira refert Beda; alio loco demonſtraui ex linteorum longitudine diuersâ.

Cap. 20.

CAPVT XXVI.

De Sindone Compendienſi.

COMPENDIENSES in Picardiâ Galliæ prouinciâ, ſeruant in Eccleſiâ S. Cornelij linteum candidum, ad inſtar ſerici aërij tenue, quod *Chriſti Domini Sindonem* vocant; eò loci per Carolum Caluum, tranſlatum ab Aquiſgrano, vbi priùs habebatur munere Caroli Magni Imperatoris. Hoc manuſcripti codices docent, firmantque Nico-

Nicolaus Gillius in Carolo Caluo & Philippus de Bergamo in Chronico anno D.CCC.X. quibus operæpretium addere visum est Instrumentum hoc præclarum archiui Compendiensis.

Vniuersis orthodoxis atque fidei Catholicæ cultoribus, Focaldus de Bonneual Sueßionensis Episcopus salutem in Domino sempiternam. Notum facimus quòd hodie datæ præsentium ex ordinatione, & sedulâ Domini nostri Francisci Francorum Regis piißimi huiusce nominis Primi efflagitatione, in venerabili Ecclesiâ Cœnobij B.M.Virginis, & sanctorum Martyrum Cornelij & Cypriani de Compendio, Ordinis S.Benedicti, ad Romanam Curiam nullo medio pertinentis in Sueßionensi Diœcesi, nobiscum congregatis Reuerendis in Christo Patribus, Francisco Episcopo Ambianensi, Ioanne Oliuier Abbate Monasterij S.Medardi Sueßionensis, ipsius Domini nostri Regis Serenissimi Chronographo; Nicolao Parent Abbate Monasterij B.Mariæ de Vrsicampo Nouiomensis Diœcesis, sacræ Theologiæ Professore; Fratre Guilermo Parui, præfati Domini Regis confessionum auditore ordinario, & pro Rege assistente; necnon venerabilibus & Religiosis Fratribus, Roberto Orget Priore Claustrali, Petro de Marâ Thesaurario, Antonio Brion Priore Prioratus S.Petri Cõpendiensis, Ioanne Parquier Præposito, & aliis Religiosis dictæ Ecclesiæ

Com-

Compendiensis simul assistentibus; unà cum circumspectis viris, Magistro Roberto Cenalis sacræ Theologiæ Professore, Pœnitentiarioq; Suessionensi, Magistro Laurentio le Tondeur Curiæ spiritualis Cõpendiensis communi Vicario, Ioanne Datiches Ecclesiæ Collegiatæ S. Clementis Compendiensis Decano; honorabilibusq; viris, Magistro Laurentio le Caron in Legibus Licentiato, ac Domini Balliui Siluanectensis Locumtenente, Magistro Petro Meurien Procuratore Regio, & Magistris Nicolao de Henault & Laurentio Thibaud Iurisperitis, memorati Cœnobij Compendiensis Consiliariis, pluribúsque alijs & Ecclesiasticis & sæcularibus viris, ad aperiendam capsam purissimo auro conflatam, gemmisq; pretiosissimis fabricatam, in quâ quidem sacrum & venerabile Linteamen ab Euangelistâ Sindon munda nuncupatum, & quo Dominicum corpus triduo in sepulchro inuolutum est, ab Imperatore siquidẽ Carolo viro Christianissimo & totius Orbis Monarchâ magnifico, in præfato Compendiensi Cœnobio repositũ, & cum cordis eximiâ deuotione in vase eburneo conditum, & postmodum in huiuscemodi capsâ, à Mathilde piâ Anglorũ Reginâ transmissa, ad Philippi Dei prouidentiâ Francorum Regis Serenissimi deuotam intentionẽ, in eius præsentiâ & plurimorum Reuerendorum Præsulum, aliarumq; dignitatum personarum, unà cum innumerosâ plebis

plebis multitudine extitit introclusum; prout id nobis per litteras authenticas ipsius Regis Philippi, quarum subscribitur tenor, constanti fide innotuit.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Philippus Dei prouidentiâ Francorum Rex pijssimus, ammonitus diuinâ Dei propitiatione, & Fratrum Compendiensis Ecclesiæ supplici commonitione, & præcipuè creberrimâ flagitatione Christianissimæ Mathildis Anglorum Reginæ, placuit nobis, vt Domini & Saluatoris Reliquias, quas Imperator Carolus vir Christianissimus, & totius orbis Monarcha magnificus, Compendij in loco Regio & venerabili posuerat, & cum summâ deuotione in vase eburneo condiderat, inde in aliud vas, quod prædicta Anglorum Regina auro, gemmis & pretiosissimis lapidibus mirificè ornatum & decoratum Ecclesiæ Compendiensi transmiserat, deponeremus. Factum est igitur hoc sicut ordinatum & dispositũ fuerat ab Episcopis, & Christi fidelibus, die Dominicâ Lætare Ierusalem, quæ est media Quadragesimæ: & peractis triduanis ieiuniis, exposita sunt illa sacrorum sacra, Linteamen videlicet in quo Dominicum corpus in sepulchro iacuisse perhibetur, quod Sindonem secundùm Euangelistam nominamus. Et ex eburneo in supradicto vase aureo deposita, cum gratiarum actione, & votis fidelium, congregatâ innumerabili*

* Caluus

& infinitâ Christianorum multitudine. Ad memoriam itaque tam præclaræ tamq; celeberrimæ solemnitatis, statutum & decretum est à nobis, & ab Episcopis nostris, quatenus prædicta Dominica mediæ Quadragesimæ, omni tempore solemnis & authentica, apud omnes fideles, qui ad eumdem locum pro indulgentiâ suorum peccaminum, per merita beatorum Martyrum Cornelij & Cypriani impetrandâ, omni annorum reuolutione redirent, haberetur & celebraretur. His igitur feliciter expletis, & perpetualiter sicut decreuerat firmatis, donauimus eidem Ecclesiæ, Fratribus videlicet & Thesaurario communiter telonium totius negotiationis, necnon & latronem, & omne ius & iustitiam fori, telonium etiam panis, & omnia fore-facta fori, in quocumque loco commissa fuerint, per tres dies, ipso videlicet die Dominicæ solemnitatis, & antecedente & subsequente die eiusdem celebrationis. Quòd si acciderit forum esse de iure S. Clementis, vel S. Mauricij, statutum & concessum est à nobis, vt decem solidos accipiant pro telonio suo Canonici prædictarum Ecclesiarum à Fratribus & Thesaurario S. Cornelij. Constituimus etiam concedente Thesaurario, & me confirmante, vt in tribus supradictis diebus, totius oblationis, quidquid in Ecclesiâ aut extra Ecclesiam oblatum fuerit, mediam partem habeant Canonici, reliqua verò sit Thesaurarij. Hæc autem

tem omnia quæ superiùs diximus, eo tenore Ecclesiæ tradidimus, vt per singulos annos, infra Quadragesimales dies, pascant Fratres Ecclesiæ eleëmosynarium vnum in eleëmosynâ Caroli, pro salute & remedio animæ meæ, & antecessorum, successorũq; nostrorum. Et vt inuiolabilis & indiuulsa permaneat traditio nostra, Regiâ auctoritate indiximus, & excommunicari ab Episcopis nostris fecimus, ne aliquis ex nostris successoribus vel familiaribus præsumat prædicta Ecclesiæ subtrahere, quod ei firmiter & perpetualiter tradidimus. Quocircà præceptum istud manu propriâ firmauimus ✠, & sicut decreuimus & stabiliuimus, ita impreßione nostri sigilli signari fecimus, & Regiâ auctoritate ratum & firmum perpetualiter esse præcipimus. Actum est hoc Compendij in Palatio Regio, anno ab incarnato Verbo Dei M. XCII. *Indictione* XV. *Hubertus Cancellarius scripsit & subscripsit.*

SIGNVM PHILIPPI GLORIOSI FRANCORVM REGIS.

Sanè siquidem negotio huiuscemodi assumpto, non abs re visum est, eodem contextu illud exequi, prout hac in re vires præberet Dominus. Igitur ieiuniis, excubiis peractis, & orationibus crebris ad eumdem Dominum effusis, atque capsâ huiusmodi super altare Reuestiarij præfati prætensâ ac expositâ, & ex eâ per aurifabrum ingeniosum diligenti opere laminâ argenteâ inferiùs exinde actâ, quodam ligneo & admodum

paruo ostio reserato, in eadem capsâ priùs se obtulit paruum linteolum, parui Corporalis instar, plicis tribus complicatum: subsequenter fasciculum panno sericeo diuersorum colorum loris sericeis circumligatū, infrà inuentum, inde extractum est: quo siquidem explicato, aliud lineum pannum, in cuius extremitatibus tres erant lineæ diuersorum colorum vno artificio contextæ, vnà cum alio paruo panno sericeo albo, in quibus, in rotundo globo, longitudinis trium palmarum, & latitudinis duarum, similibus modo & formâ quibus pijssimus ille Philippus Francorum Rex prænotatus introcludi decreuerat illud augustissimum sacratissimumq; maximè venerandum linteamen ex purissimo & tenuissimo lino contextum extitit repertum. Tunc præfatus Reuerendus Pater Ambianensis, Præsulibus, Abbatibus S. Medardi, nostræ Dominæ de Vrsicāpo, Confessore Regio, Priore claustrali, Thesaurario, ac Notariis subrogatis secum assistentibus, eidem oscula figens, longiusculam habuit supplicationem, genibus flexis Christum omnium Sanctorum Regem laudando, venerando, adorando, & ipsum in suis exuuiis inuocando. Nec mora, ad nos idem Ambianensis Præsul, illud sacratissimum passionis D. N. Iesu Christi pignus, ad sacratum & maius altare, maiorem in modum, venerandis Sanctorum Reliquiis, pretiosis lapillis, nonnullisq; ornamentis adornatū, Sacrificium

(quod

(quod peculiariter Missam nuncupamus) celebrantes, pro suâ humanitate attulit. Quod itaque ad manus modestissimè acceptum, officiosè, purè, sanctè & deuotè, non sine lacrymis venerari & adorari censentes, in finem Sacrificij super altare (Christum Dominum nostrum repræsentans) cum reuerentiâ collocauimus. Proinde Sacrificio Missæ expleto, ac Cantico lætitiæ & exultationis, Veni creator Spiritus, (quatenus suæ charitatis ignem immitteret, roremq́ cælestem infunderet) decantato, libet illud exuuiarum Christi pignus assistenti plebi, pronè, supinè, & Domino iugiter seruienti, ac intentè spectandum præferre, ad Dei beneficium agnoscendum & venerandum, qui suâ bonitate cunctis lucet & clarescit: vnde publicus declamator ad huiuscemodi plebem, pro manifestandâ veritate, & eorum mentes à falsitatis errore astus maligni (qui ad decipiendas animas callidissimus est Sophistes) auertendo, verba fecit. Tandem nostro ex Officio nos vnà cum Præsulibus & Officiariis Regiis prælibatis, illud venerandissimum Christi pignus in eius capsâ recondi decernentes, ex Fratrum Religiosorum præfati Cœnobij, proborumq́ virorum Compendiensium sedulâ ac importunâ instantiâ, solemnem Processionem (in quâ nobiscũ Præsules, Fratres Cœnobij, Prædicatores, Minores, Ecclesiasticiq́, plebs Compendiensis conueniens) instituimus: nequit enim pa-

ternitas nostra silentio præterire, quòd ille populus Compendiensis admodum deuotus in Concione publicâ tunc habitâ in atrio Cœnobij, ad illa visibilia passionis D.N. Iesu Christi monumenta venerandissimâ deuotione afficiebatur, quadringentis vigintiq; quatuor annis latitata, spectanda oculis corporeis offerri, non quòd fidem in hisce quæ offerebantur collocaret, sed quòd ab Ecclesiâ recepta ac verè approbata arbitrabatur. Demum circa horam tertiam postmeridianam nos suprafatus Episcopus Suessionensis ad instantiam supradicti Domini Cõfessoris Regij, vnà nobis astantibus dictis Dominis Patribus religiosis Priore & Thesaurario, Officiariis Regiis & Notariis, sacrum & sanctissimum Linteum præmemoratũ successiuè modo & formâ quibus inuolutum & inuentum fuerat, in eius capsâ recondi fecimus, sigillisque Reuerendi in Christo Patris prædicti Domini Ambianensis Præsulis, Conuentusq; prædicti Cœnobij Compendiensis, ac suprascripti Domini Locumtenentis Balliui Siluanectensis communiri huiusmodi capsam ad laminam argenteam, de parte inferiori; eam reponi cum Reliquiis (donec ex consilio Serenissimi Regis Francisci alioqui ordinatum extitisset) iussimus & mandauimus. Ad laudem D.N. Iesu Christi, qui pro nobis mortuus & sepultus est, verè descendit ad inferos, regna tartarea iustè subacturus, perfracturus, spoliaturus;

rus, qui verè tertiâ die resurrexit à mortuis, sedet nunc in dexteram Patris; cui cum æterno Patre & Spiritu sancto communis honor, par gloria, æqua potestas per infinita sæculorum sæcula. Amen. De & super quibus omnibus & singulis litteras per Notarios subsignatos fieri mandauimus & iussimus, vnà cum appensione sigilli nostri. Acta fuerunt hæc hodie vicesimâ primâ Octobris, anno Domini millesimo quingentesimo decimo sexto.

Ego Antonius Raguet Presbyter, Artium liberalium Magister Suessionensis Diœcesis, publicus facultate Apostolicâ & Imperiali, Curiæq; spiritualis Beluacensis Notarius iuratus, quia præfatis Congregationi, capsæ apertioni, sanctissimæ Sindonis D.N. Iesu Christi inuentioni, omnibusq; aliis & singulis, dum sic (vt præmittitur) per prædictum Dominum Episcopum Suessionensem, & coram eo agerentur & fierent, præsens fui: eaq; sic fieri vidi & audiui, ac in notam sumpsi, signoq; & nomine meis solitis & consuetis, vnà cum præfati Domini Episcopi Suessionensis sigilli appensione præsentes litteras signaui, in fidem, robur & testimonium præmissorum requisitus & rogatus. Sic signatum, M. Fabri, Reuerendi in Christo Patris & Domini D. Ambianensis Episcopi Secretarius: de Beauregard Secretarius præfati Reuerendi Domini Suessionensis Episcopi; & Araquet.

&

& ſigillatum tribus ſigillis in cerâ rubeâ ſub duplici caudâ pergameni impendentibus.

Sindonem Compendienſem, cuius tam vetus eſt in Galliâ Belgicâ religio, quamque Claudius Campegius in libello de Locis ſanctis Galliæ, ſcribit imagine Chriſti Domini minimè ſignatam eſſe; dixerim ego toti Chriſti corpori intra monumenti ſepta extrinſecùs circumuolutam, ſupra inſtitas ac Sudarium Veſontinum; quemadmodum Taurinenſe linteum idem Chriſti corpus cruentum ac rigidum è cruce excepit.

CAPVT XXVII.

Alia othonia pro linteis Chriſti ſepulchralibus habita: ectypa pleraque: ſanctuaria: brandea: lintea-mina Martyrum, & veterum Chriſtianorum.

OΘONION Græcè ſignificat quoduis λινοῦν ὕφασμα, *quamuis è lino texturam*, è quâ parabantur *lineæ*, ſeu veſtes è lino contextæ. Gloſſæ veteres habent, *linteamen*, ὀθόνιον; *lintearius*, ὀθονιακὸς, καὶ ὀθονιοπώλης: alibi, numero multitudinis, *lintea*, ὀθόνια; vt in funere Meletij Epiſcopi Antiocheni, Gregorius Nyſſenus dixit πληθυντικῶς, *Sindones mundas*; & in myſterio Chriſti rediuiui, Ioannes τὰ ὀθόνια: quod arguit, plura ſepulturæ Domini-

cæ

cæ adhibita fuiſſe, vt ſuprà iam declaratum eſt. *Quamobrem non mirum*, (inquit Gretſerus) *ſi pluribus in locis plura inueniri dicantur, cùm reuerà plura fuerint.* Petrocorij in Monaſterio Cadunio, Diœceſis Cadurcenſis, linteum quoddam tenue pro Chriſti Sudario ſeruant, per Monachos Bernardinos ibidem collocatum, anno Domini M.CCC.XCIX. auctore Nicolao Gillio in Chronicis. Serarius in rebus Moguntiacis ex MS. veteri narrat, S. Bilhildem accepiſſe à Kunegunde Principe feminâ *Sudarium quo Chriſti Domini caput & facies in ſepulchro tecta fuiſſent*; eiuſque partem alibi notat ſeruari Moguntiæ in alto Virginum Monaſterio, & quotannis poſtridie Paſchatis, ex ambone quodam, facibus prælucentibus explicari, & populo monſtrari. In Theatro Antiquitatum Pariſienſium deſcriptum extat Diploma Balduini Imperatoris, datum apud S. Germanum in Laya, anno Domini M.CC.XLVII. quo concedit inter alia Ludouico Francorum Regi *partem Sudarij, quo inuolutum fuit corpus Chriſti in ſepulchro.* Petrus à Beek in Aquiſgrano ſuo refert, in Monaſterio S. Cornelij, mille paſſibus Grani aquis diſſito, Ludouicũ Pium Imp. poſuiſſe *Sindonem mundã, quâ Ioſeph inuoluit corpus Domini, & partem Sudarij, quod fuerat ſuper caput eius.*

1. de Cruce c. 85.

X For-

Fortè hæc ipſa eſt Sindon, quam deinde Carolus Caluus Ludouici filius Compendienſibus dedit. Sindonem Chriſti ſibi quoque vendicant in Vrbe, Eccleſia S. Ioannis Lateranenſis, & S. Mariæ Maioris, teſte Attilio Serrano in libello de ſeptem Vrbis Eccleſiis. Pingonius, Mallonius, & Proſper Bonafamilia indicant, ſimilia poſſidere in Luſitaniâ Turdetanos, & in Inferiore Germaniâ Traiectenſes; quod tamen falſum eſſe certâ eruditorum relatione comperimus. In quadam Lipſanothecâ Eccleſiæ Carnotenſis ſeruatur portio Part. 1. cap. 8. Sudarij Chriſti, ex Rolliardo de rebus Carnotenſibus. Alias Sindonis particulas variis Sacrariis ſparſas non commemoro.

Horum verò Linteorum, quæ pro veris Chriſti Sindonibus vel Sudariis, variis locis haberi ſolent, alia ſunt pura & candida, alia imagine Chriſti Domini iacentis inſignita. De pictis pleriſque, Loc. cit. credo facilè, cum Gretſero, *huiuſmodi ſacra pignora, & Lipſana, ex imitatione aucta, & ex prototypo ſæpiùs expreſſa, occaſionem dediſſe poſteris, vt ſibi perſuaderent ſe verum exemplar poſſidere; cùm non niſi imaginem ex primo Sudario vel Sindone effigiatam haberent: qui error omni culpâ caret, cùm & in primis illis, & in his quæ ad imitationem illorum adumbrata ſunt, vnus Deus, Redemptor noſter honoretur.*

retur. Vlyssipone primariâ Lusitaniæ vrbe, extra muros, in Monasterio Virginum *Matris Dei de Enxobregas*, ostenditur die Iouis Hebdomadę sanctæ, Sudarium cum imagine Christi Domini, sed ectypon. Mallonius disertè asserit, ex Camberiaco Linteo alia exemplaria excerpta esse, quæ in magnâ existimatione, vt par est, seruantur: & nos ex Vesontino idem factum suprà ostendimus. Adde quòd olim pictum frequenter in Sindonibus Christum, adstruunt verba Leontij Episcopi Neapolitani in Cypro, quæ leguntur in Secundâ Synodo Nicænâ. *Christum* (inquit) *Christiq; passiones, passim in Ecclesiis, in domibus & foro, in picturis, in* SINDONIBVS, *in promptuariis, vestibus, omnibus denique in locis hanc figuram ponimus; quò continuò contemplantibus nobis hæc in mentem veniant, & non obliuiscamur Domini Dei nostri.* Lib. 5. Apol. côtra Iudæos.

De puris & candidis Sudariis, aliæ rationes adferri possunt. Inprimis, mortuos olim, quamuis pretiosis vestibus indutos, Linteis etiam obuoluebant. Asterius vir Senatorius (apud Eusebium) cùm Marino Martyri præstò adesset, ipso mortis articulo, simul atque è vitâ migrarat, *cadauer tollit, splendidâ & pretiosâ obtegit veste, atque humeris impositum inde deportat; quod cùm magnifico & sumptuoso linteo obuoluisset, decenti sepulchro condidit.* Lib. 7. Hist. c. 14.

An gradus Monachus in Vitâ Ansberti Rhotomagensis Episcopi, qui floruit anno Domini DC.LXXXII. *Sanctum illud corpus magnâ fidei ambitione vestitum est, ac desuper linteis ceratis obuolutum.* Ita crediderim piè lineas aliquot ὑποβολὰς, interiori sepulchro Christi instratas, quò molliùs quiesceret corpus inuolutum: aliquot iterùm lineas περιβολὰς eidem pietatis ergô superinductas, ante sepulchri obturationem; cùm Petrus & Ioannes dicantur vidisse à resurrectione τὰ ὀθόνια numero plurali: imò etiam sub institis plura linteamina diuino corpori vel substrata vel superextensa fuisse nihil vetat, vt alibi dixi.

Sur.To.1.

Legimus quoque in sacris Historiis, cùm vetus Ecclesiæ Romanæ consuetudo non tantùm abhorreret, vt corpora Sanctorum Româ transferri pateretur; sed nec tenues Reliquias ex iis detrahi vel tangi quoquomodo permitteret; solitos Christianos sudarium, vel aliquod aliud velum desuper admouere, quod dicebatur *Sanctuarium*, siue *Brandeum*, quod ex illo contactu magnam operandi miracula facultatem consequi consueuerat. S. Germanus, & eius collegæ, Legati Apostolici, in Rescripto, quod dederunt ad Hormisdam Pontificem, sub Consulatu Rustici, anno Domini

Baron. ad Mart. 15. Iunij, & an. 55. n. 12.

ni D.XX. cùm essent Constantinopoli; *Iustinianus filius vester magnificus* (inquiunt) *res conuenientes fidei suæ faciens, Basilicam Apostolorum, in quâ desiderat SS. Apostolorum Petri ac Pauli, & B. Laurentij Reliquias esse, constituit: sperat per paruitatem nostram, vt prædictorum Sanctorum Reliquias celeriter concedatis. Habuit quidem petitio prædicti viri secundùm morem Græcorum; & nos contra consuetudinem Sedis Apostolicæ exposuimus: accepit rationem. Et quia talis est eius feruor fidei, qui meretur quidquid de Sede Apostolicâ depoposcerit; & talis est qui sperat, vnde & salus animæ & fidei accrescat; talibus desideriis postulata competit non negare. Vnde si Beatitudini vestræ videtur, Sanctuaria beatorum Apostolorum Petri & Pauli, secundùm morem ei largiri præcipite; & si fieri potest, ad secundam cataractam ipsa Sanctuaria deponere, vestrum est deliberare*, &c. Extant in MS. Codice Vaticanæ Bibliothecæ, Hormisdæ Papæ ad eosdem Legatos de eadem re scriptæ litteræ; aliæ itidem ad Iustinianum, quibus significat Pontifex se tantùm *Sanctuaria* mittere.

Iterùm anno Domini D.XCIV. cùm in memoriam S. Pauli, Constantina Augusta Ecclesiam ædificasset in suo Palatio, putauit ipsa eam decorandam esse aliquibus Apostoli Reliquiis; cuius

rei causâ ſcripſit ad Gregorium V. Romanum Pontificem, vt Conſtantinopolim mitteret eiuſdem Apoſtoli caput, vel partem aliquam corporis. Gregorius tam liberam Auguſtæ pe-
L.3.ep.30 titionem benè longâ epiſtolâ prudenter eluſit, & inter alia hæc reſcripſit: *Cognoſcat tranquilliſsima Domina, quia Romanis conſuetudo non eſt, quando Sanctorum Reliquias dant, vt quidquam tangere præſumant de corpore; ſed tantummodò in pyxide brandeum mittitur, atque ad ſacratiſsima corpora Martyrum ponitur; quod leuatum, in Eccleſiâ quæ eſt dicanda, debitâ cum veneratione reconditur; & tantæ per hoc ibidem virtutes fiunt, ac ſi illuc ſpecialiter eorum corpora deferantur. Vnde contigit, vt beatæ recordationis Leonis Papæ temporibus (ſicut à maioribus traditur) dum quidam Græci de talibus Reliquiis dubitarent, prædictus Pontifex hoc ipſum brandeum allatis forficibus inciderit, & ex ipsâ inciſione ſanguis effluxerit.* Ad finem denique, etiam ipſum S.Pauli ſudarium recuſauit, his verbis: *Sudarium verò quod ſimiliter tranſmitti iuſsiſtis, cum corpore eius eſt; quod ita tangi non poteſt, ſicut nec ad corpus illius accedi.* Per *brandeum* & *ſanctuarium* velum intelligi debere cen-
L.4.ep.44 ſet Baronius, quod alibi Gregorius appellat *ve-*
L.12.Decret.4. *lamen admoueri ſolitum ſanctis Martyrum cor-*

pori-

poribus; quod Romani Pontifices ad clarissimas personas & Ecclesias, pro magno munere transmittere solebant. Vnde mirum non est, si lapsu temporum, quædam illorum pro *sanctuariis* dicta sunt, vt priùs, *sudaria*; & verò attributa ipsi Christo, mirandorum quæ per ea patrabantur Auctori. Ita de clauis Dominicis, qui plures hodie reperiuntur, Baronius: *Accidit fortasse alicubi*, inquit, *vt clauus aliquis inter sacras Reliquias asseruatus, quo mystica membra Christi, nempe Martyr quispiam confixus est, idem vnus ex ipsis Christi clauis fuerit existimatus. Quidquid sit, fides (ait Ambrosius) purgat facinus, cùm nemo fidelium ferrum colat, sed Christi potiùs passionem veneretur & adoret in ferro.* De linteis sepulchralibus Martyrum idem dici nihil vetat, quos constat linteis inuolui solitos. Eusebius quidam in Ægypto Diaconus, non multò pòst Laodiceæ in Syriâ Episcopus (Eusebio Historico teste) vigente Valeriani Cæsaris persecutione, anno Christi CC.LX. summo studio linteamina, quibus corpora beatorum Martyrum vitâ defunctorum inuoluerentur, neglecto vitæ periculo confecit. Abibum Diaconum Martyrem, Edessæ in Syriâ passum anno CCC.XVI. propinqui & amici pretioso linteo circumdederunt. Mulieris

An. 316. n. 54.

L. 7. c. 10.

Baron. n. 52.

Ep.49. ris ſepties ictæ *cruentum cadauer* (apud Hieronymum) *Clerici, quibus id officij erat, linteo obuoluerunt*. Et conſuetudinem illam tenebat Præſes ille, qui Tharacum Martyrem ſic aliquando eſt allocutus: *Nónne ſic te perdam, vt anteà prædixi, & Reliquias tuas, ne mulierculæ in linteamine corpus tuum inuoluant, & vnguentis & odoribus adornent?* Neque Martyres tantùm, ſed & alios viros ſanctos & Chriſtianos, miniſtri, qui vocabantur *Laborantes*, cum linteis ſepeliebant. Morem tetigit Prudentius:

Apud Surium.

10. Cath.

Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos eſt,
Adſperſáque myrrha Sabæo
Corpus medicamine ſeruat.

In Cant. S. Gregorius affirmat ſuo tempore lota corpora, vncta, & linteis inuoluta. Diſcipuli S. Antonij inuolutum magiſtri corpus humo operuerunt.

Sur. To. 6 Corpus S. Huberti Leodienſis Epiſcopi *ablutum eſt lymphis, & circumdatum triſtibus peplis*. Denique Dionyſius Epiſcopus Alexandrinus, vbi narrat pia Chriſtianorum officia erga defunctos, cùm peſtis in Ægypto graſſaretur, ſub Valeriano Imperatore: *Quin etiam*, inquit, *Sanctorum corpora manibus erectis, ſupiniſq; excipere, gremio ſuo reponere, occludere oculos, ora obturare, geſtare humeris cada-*

Euſeb. l.7.c.17.

cadauera, decenter ornare, illis adhærescere, amicè complecti, lauare accuratè, & linteo funebri inuoluere non grauati sunt. Idem mos etiamnum hodie viget per vniuersam Galliam & Germaniam, nisi quòd corpora ibi linteis toralibus obuoluta consuuntur, non verò institis obligantur. Fortè igitur alicubi Martyris cuiuspiam prisci æui, aut alterius viri sancti Sudarium, pro Christi Sudario colitur.

CAPVT XXVIII.

De sepulchralibus Christi Domini fasciis distinctiùs.

FASCIA, ταινία, sumitur pro quouis vinculo plectili & lineo, ἀπὸ τοῦ ταινύειν, quod est *extendere*, quia in longum extenditur, latitudine angusta. Eâ stringebantur olim vel quædam corporis partes, vel corpus vniuersum. In capite dicta est Syriacè ܡܨܢܦܬܐ *mitra*, Græcè διάδημα, Latinè *vitta*, de quâ intelligendus Dio Chrysostomus, Or. 66. de Gloriâ. vbi ait: *Si quis alius caput illæsum fasciis obligaret, omnibus esset ludificatui; Regibus tamen id honestum putant, & multa hominum millia pro eo linteolo mortem oppetierunt.* Vittati quoque fuerunt Sacerdotes & Poëtæ; & capillos in capite mulieres colli-

Y ga-

a De lingua Lat. b 7. Æneid. c 1. de Nuptiis. gabant fasciolâ, quam [a] Varro *textam* vocat, [b] Virgilius *crinalem vittam*, [c] Martianus Capella *vinculum sociale crinium*. Fasciam pectoris Glossæ veteres vertunt στηθόδεσμον, *pectorale vinculum*, quo cohibebant sinum puellæ; quas matres studebant esse

Terêtius. *Demissis humeris, vincto pectore, ut graciles essent.*

Lib. 8. cap. 57. De auro & arg. leg. In 7. Theb. Adhibitæ sunt etiam in calceatu fasciæ, Plinio auctore. Iureconsulti vocant *fascias crurales & pedules*, quas reponunt inter ornamenta muliebria; in quibus censenda quoque est *instita*, Lutatio Placidio, *fasciola quæ imam stolæ partem suo pingit ornatu.*

InOrthograph. Procem. lib. 7. Truncum corporis vniuersum, cum artubus supernis & infernis, strinxerunt in infantibus τὰ σπάργανα, siue σπαργανώματα, Auctori Etymologici, αἱ πρῶται φασκίαι, *primæ fasciæ*; Bedæ *cunabula*, siue *panni infantiæ. Ab hoc lucis rudimento*, inquit Plinius, *hominem vincula excipiunt, & omnium membrorum nexus. Itaque feliciter natus iacet, manibus pedibusque deuinctis, flens animal, ceteris imperaturum; & à suppliciis vitam auspicatur, vnam tantùm ob culpam, quia natum est.* Infantem primis constrictum vinculis hîc exhibemus, ex marmoreâ pilâ veteri, Româ Antuerpiam

piam aduectâ, in ædes Petri Pauli Rubenij, rerum antiquarum ſeduli ſpectatoris.

Faſcias infantiæ Saluatoris, (ſiue *pannos, quibus inuoluit eũ Virgo Mater*, habuit Eudoxia Theodoſij coniux à Iuuenale Ieroſolymitano Epiſcopo; quas deinde ab Eudoxiâ acceptas, Pulcheria Auguſta collocauit in templo τῶν ὁδηγῶν, *via ducum*, cum imagine B. Virginis à S. Lucâ depictâ. Anniuerſariam diem feſtam, Auguſti triceſimam primam, à Chriſtiano populo ipſis actam, teſtantur encomia Patrum, apud Lipomanum, eâ die in Eccleſiâ recitari ſolita. Hodie creduntur diuiſæ variis locis. Habentur Romæ in templo S. Mariæ Maioris, Conſtantinopoli illuc allatæ: Duaci, in templo S. Amati: Auguſtę Vindelicorum, in æde

Lucæ c. 2. Baron. an. 439.

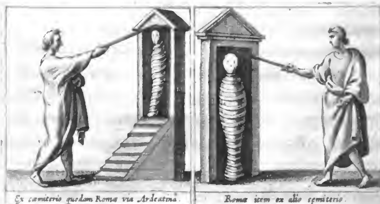
Niceph. l. 14. c. 2. Baron. 453. n. 22

Tom. 6. 31. Aug.

ſummâ D. Virginis: in baſilicâ Diuæ Carnotenſis, & alibi.

Nec propriis faſciis defuncti caruere: æquum quippe erat, hominem redire ad ſua initia, vt quemadmodum lucem auſpicatus fuerat, ita & iaceret mortuus; non tantũ in cunis, ſed in ſepulchro etiam vincula pateretur. Heſychius vocat ἐπιθανάτια ἐντετυλυγμένα, poſtremas illas inſtitas, quarum interuentu cadauera linteis commodiùs obnuberẽtur. Ægyptios vinculis vſos in ſepeliendo, ſcripſit Herodotus, & obſeruauit in Ægypto Princeps Radziuilus. Nos quoque Venetiis cadauera condîta vidimus, è vicinis Cairo ſepulchretis (è quibus mumia peti ſolet) allata, quæ ſimilibus tæniis circumligata erant. Romæ in quibuſdam cœmeteriis obſeruatæ ſunt hæ figuræ, rudi manu adumbratæ.

Lib. 2.
Epiſt. 3.

Ex cœmiterio quodam Romæ via Ardeatina. — Romæ item ex alio cœmiterio.

An

An Mercurij in vmbras mortuorum imperium habentis, & qui

Traditur extinctas sumpta moderamine virga Prud. 1. contra Symm.
In lucem reuocasse animas?

Sanè, cùm imagines reliquæ in catacumbis illis Christianæ sint, & resurrectionem sæpiùs repromittant; vti Ionæ viui è ventre ceti prodeuntis, Danielis inter leones intacti, trium Puerorum in fornace Babylonicâ à morte seruatorum; crediderim ego has ad Lazari suscitationem potiùs referendas, quam primi Christiani, in spem resurrectionis, sepulchris suis insculpi voluerint vel appingi. Atque ita censuit Ioannes Macarius in suis Hagioglyptis nondum editis. *Dum vides* (inquit) *ædiculam instar templi cuiusdam, aut sacelli, ad quam gradibus ascenditur, in cuius vestibulo velut puerulus inuolutus fasciis erectus; quem virga quidam adstans attingit: infans ille, Lazarus est; ædicula, monumentum; virga tangens, Christus, qui Lazarum excitat à mortuis.* In virgâ nihil hæreo, quæ potestatis miraculorum effectricis haud dubiè symbolum est: non item in ratione inuolucri, quę Capitibus septimo & octauo satis superque explicata: sed ad illam puerilem staturam, dico, redditum suis initiis, & quasi renascentem Lazarum, rectè hoc modo pingi potuisse; quem scribit Ioan-

Orat. in Public. & Phar. nes Constantinopolitanus, *in monumento cunabulis inuolutum*; & Basilius Seleuciæ Episcopus, *tamquam è sepulchro natum, & cunarum fasciis impeditum*: sic enim ille: Ἐκεῖθεν ἀνεπήδα νεκρὸς τετραήμερος, τὰ τοῦ θανάτου περικείμενος σύμβολα· καὶ τὸν θάνατον ἀποδυσάμενος, τὴν τάφου στολὴν οὐκ ἤλλαξατο, ἀλλ' ἐφίστατο ταῖς κειρίαις, ὡς ἐκ τάφου τεχθεὶς, καὶ μετὰ τόκον φέρων τὰ σπάργανα: *Inde exiliebat mortuus, quatriduanus, mortis circumferens symbola; & cùm expoliasset se morte, sepulchri stolam non mutauerat, sed adstabat cum fasciis mortuariis, tamquam è sepulchro natus, & post partum ferens infantiæ fascias.*

Sacrosanctum Christi corpus exanime, sudario velatum, & aliis linteaminibus inuolutum, fasciis eiusmodi obuinctum fuisse, indicat verbum ἔδησαν, *ligauerunt*, in Ioannis Euangelio, quod Cap. 19. futuram planè excludit à Iudaico ritu, iuxta quem Lazarus ligatus fuerat manus & pedes κειρίαις, hoc est, (vt Lexicum vertit) *fasciis sepulchralibus*, quæ ex telâ confectæ erant, linteo inciso, non per transuersum, sed in longitudinem, sicut intextum est, sectione ad stamen directâ, vt vult Galenus. Lib. de Fasciis. Iuuencus Poëta de Lazaro:

Nec mora, connexis manibus pedibusque repentè
Procedit tumulo, vultum cui linea texit,
Et totum gracilis connectit fascia corpus.

Basi-

Basilius Oratione de eodem: Παρῆν ὁ Λάζαρος τρόπαιον αὐτοσχέδιον κατὰ τοῦ θανάτου φερόμενος. παρῆν μηδὲ τῶν ἐνταφίων κειρίων καταλείψας τὸν ᾅδην. δεδεμένος ἐξῆλθεν· οὐ γὰρ πόδες ἔφερον, ἀλλὰ χάρις ἐπτέρωσε: *Aderat Lazarus, velut extemporaneum trophæum, aduersum mortem se proferens. aderat, ne infernum quidem relinquens heredem fasciarum sepulchralium. ligatus prodiit: non enim pedes ferebant, sed gratia dederat alas.* Nonnus de Christo Domino:

Λεπταλέαις ὀθόνῃσιν ἐμιτρώσαντο θανόντος
Σῶμα, πολυπλέκτῳ ἑλίκων εὐώδεϊ δεσμῷ,
Ὡς ἔθος Ἑβραίοις ἐπιτύμβια θεσμὰ φυλάσσειν:

Tenuibus linteis circumdederunt mortui corpus,
Multiplici circumuolutionum fragrante vinculo,
Ut mos est Iudæis sepulchrales ritus seruare.

Augustinus memorat *institas, quibus totum corpus* Lib. 3. Conf. Euang. c. 7.
Christi alligatum est. Et Pulcheria Augusta fascias illas Christi Domini, quas resurgens reliquit in monumento, sedulò à fidelibus conseruatas collocauit vnà cum tumulo Domini in templo Sapientiæ à se exstructo. *Pulcheriæ opus est* (inquit Lib. 14. cap. 2.
Nicephorus) *sacrum Dei Genitricis templum, quod Blachernæ dicitur, dignum illâ ipsâ Verbi Matre, quod inhabitaret iudicatum domicilium, sicuti filio eius, quod Sapientiæ vocatur, cuius diuinum tumulum, & sepulchrales fascias inuentas, cum vene-*

nera-

neratione maximâ ibi repoſuit. Audio partem illarum adhuc ſeruari in Aquitanicæ Galliæ ciuitate Albienſi.

CAPVT XXIX.

E quo lino texta ſint ſepulchralia lintea Chriſti Domini, & quo textura modo.

LINVM, quaſi λεῖον, *lene* & *æquabile*, ſignificatione latâ ſumitur pro omni eo quod aptum eſt ad textrinam, ſiue id ſubmini ſtrent herbæ, frutices, arbores, ſiue etiã lapides. Plinius Aſbeſtino lino principatum tribuit in orbe toto, quòd ignibus non abſumeretur, vnde *viuum* vocabant: mappæ ex eo ardentes viſæ in focis conuiuiorum, ſordibus exuſtis, ſplendeſcentes igni magis, quàm poſſent aquis: rarum fuit inuentu, & difficile textu, propter breuitatem; è quo tamen olim Regum funebres tunicæ, fauillam corporis ſeparabant ab reliquo cinere. Hoc ego linum non ex plantâ confectum puto, ſed ex Amiantho lapide Cyprio, qui malleis contuſus, excuſſâ terreâ ſuperfluitate, capillamentis ſuis lini ſpeciem retinet, atque in telam texitur: hinc vela, quæ ignibus iniecta ardent quidem, ſed inuicta flammis ſplendidiora exeunt, auctore Dioſcoride. Hoc vſum Athe-

Lib. 19. cap. 1.

Lib. 5. cap. 113.

Athenis putant Callimachum in aureâ, quam fecit, lucernâ, quæ diutiſſimè ardebat, oleo non niſi poſt exactum annum diſſipato, vt ſcribit Pauſanias: idque in Caryſtiâ rupe gigni tradit Plutarchus, molli & lapideo filo, è quo mantilia, retia, & reticula, capitum integumenta conficerentur.

In Atticis.

De Orac. def.

Proximus deinde honos tribuitur lino byſſino, mulierum maximè deliciis, circa Elim in Achaiâ genito. Philoſtratus in Apollonio, byſſum naſci ait, in arbore, pede populo ſimili, foliis autem ſalici: & memorat Themiſtius γράμματα ἀρχαῖα βύσσῳ λευκῇ ἐνειλιμμένα, *litteras perantiquas byſſo candidâ inuolutas*, Suſis & Ecbatanis Antiochiam miſſas.

Lino xylino ſua non deeſt gloria: naſcitur in ſuperiore parte Ægypti vergente in Arabiam, è frutice quem aliqui *goſſypium* vocant, plures *xylon:* paruus eſt, ſimilemque barbatæ nucis defert fructum, è cuius interiore bombyce lanugo netur, è quâ lintea fiunt nullis candore mollitiáve poſthabenda.

Eſt & *amorgis* lini ſpecies, Suidæ λινοκαλάμη, vnde *amorgina*, tenuiſſima lina antiquis memorata: vt omittam lina è paluſtri arundine, cannabi, geniſtâ, & cucurbitis in arboribus genitis parari ſolita.

Linum vulgare propriè dictum Ægyptus copiosè ſerit, vt Arabiæ Indiæque merces importet. Galliæ item vniuerſæ ex eo vela texunt: in Germaniâ & apud nos defoſſi, atque ſub terrâ id opus agunt, & in Italiâ ſimiliter, quamuis ratione aliâ. Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis in quo politur naturâ, qui alluit Tarraconem. Ab hoc vulgari lino, Ægyptij Sacerdotes *Linigeri* ſunt denominati, de quibus ſic

Lib. 2. vel in Euterpe. Herodotus: Εἵματα δὲ λίνεα φορέουσι αἰεὶ νεόπλυτα, ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. *Linea ferunt veſtimenta, ſemper recens abluta, huic rei maximè vacantes.* Et alibi: Ἐνδεδύκασι δὲ κιθῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέλεα θυσανωτούς, οὓς καλέουσι Καλασίρεις· ἐπὶ τούτοισι δὲ εἰρίνεα εἵματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μέντοι ἔς γε τὰ ἱερὰ ἐσφέρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκαταθάπτεταί σφι. οὐ γὰρ ὅσιον. *Veſtibus amiciuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas Calaſiras appellant; ſuper quas candida ferunt amicula lanea, tamquam ſuperiecta. Lanæ neque in ædes ſacras geſtantur, neque vnà cum cadauere ſepeliuntur; profanum enim eſt.* Pluribus de lineo texto

Apol. 1. Apuleius: *Puriſſimum eſt rebus diuinis velamentum, quippe lana, ſegniſſimi corporis excrementum pecori detracta, iam inde Orphei & Pythagoræ ſcitis, profanus veſtitus eſt: ſed enim mundiſſima lini ſeges, inter optimas fruges terrâ exorta, non modò indutui*

tui

tui & amictui ſanctiſſimis Ægyptiorum Sacerdotibus, ſed opertui quoque inde rebus ſacris vſurpatur. Linum vulgare terrenum hîc intelligit Madaurenſis, cuius optimam ſegetem reponit inter fruges, quod alteri lino non conuenit: & Plutarchus ipſum ex floris colore notat, vbi dicit, Iſiacos Sacerdotes φορεῖν τὰ λινᾶ διὰ τὴν χρόαν ἣν τὸ λίνον ἀνθοῦν ἀνίησι, τῇ περιεχούσῃ τὸν κόσμον αἰθερίῳ χαροπότητι προσεοικυῖαν, *ferre veſtimenta linea, propter colorem quem linum florens emittit, cærulco colori, mundum æthereum circumdanti ſimilem.* Alteram rationem ſtatim ſubiungit; quòd nempe lino terra ſignificetur, quia ex eâ oriatur, *eiuſq; vber exhauriat,* inquit Palladius. Quæcumque autem è terrâ naſcuntur, ea munda & pura exiſtimarunt, vt apud Philoſtratum docet Apollonius. D. Hieronymus primum Sacerdotis veſtimentũ, quod eſt lineum, *terram* interpretatur: & idcircò Patres volunt è lino terreno fuiſſe ſepulchralia Chriſti inuolucra. Remigius: *Sindon, lineus pannus eſt: linum autem ex terrâ procreatur, & cum magno labore ad candorem perducitur; deſignatur quòd corpus illius, quod ex terrâ, id eſt ex Virgine ſumptum eſt, per laborem paſſionis venit ad candorem immortalitatis.* Beda in Marcum: *In Eccleſiâ mos inualuit, vt ſacrificium altaris non in ſerico, neque in panno tincto, ſed in lino*

De Iſide & Oſiride.

Lib. 11. cap. 1.

Ir c. 8. Ex. & ad Fabiolam, de veſte Sacerd.

terreno celebretur, ſicut eſt corpus Domini in Sindone mundâ ſepultum; iuxta quod in geſtis Pontificalibus à B. Papâ Silueſtro legimus eſſe ſtatutum. Non deſunt qui inſtitutionem illam Euſebio Papæ antiquiori acceptam referant.

Sindonem Taurinenſem è lino viuo confectam non eſſe, tunc apparuit, quando nonnihil ab igne paſſa eſt iniuriæ anno M.D.XXXII. vt ſuprà enarraui. Paleotus è lino craſſo textam dicit: Boterus goſſypinam facit; Papirius Maſſonus è xylinâ materiâ: totus pannus commiſſuram ſuturámve nullam habet, quàm latè excurrit: texturam facit Pingonius, *nulli telarum comparabilem.* Audio vix poſſe ſatis vel dignoſci, vel deſcribi.

De Sudario Veſontino, multoties mihi adorato & viſo, ſpondere poſſum, id è lino terreno textum, pretioſo, leni, & nihilominùs firmo ac denſo, eoque non texturæ ſimplicis, ſed inſcripto, ſeu catagrapho. Quod vt omnes capiant, moneo, è puro lino neto, aliàs, vt nunc, laboratas per linteones triplicis operis telas, *albas* ſcilicet, *candidas,* & *inſcriptas. Fuſco opponitur album, & nigro candidum,* inquit Cornelius Fronto: nam album pallet, & natiuum eſt; candidum ſplendeſcit, & eſt
Lib. 3. Am. ab arte. Album colorem Plato vult eſſe lætitiæ proprium & Deorum. Canephoræ Virgines Naſoni

ſoni dicuntur, *velatæ veſtibus albis* : & *poderis*, linea Sacerdotum tunica, *Alba* dicta eſt, quia telâ albâ ſimplici texta. Gemma animæ: *Alba, in lege, tunica linea, vel talaris dicitur.* Cap. 202.

Candidis linteis ob tenuitatem pertinax inhæſit gratia: ea ſæpè dicta inuenias *Carbaſa*, à carbaſis, ſplendidis ac tenuibus linis in Hiſpaniâ Tarraconenſi primùm repertis, è quibus veſtes magni pretij texebantur. Curtius: *Carbaſo Indi corpora vſque ad pedes velant; eorumq́; Rex aureâ lecticâ, margaritis circumpendentibus recubat, diſtinctis auro & purpurâ carbaſis, quæ indutus eſt.* Veſtem, quam Apuleius *carbaſinam* dixit, Petronius extulit, *ventum textilem in nebulâ lineâ*: Pacatus in Panegyrico Theodoſij, *tenerum amictum, & leue carbaſum*: Panegyricus Conſtantini, *pallios leues, & ſericos ſinus, vitando ſole; carbaſina & bombycina lintea.* A candore porrò ſplendor oritur & lumen. *Gyton prudens* (apud Petronium) *cùm luce etiam clarâ, timeret noctis errorem, omnes pilas columnaſq́; notauerat cretâ, quæ lineamenta euicerunt ſpiſſiſſimam noctem, & notabili candore oſtenderunt errantibus viam.* Hinc dixit Polybius λαμπρὰν petitorum togam; Seneca *pellucidam veſtem*; Tertullianus *textum pellucidum*: & Apuleius adducit *turbas ſacris diuinis initiatas, viros feminaſq́; omnis* 1. de Ben. cap. 3. De Pallio. Metam. 2.

 digni-

dignitatis, & omnis ætatis, lintea vestis candore puro
Natal. 6. *luminosos*. Paulinus denique inter donaria ſacrarum ædium recenſet vela,

—— ceu puro ſplendida lino,
Siue coloratis textim variata figuris.

Inſcripta lintea, alba ſunt, lumine candoris illuſtrata, & adumbrata textilibus picturis, de quibus Iuuenalis:

—— Damaſippus ad illos
Thermarum calyces, inſcriptaq; lintea vadit.

Vbi vetus Interpres Calderinus: *Inſcripta lintea, id eſt ſudaria thermarum; nam erant ita appellata à variâ texturâ, quâ inſcripta videbantur.* Catullus:

Sudariumq; ſetabum, catagraphumq; linum.

hoc eſt, *inſcriptum linteum*. Fiunt porrò illæ textiles picturæ ſubteminis beneficio, quod ſtamina celerrimè & ex arte percurrens, flores, fructus, animalia, & alias quaſvis formas in telâ depingit.

Ouid. 6. Metam. *Tela iugo iuncta eſt, ſtamen ſecernit arundo,*
Inſeritur medium radiis ſubtemen acutis,
Quod digiti expediunt, atque inter ſtamina ductũ,
Percuſſi feriunt inſerti pectine dentes.

Ita ſtamini ſubtemen connectitur, & denſatur textura, telaque mutuis filorum nexibus abſoluitur. Lux autem & fulgor, ad figuras elatiore filo

pictas

pictas accersitur læuigatione, quæ fit instrumento comprimente simul & poliente; quo fucatas opinor vestes, Ammiano dictas *pressoriis luce nitentes*. Martialis libro duodecimo, memorat *lintea niue candidiora*: & Sidonius Apollinaris ad mensam instruendam, imperat, vt *niue pulchriora lina gerat Orbis*; explico, lineas mappas, non simpliciter instar niuis candidas, sed arte textili pictas atque inscriptas; cuiusmodi puto fuisse illa *ἐκτεμάγματα λαμπρὰ σινδονύφη*, *mantilia splendida in modum Sindonis texta*, quæ (auctore Philoxeno apud Athenæum) manibus tergendis pueri ministrantes prębebant. Lampridius in Elagabalo, vocat *picta mantilia*, quæ in mensam mittebat Imperator, his eduliis picta, quæ apponerentur. Catagrapha illa lintea maximè parabantur mensis ornandis: cur non etiam & mortuis sepeliendis? Planè quia erant vnguinibus delibuti, opus erat firmis densisque linteis, quibus inuoluerentur, ne inquinarentur manus τῶν νεκροθάπτων. Sudarium Vesontinum Christi Seruatoris catagraphicè laboratum est, non, vt vulgus huc vsque censuit, ad instar operis lintearij, quod *paruum Venetum* vocant; sed alterius, antiquioris longè & elegantioris.

Epigr. 84.

Lib. 9. Epist. 13.

Lib. 9. Dipn.

CA-

CAPVT XXX.

De imagine Christi, sepulchralibus linteis Vesontino & Taurinensi impressâ: ac primùm de staturâ & symmetriâ corporis; tum de situ eiusdem & collocatione.

DIVINI erga nos amoris hoc fuit μνημόσυνον, suam nobis in sacris Linteis imaginem relinquere; quo declarare, opinor, voluit Christus Dominus ac Redemptor noster, quàm optaret suarum virtutum in animis nostris cernere expressam effigiem, secundùm illud votum, *Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum:* vt meritò dixerit Gregorius Nyssenus, suæ quemque vitæ pictorem esse, artificem huius operis esse voluntatem; colores, virtutes; exemplar Christum esse debere; vt à quo nomen, ab ipso formam ac rationem Christiani haberemus.

Cant. 8.

1. de Perf. Christ. formâ.

Sindonis Taurinensis descriptionem referam partim ex Paleoto & Mallonio, qui accurati satis; partim ex archiuo Clarissarum Camberiensium intra mœnia, quæ sacram imaginem diu ac per otium contemplatæ, cùm apud ipsas (vt alibi monui) restituenda ex incendio Sindon haberetur,

tur, eius lineamenta omnia ſimplici pioq́ue ſtylo minutiſſimè perſecutæ ſunt. In Veſontinâ autem vt eſſem accuratiſſimus, effecit, quà frequens illius aſpectus, bis in anno, cùm publicè explicari ſolet; quà ſpectatiſſimorum inſignis Capituli Metropolitani Canonicorum ſingularis humanitas, de quorum decreto, adorandum Sudarium, tertiâ Iunij huius anni M.DC.XXIII. ſeptimâ die quàm populo exhibitum fuerat, à ſenis ex eorum cœtu linteatis, in id muneris delectis, multâ circùm ardente face depoſitum eſt, ac mihi vni, arbitro dumtaxat pictore, in minore Baſilicæ S.Stephani Sacrario propoſitum, tres ipſas horas, vt quaſlibet ſacræ iconis menſuras caperem, eiuſq́ue depingi curarem expreſſiſſimam, quoad fieri poſſet, imaginem, pedali longitudine.

Inſtituo igitur breuem, ſed accuratam comparationem Veſontinæ imaginis ἀχειροποιήτου cum Taurinenſi. Duo tamen moneo in primis: alterum, quæcumque dextra ſunt in ſacris linteis, ſiniſtra fuiſſe in Chriſti corpore; & viciſſim, hîc dextra, quæ illic ſiniſtra, planè vt in ſpeculis. Ex quo non difficulter agnoſcas, quâ parte Sudarium Veſontinum, alioquin anceps, & vtrimque ferè ex æquo tinctum, corpori Chriſti adhæſerit; nempe ex eâ quæ vulnus lateris (dextri vtique, vt certa

fert traditio)ad ſiniſtram exhibet: in quâ quidem facie, etſi minùs rubeſcunt vulnera (quod mirêre) quàm in oppoſitâ; diſtinctiora ſunt tamen corporis totius lineamenta: ſatiſque apparet ex ſacri panni texturâ, geminaque facie, eam partem, quæ vulnus lateris ad ſiniſtram habet, quippe concinniorem ac ſpectabiliorem, ad ſacrum corpus fuiſſe applicitam. Sed quomodo, inquies, in auerſâ Sudarij parte luculentiora vulnera? aut quî id fieri vel potuit vel decuit? Decuit ſanè, vt vulnerum locus ac ratio in eâ parte, non vt in ſpeculo, dextris in ſiniſtra mutatis, ſed ordine recto, tamquam in imagine appareret. Id verò etiam facilè fieri potuit, vt manans è vulneribus cruor, traiecto Sudario, in auersâ eius parte cumularetur, conſideretque, vnde mage ſaturum ruborem oſtenderet. Alterum, cuius te memorem volo, iam ſuprâ non ſemel ſignificaui, nempe, Taurinenſem Sindonem notatam fuiſſe ante pollincturam; Sudarium verò Veſontinum in ſepulchro: itaque refert illa Chriſti corpus cruentum, & recèns à cruce refixum; hoc verò, idem ipſum iam lotum ac perunctum, & in cryptâ compoſitum. Hinc nullo negotio diſcernes, quæ ſimilia in vtraque imagine, quæ diſſimilia. Veſontinum Sudarium longum eſt pedes octo, quattuor ferè latum: Sindon

don autem Taurinensis, ex Paleoto, longitudinem habet pedum circiter duodecim, latitudinem trium; alij dicunt esse latam pedes minimùm quatuor, longam ferè tredecim: illud aduersum tantùm corpus exhibet, hæc etiam auersum: tam in hac, quàm in illo, specto primùm staturam & symmetriam corporis Christi; posteà situm eiusdem & collocationem; ab hac vulnera quinque præcipua; alias deinde minutiores cicatrices, & cruorem toto corpore sparsum: hinc velum ad coxas; tum colorem, sacræ denique picturæ rationem ac modum, fueritne is naturalis, an supra naturam. Singula strictim persequor. Cap. 2.

Staturam corporis Christi, à vertice ad calcem vsque, in Sudario Vesontino, reperi sex pedum Geometricorum, tribus digitis minùs; seu, quod eódem recidit, quinque pedum, & trium quartarum vnius pedis, (duodenûm enim digitorum, vt solet, pedem Mathematicum facio.) Hoc obseruato, mensuras easdem applicui longitudini imaginis Taurinensis, quam domi habebam; & parem omnino deprehendi, magno meo solatio: quippe ferebatur à quibusdam malè monitis, longiorem esse Christi effigiem in Sudario Vesontino, quàm in Allobrogicâ Sindone: cui, opinor, errori occasionem dederat, quòd statura

Christi, à vertice ad calcem & imos talos in Sindone Taurinensi accepta, longitudini Vesontinæ imaginis à vertice ad extremos vsque pedum digitos comparata fuerat; perperàm vtique, sic enim longa est sex pedes, & quinque digitos. Vera porrò longitudo vtriusque imaginis, quæ à vertice incipiens ad calcem desinit, vtrobique est omnino eadem, nempe, vt dixi, senûm pedum, tribus digitis minùs: quò recidit mensura Alphonsi Paleoti, qui corporis figurã in Sindone Taurinensi impressam, in anteriore parte ad quinque pedum, in posteriore ad quatuor pedum & vnciarum decem mensuram porrigi dicit: nam, vt benè notat ibidem Mallonius, vtitur Paleotus pede Bononiensi, duodecim constante vnciis, qui Mathematicum pedem duabus vnciis, hoc est sextâ sui parte excedit. Nec abesse dicet ab his mensuris Nicephorum, cùm staturam corporis Christi septem palmorum fuisse dicit, qui ad maximam pro variis locis ac temporibus mensurarum varietatem attendet.

Præter staturam, apparet in sacris linteis tota Christi externa species, & conformatio corporis, si vnum colorem excipias. Latitudo humerorum, vnius pedis, duorum digitorum sesqui: cæsaries prolixior, non admodum densa, leniter ad crispos decli-

declinans, & iuxta morem Nazaræorum in vertice diſcriminata: barba mediocriter promiſſa,& in medio bifurcata: frons plana & ſerena: naſus leni & modico tractu diffuſus: recta brachia & crura: omnia demum quæ ſpecioſum formâ præ filiis hominum deceant; nec aliena ab iis, quæ de Chriſti ſpecie ſcripta reliquit Nicephorus, ac Lentulus Romanus in Iudæâ Præſes, apud Eutropium in Annalibus.

Situs in vtraque imagine eſt iacentis, vixque vllius momenti diſcrimen inuenio, niſi in manuum decuſſatione: nam etſi vtrobique, ſiniſtra iconis manus, quæ dextræ Chriſti reſpondet, alteri ſuperpoſita eſt; tamen in Veſontino linteo carpus carpo inſiſtit; in Taurinenſi metacarpus metacarpo. Itaque in Veſontino conſpicua ſunt vtriuſque manus vulnera; in Taurinenſi, manus altera vulnus alterius tegit. Addiderim inſuper, quoad partium collocationem, diſſipatiores videri pedum articulos in Veſontinâ effigie: nimirum pedes anteà rigidos, lotiones ac largè affuſa vnguenta laxauerant. Crura item paulò diſtractiora à ſe inuicem apparent in Taurinenſi imagine, quàm in Veſontinâ.

CAPVT XXXI.

De vulneribus quinque præcipuis, cicatricibus minutis, & cruore, toto corpore ſparſo.

IAM in vulneribus quinque præcipuis, ſpectandus locus, magnitudo, figura. Vulnera manuum ſunt in metacarpis ferè mediis; carpo tamen aliquantulùm propiora, à rotunditate haud multùm abſunt. Negligo quorumdam ſcrupulum, qui dubitant, fixíne olim cruciarij in metacarpis, an in carpis potiùs, aut etiam in brachiis inter cubitum & radium, vt firmiùs ſtarent. Plautum adducunt,
Act. 2. ſc. 1. qui in Moſtellariâ, *Offigantur*, inquit, *bis pedes, bis brachia*. Sed reclamant omnia, priſcæ imagines, vulnera S. Franciſci, quæ in metacarpis: Scriptura
Ioan. 20. ipſa. *Niſi videro*, inquit Thomas, *in manibus eius*
Luc. 24. *fixuram clauorum*. Et Chriſtus bis oſtendit diſcipulis, manus & pedes, & latus: vt meritò de Chriſto
Cap. 13. ad litteram capiatur illud Zachariæ, *Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum?* Neque verò ita parum cohærent metacarpi oſſa in viuo & ſano corpore, quin totum corpus ſuſtinere poſſint. Adde, quod cenſent plerique, haud leuibus ducti argumentis, ſuppedaneum aſſerem, atque etiam funes ad ſubleuandum corpus, cruciariis adhibe-

ri

ri ſolitos. Plauti locus non vrget; nam legunt multi, *obſtringantur*, non vt alij, *offigantur*, vel *affigantur*. Sed etſi de confixione hæc accipias, dicam μετωνυμικῶς locutum Comicum: ſi enim tribus dumtaxat quatuórve partibus homo perfoſſus, configi totus dicitur; multò magis figi brachia dicentur, ſi figantur ſecundùm extremitates.

De pedum vulneribus maior eſt quæſtio; an ex ſacris Linteis lucis aliquid affulgeat ad celebrem illam difficultatem, fueríne Chriſti pes vterque vnico clauo fixus, an duobus. De quâ quæſtione copiosè & eruditè Paleotus cum Mallonio; & Lo- Cap. 19.
rinus in Pſalmum vigeſimum primum, tam pro- Verſu. 17.
babilibus vtrimque argumentis, vt neutram in partem certò quidquam ſtatui poſſe videatur. Prudenter autem monet Paleotus, non poſſe nos ex Sindone Taurinenſi (addo nec ex Sudario Veſontino) manifeſtè colligere, tribúſne an quatuor clauis Seruator cruci affixus fuerit. Cenſet tamen ibidem Mallonius cognoſci ex Sindone, vtrum- Cap. 19.
que Chriſti pedem vnico clauo transfixum fuiſſe; num. 11.
& ſiniſtrum quidem dextro fuiſſe impoſitum. *Igitur*, inquit, *plaga quæ in pectuſculo ſiniſtri pedis conſpicitur, latior ac patentior eſt, quàm quæ in dextro pede conſpicitur; vt ex hoc coniecturâ probabilior addatur ei ſententiæ, quam in B. Brigittæ Reuelationibus legi-*

legimus, quòd pes ſiniſter ſupra dextrum clauo ſit affixus. Vtraque tamen plaga, tam dextri quàm ſiniſtri pedis, circularis eſt, vt clauos non quadratè, ſed rotundè pyramidatos agnoſcamus. Illud porrò ſilentio obuoluendum non eſt, quòd vulnus dextri pedis magis à tibiâ verſus digitos pedis protenditur, quàm vulnus ſiniſtri pedis. Nam vulnus ſuper pectuſculum dextri pedis, ab extremis digitis verſus tibiam diſtat tribus vnciis cum dimidiâ: vulnus autem ſiniſtri pedis, ab extremis digitis verſus tibiam vnciis quinque diſtat. Cùm tamen ſupra pedis pectuſculum, vulnera eum ſitum ac figuram, quam indicaui, poſſideant; tamen in plantâ pedis, figuram aliquantò minorem indicant, ſed ſitum longè diuerſum: vulnus enim dextri pedis, quod ſuper pectuſculum ab extremis digitis, vnciis tribus cum dimidiâ diſtat; in plantâ tamen ab iiſdem extremis digitis, duabus tantùm vnciis cum dimidiâ diſtat: vulnus autem ſiniſtri pedis, quod ſupra collum, ab extremitate digitorum eiuſdem pedis, vnciis quinque diſtat: in plantâ tamen quatuor non integris vnciis diſtat. Ex quibus denique colligit, quòd *vt milites Chriſti corpus magis in cruce extenderent, clauos in crucem non ad angulos rectos infigebant; ſed cuſpide paulò inferiùs vergente, vt clauus quò magis lignum terebraret, etiam Chriſti corpus magis extenderet.* Hæc ille: ex quibus certè nemo euidenter

con-

concludat, duos pedes vnico clauo perfoſſos: nam & vulnera ferè ſunt æqualis magnitudinis, niſi quòd vulnus dextrum (quod pedi Chriſti ſiniſtro reſpondet) tantiſper latius eſt, & ſaturatius altero. Si quid aliud notabis diſcriminis inter vtriuſque ſacri Lintei ſtigmata; cogita lotiones & vnguenta, vulnerum magnitudinem, figuram, imò & ſitum ipſum facilè immutare aliquatenus potuiſſe.

Vulneris ad latus inflicti cicatrix, ſiniſtra eſt in vtraque imagine, vt nimirum dextro Chriſti lateri reſpondeat. Latiſſima eſt in Veſontino Sudario, operitque fermè tres coſtas veras, quintam, ſextam, ſeptimam, oſtenditque illatum vulnus inter quintam & ſextam ex veris coſtis, prope ſternum, in dextro Chriſti latere: rotunda ferè eſt ſupernè, infernè in ellipſim protenditur: in Sindone Taurinenſi dicitur lata tres digitos. Ex quibus duos errores refellas; alterum paucorum, qui ſiniſtro lateri vulnus inflictum putant, contra communem ſenſum SS. Patrum ac Doctorum, & contra vſum Eccleſiæ in Imaginibus: quibus fauent Reuelationes S. Brigittæ, imago Chriſti Crucifixi in corde B. Claræ inuenta, vulnus etiam quod ad dextrum latus geſtauit S. Franciſcus, vt refert S. Bonauentura in eius Vitâ; aliaque teſti-

monia, quæ præter Interpretes Euangelicos, refert Daniel Mallonius in caput vicesimum Paleoti. Alterũ Alexandri Halensis (ex quo S. Vincentius Ferrerius Sermone in Parasceue) Gabrielis, & aliorum apud Mallonium citato loco; qui dicunt, punctum quidem Christum in dextrâ parte, sed infra costas in hypochondrio; ita tamen, vt lanceæ mucro ad cor vsque penetrarit. *Si enim*, inquiunt, *impacta fuisset lancea costis Christi Domini, aliquod ex eius ossibus fuisset comminutum, contra prophetiam, & typum agni Paschalis.* Sed hæc ratio inanis est: numquid enim inter costas patêre potuit lanceæ cuspidi locus, vt clauis inter ossa pedum & manuum? Diuinæ autem prouidentiæ fuit, temerè impactum ferrum ita dirigere, vt costas ipsas non rumperet, sed medias præterlaberetur.

Extra præcipuorum quinque Vulnerum cicatrices, nullæ apparent soluti continui notæ in Sudario Vesontino, præterquam in fronte, vbi distinguere est spinarum vestigia aliquot satis confusa. Taurinensis autem Sindon, quippe quæ sacrosanctum Christi corpus cruentum ante pollincturam excepit, & manantem è vulneribus sanguinem, atque ad cutem concretum repræsentat; & minutissimas quasque verberum vibi-

ces,

ces, quæ deinde vnguentis obliteratæ oppletæque sunt, distinctissimè refert. Frontem igitur exhibet cruore conspersam è spineâ coronâ manante: liuidum vultum, genas tumidas, nempe ex colaphis, præcipuè dextram, quæ sinistræ Christi respondet: cæsariem barbamque aut carptim vellicatam, aut concreto sanguine deformatam; ceruicem spinis confixam & conuulneratam: largum cruorem è manuum, pedumque, ac lateris vulneribus emissum: humeros quà flagris, quà crucis gestatione conscissos afflictosque: collum fœdè intumescens ex funibus, catenisque, quibus vinctus ac raptatus: crura, brachia, lumbos, pectus, totum corpus, vel diris ictibus contusum, vel flagellorum vibicibus confertim decussatis dissectum, vel sanguineis guttis vi verberum excussis fœdè maculatum; vt meritò de Christo patiente exclamarit Euangelicus Vates: *A plantâ pedis vs-* Isaiæ c. 1.
que ad verticem, non est in eo sanitas.

CAPVT XXXII.

De velo circa coxas: tum de sacrarum Imaginum colore, ratione & modo.

VELI ad coxas, & partes pudendas, nulla nota in Sudario Vesontino; nec relictum par est

credere illud ipſum, quod è cruce pendentem obtexerat; quippe quod pollincturam prohibuiſſet. In Sindone verò Taurinenſi, agnoſco veli huius
Tom. 10. Tract. 36. veſtigia cum Salmerone, qui affirmat in eâ Sindone (quæ tum cùm ſcriberet, Nicæ aſſeruabatur) tam partem anteriorem quàm poſteriorem oſtendere huius veli ſigna apertiſſima. Et hunc eſſe communem ſenſum, indicant Taurinenſis Sindonis imagines, quotquot vidi (vidi autem quamplurimas, & diuerſis formis excuſas) quæ omnes velum pudendis prætenſum referunt. Atque hoc diſtinctiùs affirmo, quòd video Paleotum & Mallonium, nullâ factâ pepli huius mentione, eius loco agnouiſſe in Chriſti lumbis horribilem plagam, ſiue ex catenis, quibus conſtrictus, ſiue ex verberum in eadem parte crebrò repetitis ictibus. Verùm illam ipſam quam proponunt imaginem, litterâ C, diligenter inſpicienti, ſatis apparet lintei cuiuſpiam circa Chriſti lumbos religati plicaturas in eâ potiùs, quàm vulnus aliquod repræſentari: neque ater & ſanguineus color facit pro vulnere; non enim potuit velum illud non eſſe conſperſum manante cruore è capitis, manuum, lateris, humerorum, ac totius thoracis, præcipuè verò lumborum crudis adhuc & recentiſſimis vulneribus. Non ergo Sindon, vt vo-

volunt, latum vulnus ad lumbos exhibet, ſed velum cruentum lumbis circumligatum. Et verò quis credat, priùs detractum iis partibus velum, quàm corpus Chriſti à cruce ad pollincturæ locum deportaretur ? Minimè autem aſſentior Gretſero, Ianſenio, Suari, aliiſque apud Lorinum exiſtimantibus pependiſſe Chriſtum è cruce planè nudum, & abſque tegumento vllo ad partes quas tegi iubet natura. Nam primò, alius videtur Eccleſiæ ſenſus, quæ omnes crucifixi Domini imagines obuelatis coxis proponit. Deinde contrarium aſſerentem legimus Deiparam Virginem in Reuelationibus S. Brigittæ,[a] duobus locis: pudori ſcilicet filij ſui conſultũ, illo velamine verendis obducto: quod ipſum confirmant [b] S. Anſelmus,[c] S. Bernardus,[d] Vincentius Brunus,[e] Salmeron,[f] Mallonius in Paleotum, aliique benè multi. Diſplicet tamen [g] Abulenſis, cùm aſſerit Chriſtum crucifixum, imò etiam ſepultum fuiſſe cum femoralibus. *Nemo namque*, inquit, *tam durus foret, vt immemor humanæ verecundiæ, hæc auderet detrahere; nec id Chriſtus pateretur*. Sed hæc inania, & abſque auctore. Illud verò notandum pro noſtrâ ſententiâ; quòd plerique Patres à Gretſero & Lorino laudati, cùm Chriſtum nudum in crucem actum affirmant, nôn proinde

[a] Lib. 1. c. 10. & l. 4. c. 7.
[b] Dial. de Paſſ.
[c] Serm. de Paſſ.
[d] Medit. 38.
[e] To. 10. Tract. 351.
[f] Cap. 6. n. 10.
[g] Par. 5. c. 42.

negant, peplum illi circa pudenda obligatum; nudus enim (à maiori ſcilicet parte) rectè dici potuit, ſi illis dumtaxat obuelatis partibus, cetera abſque tegumento fuit.

In ſacrarum Imaginum coloribus, materiam ſpecto & formam: in Taurinenſi, vnicam materiam agnoſco; Chriſti cruorem, ac ſaniem pretioſam: in Veſontinâ, præter ſanguinem, etiam vnguenta. Forma autem coloris hæc eſt: Veſontina icon extra quinque vulnera, quorum luculentus eſt rubor, tota ex flauo palleſcit: Philippo II. Hiſpaniarum Regi cùm depicta eſt in linteo, nullus eam color ſic ementiri potuit, vt tinctura caryophyllorum & cinnamomi, per aquam vitę extracta. Taurinenſis Imago, ferè vbique purpureo atroque conſtat, nec aliud pænè quidquam niſi vulnus habet: quamuis etiam lineamenta totius corporis diſtinctè ſatis adumbrat, ita vt corporis totius externæ ſpeciei ex flauo diluto atque albeſcente delineatæ, ſtigmata vulnerum omnium appicta videantur.

Supereſt picturæ modus ac ratio, quam affirmo non modò non manu factam, ſed etiam ſupra naturæ vires: primùm, quia inquinari tantùm debuerant lintea ſacro Chriſti corpore, vel cruento, vel peruncto; at non tam diſtinctè depingi.

De-

Deinde quia Sudarium ſub inſtitis toti corpori circumuolutum credimus; cùm tamen anterioris tantùm faciei lineamenta hauſerit. Denique non apparet latior vultus in ſacris Linteis, quàm qui homini in planâ tabulâ ex arte depicto conuenit; eſſet autem multò latior, ſi ex naturali dumtaxat genarum attactu colorem contraxiſſet: quod experiere, ſi laruam aut mappam vultui admoueas, deinde id quo totus vultus tegebatur, in planum extendas; tunc enim multò latiùs excurret, & vltra naturalis ſymmetriæ leges. Voluit nimirum Chriſtus in ſacris Linteis non ſuę tantùm mortis, ſed etiam externæ corporis conformationis extare monumentum. Sudarium Veſontinum, quod tibi ſermone hactenus depinxi, en tibi in ectypo, ad prototypum quam fieri potuit accuratiſſimè expreſſo, vnà cum Sindone Taurinenſi, oculis ſubiicio.

Inſerenda hic Imago S. Sudarij Veſontini & S. Sindonis Taurinenſis.

CA-

CAPVT XXXIII.

De Sudario Edesseno.

PRAETER imagines sepulchrales Christi Domini, aliæ fuerunt in Orbe Christiano ἀχειροποίητοι, quas ipse viuens antequam pateretur, & in passione ipsâ diuinitùs impressit in linteis. Φέρεται δὲ καί τις ἱστορία, inquit Ioannes Damascenus, ὡς ὁ Κύριος, Αὐγάρου τοῦ τῆς Ἐδεσσηνῶν πόλεως βασιλεύοντος, ζωγράφον ἀποστείλαντος τὴν τοῦ Κυρίου ὁμοιογραφῆσαι εἰκόνα, μὴ δυνηθέντος τοῦ ζωγράφου διὰ τὴν ἀποστίλβουσαν τοῦ προσώπου λαμπρότητα, αὐτὸς ἱμάτιον τῷ οἰκείῳ προσώπῳ τῷ θείῳ καὶ ζωοποιῷ ἐπιθεὶς, ἐναπεμάξατο τῷ ἱματίῳ τὸ ἑαυτοῦ ἀπεικόνισμα, καὶ οὕτως ἀπέστειλε τοῦτο ποθοῦντι τῷ Αὐγάρῳ. *Historia proditum est, cùm Abagarus Edessæ Rex eo nomine pictorem misisset, vt Domini imaginem exprimeret; neque id pictor ob splendorem ex ipsius vultu manantem consequi potuisset, Dominum ipsum diuinæ suæ ac viuificæ faciei pallium admouisse, imaginemq́ suam ei impressisse; sicq́ illud ad Abagarum, vt ipsius cupiditati satisfaceret, misisse.* Eadem ferè è ciuitatis Edessæ tabulariis & archiuis habet Nicephorus: *Eo quo in Christum desiderio tenebatur perculsus* (Abgarus Rex Edessenorum) *pictorem eximium ad eum misit, eique vt*

Lib. 4. c. 17. [margin note beside "Φέρεται…inquit Ioannes Damascenus"]

Lib. 2. c. 7. [margin note beside "riis & archiuis habet Nicephorus"]

vt diligenter & accuratè faciem eius in pictura effingeret, imaginemq́ pro desiderato illo sibi afferret, imperauit. Et ille quidem venit, atque in loco sublimiore stans, pingere Christi vultum, vt decebat, conabatur. Cùm verò cœptum opus non succederet (diuinus quippe splendor & gratia in eius vultu coruscans impedimento erat) re eâ cognitâ, Saluator textum lineum petit, in eoq́ priùs loto faciem suam exprimit, & ad Abgarum mittit. Eamdem Imaginem posteà Leo Ecclesiæ Constantinopolitanæ Lector, cùm descendisset in Syriam cum Regiis Apocrisariis, *Edessæ adorari & honorari à populo vidit*, vt ipsemet testatur in secundâ [a] Synodo Nicænâ. [b] Nicephorus alibi, & [c] Euagrius antiquior narrant, quomodo vrbs Edessa à Chosroë Persarũ Rege oppugnata, seruata fuerit per illam τὴν θεότευκτον εἰκόνα ἣν ἀνθρώπων χεῖρες οὐκ εἰργάσαντο, *diuinitus fabricatam Imaginem, quam hominum manus non effinxerant*; quamque vocabant Edesseni *suæ ciuitatis Custodem & Conseruatricem*; ex Oratione Constantini Porphyrogeniti. Eam tandem translatam fuisse Edessâ Constantinopolim, ostendit Baronius anno Christi D.CCCC.XLIV. Constantini cum Romano Lacapeno Imperij consorte XXXIII. Causam & modum prisci Scriptores habent. Zonaras in Romano Lacapeno: Τούτου τῶν σκήπτρων κρα-

[a] Act. 5.
[b] Lib. 17. c. 26.
[c] Lib. 3. c. 26.

Anno 944. n. 5.
Tom. 3. Annal.

τούτου, καὶ τὸ ἀχειρότευκτον ἐκτύπωμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τὸ θεῖον χειρόμακτρον ἐκομίσθη πρὸς τὴν προκαθημένην τῶν πόλεων. εἶχε μὲν γὰρ τέως τοῦτο ἡ Ἔδεσσα· ἡ δὲ ἁλῶναι παρὰ τῶν Ῥωμαίων πολιορκούντων αὐτὴν ἐκινδύνευεν, κατεχομένη παρὰ Ἀγαρηνῶν. ἵν' οὖν φύγοιεν οἱ Ἐδεσσηνοὶ τὴν ἐκπόρθησιν, λύτρον ταύτης τὸ θεῖον παρέχον ἐκτύπωμα. *Eodem* (Romano) *rerum potiente, Christi effigies nullis facta manibus, & diuinitus in linteo expressa, in Imperatoriam vrbem est translata. Eam tum Edessa habuerat; quæ cùm in periculo excidij esset, Agareni qui tum vrbem tenebant, incolumitatem hac effigie à Romanis redemerunt.* Paulò aliter Curopalates: *Cùm Romanorum copiis Edessa obsideretur, Edesseni malis obsidionis grauiter oppreßi, Legatos ad Imperatorem miserunt, petentes vt exercitus ab obsidione recederet; seq́ polliciti sunt pretium daturos sanctam Christi effigiem: solutâ igitur obsidione, tradita est Imago, & ad Regiam vrbem producta, eam excipiente Imperatore, cum splendido atque decenti satellitio, per Regij cubiculi Præfectum Theophanem.* Rem totam, vti gesta est, oratione longâ prosequitur Constantinus ipse Porphyrogenitus filius, vbi scribit, Romanum Lacapenum (qui huius translationis ergô Edessam miserat Abramium Samosatæ Episcopum) sedulò aduertisse, ne in traditione Imaginis deciperetur, néve antigrapha

pro

pro autographâ concederetur: extabat enim quædam alia, quæ descripta fuerat propter Persicum bellum; & altera similis, quæ celebrabatur in Ecclesiâ Nestorianorum: ambas penes se aliquanto tempore habere voluit Imperator, quas deinde archetypâ sibi traditâ restituit. Inde multis recenset Constantinus, quænam in itinere miracula virtute sacræ Imaginis contigerint. *Caci* (inquit) *ex improuiso aspiciebant, & claudi reddebantur sani membris integris; saltabant qui longo tempore in lecto decubuerant, & sani fiebant quibus erat manus arida, & fugabatur omnis morbus & infirmitas.* Tum subiungit, Constantinopoli repositam in Phari templo, & ibi conseruatam *ad gloriam fidelium, custodiam Imperatorum, tutelam totius ciuitatis, & statûs Christianorum.* Celebrata est solemnis illa depositio decimâ sextâ Augusti, quâ die hæc habentur in Græcorum Menologio: *Commemoratio Imaginis non manu factæ Domini Dei & Saluatoris nostri* IESV *Christi ex vrbe Edessâ egressæ, & in hanc à Deo seruatam & Regiam vrbem deportatæ.* Circa hæc eadem tempora de hac Imagine hoc mirum contigit: *Photium Patritium Constantinus Porphyrogenitus Imp. miserat cum literis ad S. Paulum in monte Latro anachoretam. Ille cùm ad virum sanctum peruenisset, datisque*

ac receptis iam litteris ad reditum accingeretur, vnum ab eo Sanctus petiit, vt non manufactæ Christi imagini, quam Mantile sanctum appellare mos est, lineum æquale velū applicaret, idq́; sibi mittere non grauaretur. Factum est quod postulabat, missumq́; velum ex animi sententiâ, quod cùm expandisset, Christi effigiem in eo ad amussim expressam, & figuram figuræ exactissimè respondentem vidit; aliis autem nihil tale apparebat.

An.944. Hæc è sancti Pauli Vitâ recitat Baronius; quibus subdit, posteà bellis ingruentibus, ipsaque ciuitate Constantinopolitanâ sæpè captâ, & ab hostibus direptâ, Dei prouidentiâ factū esse, vt eadem veneranda Imago Romam perlata fuerit, vbi hactenus colitur in titulo S. Siluestri. Alij Genuæ Liguriæ vrbe seruari volunt, in templo diui Bartholomæi. Haud dubiè primigenia est vno in loco; altera miraculo expressa in alio.

CAPVT XXXIV.

De Sudario Veronicæ.

PROPERABAT cum cruce Christus ad crucem, cùm inter Ierosolymitanas mulieres, *quæ plangebant & lamentabantur eum*, religiosa quædam femina, nomine *Veronica*, stans pro foribus domus suæ, (quę fuit angularis, teste Adricho-

Luc. 23.

chomio) lineum capitis ſui peplum Chriſto porrexit, quo faciem ſuam ſudore & cruore diffluentem detergeret. ille verò imaginem ſui vultus linteo perfectè impreſſit, ac Veronicæ in amoris ſui pignus atque monumentum reddidit. Sunt qui credant velum illud capitis Veronicæ oblongius, triplicatum fuiſſe; & imaginem diuinitùs impreſſam, triplicem ſuſcepiſſe; quarum vna ſeruetur Romæ, altera Gienenſi ciuitate Hiſpaniæ, tertia Ieroſolymis. De eius quæ Romæ eſt tranſlatione, libellum MS. ſeruari in Vaticanâ Bibliothecâ teſtatur Baronius: & Ioannes Molanus eam ſub Tiberio factam addit, eiuſque hiſtoriam antiquiſſimis conſcriptam characteribus Thomam Stapletonum Romæ perlegiſſe totam. Bzouius ex veteri traditione narrat, ipſammet mulierem Veronicam velum illud inſigne ſacro Redemptoris vultu, detuliſſe Romam, eoque ſanaſſe Tiberium Auguſtum difficili morbo laborantem: idem deinde linteum veniſſe in manus S. Clementis Papæ; poſtmodum à Conſtantino Imperatore collocatum in Baſilicâ S. Petri. Ioannes VII. Papa (qui ſedit anno Domini DCC.V.) ſeruando illi velo conſtruxit teſſellati operis ἱερατεῖον, quod dictum eſt, *Domus ſanctæ Dei Genitricis*, & *Sancta Maria in Beronicâ*. Innocentius III. in

In Th. n. 44.

Salmeron Tom. 10. Tr. 33.

An 34. n. 138.

Lib. 4. Imag. c. 2.

An. 1216. n. 16. 17.

Sermone Dominicæ primæ post Epiphaniam, meminit Processionis Sudarij Veronicę, à S.Petri basilicâ, vsque ad ædem Xenodochij S.Spiritus in Saxiâ, anno Domini M.CC. cuius verbis vsi sunt posteà Honorius III. & Alexander IV. Pontifices successores. Bonifacius VIII. anno Domini M.CC.XCVIII. Sudarium Veronicæ à prædicto templo S.Spiritus (vbi priùs ostendi solitũ erat) ad basilicam Principis Apostolorum transtulit; suisque manibus ex eminentiore loco ostendit, præsentibus Iacobo Aragonum & Carolo Siciliæ Regibus: atque vt eò loci tum seruaretur in posterum, tum à Summo Pontifice statis diebus ostenderetur, constituit. Denique Paulus V. idem Sudarium in nouam S.Petri basilicam transferri fecit die vigesimâ primâ Martij, anni Domini M.DC.VI. ex instrumento Iacobi Grimaldi basilicæ Vaticanæ gazophylacij Propræfecti, apud Loc. cit. Bzouium.

Imagines ad archetypum Romanum depictæ coluntur publicè multis locis. Celebres sunt in Galliâ duæ: vna quæ populo exhibetur Cadurci, in Vasconiâ: altera in Diœcesi Laudunensi, magno peregrinantiũ concursu colitur, in Cœnobio Virginum Instituti Cistercienfis, quod Monasteriolum vocant, vulgò *Monstreüil les Dames*. Eam anno

anno M.CC.XLIX. Româ misit Iacobus Pantaleo, gente Gallus, patriâ Tricassinus (qui factus posteà Vrbanus Quartus Papa) rogatus per sororem suam, Monasterioli, vt aiunt, Monialem. Placet Epistolam ipsius è Gallico Latinè redditam hîc subiicere.

Venerabilibus & deuotis Sororibus, dilectis in Domino, Abbatissæ & Religiosis Conuentus Monasterioli, Iacobus de Trecis, Archidiaconus Laudunensis, Sancti Patris nostri Papæ Cappellanus, salutem, ac postmodum integram perfectámque fruitionem, & claram visionem boni diu expetiti. Per relationem charissimæ sororis nostræ intelleximus, quòd ex ardenti affectu desideratis videre, & apud vos habere faciem & figuram nostri Saluatoris, quam in nostrâ habemus custodiâ, cum quâ visus est in terris, & versatus cum hominibus speciosus præ filijs hominum: quódque ex eius contemplatione, deuoti affectus vestri magis accenderentur, & intellectus vestri puriores redderentur. Nos igitur qui lubentissimè volumus procurare ea omnia per quæ possitis acquirere gratiam Dei in hoc mundo, & æternam gloriam in futuro; cupientes, quantum in nobis erit, satisfacere sanctis desideriis supradictæ sororis nostræ dilectæ, mittimus vobis sanctam Faciem superiùs memoratam. Neque attendite, quòd inuenietis eam decolorem & flaccidam. Nam

vt

vt ij, qui ſemper reſident ſub aëre temperatè frigido, & quieſcunt continuò in locis amœnis, habent carnem albam & delicatam; & è contrà, qui verſantur perpetuò in agris, habent peruſtam, nigricantem & alteratam: ita fuit hæc beata Facies ſole & ardore tribulationum decolorata, vt habetur in Canticis, cùm Dominus noſter laboraret in agro huius mundi, pro redemptione noſtrâ. Idcircò vos rogamus enixè, vt propter reuerentiam illius quem repræſentat, recipiatis eam, vt ſanctam Veronicam, ſeu veram ipſius imaginem & ſimilitudinem: tractetis eam piè, leniter & condecorè, vt ex eius contemplatione meliùs habeatis. Memores noſtri eſtote in veſtris ſanctis precibus & meditationibus; & certò credite, quod cum maximo honore & veneratione hîc videtur; nobis ea quippe per ſanctos viros conceſſa. Actum anno gratiæ M.CC.XLIX. *tertiâ Iulij, die Lunæ poſt Feſtum ſanctorum Petri & Pauli.*

Theodoricus de Brabantiâ Dunenſis Abbas in Comitatu Flandriæ, Eccleſiæ ſuæ cõſecrationem curaturus per Radulphum Morinenſem & Ioannem Tornacenſem Epiſcopos, anno Domini M.CC.LXII. ſacram illam Imaginem eò detulit è Monaſteriolo, quo mage ſolemnis foret nouę Baſilicę dedicatio: & verè ibi virtute illius, multis infirmis ſanitas reſtituta eſt; cæcis viſus, ſurdis auditus,

tus, mutis loquela, & claudis greſſus. Eadem ad Fanum S. Quintini delata, anno M.CCCC.XCV. laborantibus ex oculis maximè opitulata eſt. *Ex monumentis Monaſterioli, & Eccleſiæ Dunenſis.*

CAPVT XXXV.

De aliis Imaginibus Chriſti Domini non manu factis.

NON dubito alias Imagines è primigeniâ Romanâ per admotionem miraculo in velis expreſſas, vti ex Edeſſenâ factum ſuprà oſtendimus; maximè cùm doceat antiquiſſimus Auctor Simocatta, quamdam Chriſti effigiem, ſine pictoris aut hominis arte factam, Mauritij Imperatoris æuo fuiſſe Conſtantinopoli, ſeu potiùs in Romanorum caſtris, cuius haberent archetypum Romani. Ἐπεὶ δὲ τὸ πολέμιον παρεφαίνετο, καὶ ἡ κόνις πολλή, Φιλιππικὸς τὸ Θεανδρικὸν ἐπεφέρετο εἴκασμα. Ὅ λόγος ἔκαθεν καὶ εἰς τὰ νῦν διηχεῖ θείαν ἐπιστήμην μορφῶσαι, οὐχ ὑφάντου χεῖρας * τετήνασθαι, ἢ ζωγράφου μηλιάδα ποικίλαι. διὰ ταῦτά τοι ἀχειροποίητος παρὰ Ῥωμαίοις καθυμνεῖται. καὶ τῶν ἱεροθέων πρεσβειῶν ἠξίωται. ἀρχέτυπον γὰρ ἐκεῖνο θρησκεύουσι Ῥωμαῖοι τι ἄρρητον. Τοῦτο ὁ στρατηγὸς τῶν σεβασμίων περιπέπλων γυμνώσας, τὰς τάξεις ὑπέτρεχε, κρείττονος τοι ἀγωνιστοῦ θράσους ἐντεῦθεν μεταδιδοὺς τῷ στρατεύματι. *Vbi hoſtes appropinquare, puluerea nubes indicio fuit, Philippicus,* (Dux exerci-

* χ. τεκτή- νασθαι.

tus, Mauritij Imperatoris ſororius) *Dei hominiſque Ieſu Chriſti effigiem circumfert. Jam olim fama emanauit, & vſque hodie durat, eam effigiem non texentis manu comparatam, aut pictoris arte coloribuſque variatam, ſed diuinitus efformatam eſſe. quocircà etiam apud Romanos, vt ἀχειροποίητος, id eſt, non hominis manu confecta celebratur, & ſacris diuiniſque honoribus colitur: habent enim archetypum Romani, & vt ſacroſanctum quid venerantur. Hanc effigiem ſacrâ veſte (velo nempe) nudatam geſtans exercitum obibat, indeque audendi generoſam & inexpugnabilem militibus alacritatem iniiciebat.* Hæc Simocatta; qui mox infrà narrat, cui ſub pugnæ tempus interim ſeruandam crediderit Philippicus. Eamdem poſteà diuinam iconem Priſcus, qui Philippico ſucceſſit, ad componendam exercitus ſeditionem adhibuit, ac tandem Heraclius in Perſidem contra Coſdroëm profectus, in acie circumtulit. Theophanes in Heraclio: Λαβὼν δὲ ὁ Βασιλεὺς ἐν χερσὶ τὴν Θεανδρικὴν μορφήν, ἣν χεῖρες οὐκ ἔγραψαν, ἀλλ' οἷον ἐν εἰκόνι ὁ πάντα μορφῶν καὶ διαπλάττων Λόγος, ἄνευ γραφῆς μόρφωσιν ὡς ἄνευ σπορᾶς κύησιν ἤνεγκεν. Καὶ τούτῳ πεποιθὼς τῷ θεογράφῳ τύπῳ, ἀπήρξατο τῶν ἀγώνων, πιστὰ δοὺς τῷ λαῷ, ὡς σὺν αὐτοῖς μέχρι θανάτου ἀγωνήσηται, καὶ ὡς τέκνοις οἰκείοις τούτοις συναρμώσηται. *Acceptâ Imperator in manus effigie, qua Chriſtum Deum*

Lib. 2. c. 3.

Deum & hominem referebat, nullis effiĉta manibus, ſed quam illud quod omnia format & effingit Verbū, velut in imagine, ſine piĉturâ figuram, tamquam ſine ſatu & ſemine partum edidit. Fretus hac diuinitus effigiatâ formâ, certamen aggreſſus, fidem militibus populoq́; ſuam aſtrinxit, ſe viuum mortuumq́; cum illis veluti ſuis germaniſq́; liberis deuinĉtum, in bello & acie perſeueraturum. De hac Perſicâ expeditione idem cum Theophane narrat Cedrenus, nempe Imaginem Chriſti ab Heraclio in acie manu geſtatam: & prætereà addit, eamdem ab ipſo contra Phocam profecto, ex Africâ Conſtantinopolim cum claſſe deportatā; cùm ait: Ὁ δ' Ἡράκλειος πλοῖα πολλὰ ἐξ Ἀφρικῆς ἐξοπλίσας, καὶ στρατὸν κατὰ Κωνσταντινούπολιν κατέλαβεν, ἐπιφερόμενος καὶ τὴν ἀχειροποίητον εἰκόνα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: *Interim Heraclius cum magnâ & armatâ claſſe Conſtantinopolim appellit, ſecum ferens etiam Seruatoris noſtri imaginem, nullo manus miniſterio factam.*

Ex his habes, Mauritio & Heraclio imperantibus, imaginem ἀχειροποίητον ſeruatam fuiſſe Conſtantinopoli, & inde per exercitus Duces in caſtra non ſemel deportatam. Verùm æuo Tiberij Secundi, qui Mauritio genero Imperium tradidit, in eadem vrbe iam religioſiſſimè cuſtoditā conſtat ex Græcorum Menologio, vndecimâ Augu-

ſti, vbi hæc leguntur: Διήγησις περὶ τῆς ἀχειροποιήτου εἰκόνος, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. *Narratio de non manu factâ imagine Domini & Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti*. Et verò coniicere auſim, iam tunc in acie prælatam (anno Chriſti D.LXXXI.) cùm Tiberius Regem Perſarum Choſdroëm, poſt obitum Iuſtini, Romanum Imperium inuadentem, per ſtrenuiſſimos Duces Iuſtinianum Iuſtini nepotem & Mauritium variis prælìis fudit; ipſamque Perſidem penitùs deuaſtauit. Nummi Tiberij & Iuſtiniani nomine cuſi id videntur innuere, in quibus auerſis effigies Chriſti vſurpata primùm conſpicitur, à diuinâ illâ Imagine forſitan mutuata: aureum vnum ſic deſcribit Nummographus:

D. N. IVSTINIANVS ET TIBERIVS PP. A. *duæ facies.*

D.N. IHS. CHRIST. REX REGNANTIVM. *imago Chriſti cum cruce.* alterum Iuſtiniani ſolius, etiam ex auro, vidi aliàs hac formâ:

Admiranda porrò primis illis sæculis patrata Constantinopoli, virtute sacræ Imaginis, narrantur in Græcorum Menæis, quæ non abs re visum est hîc adnectere: Ἐν ταῖς ἡμέραις Τιβερίου τοῦ βασιλέως, θαῦμα μέγα καὶ παράδοξον γέγονε. Γυνὴ γάρ τις τοὔνομα Μαρία, συγκλητικὴ φιλόχριστος, τὴν ἀξίαν Πατρικία, χήρα οὖσα, περιέπεσε πάθει χαλεπῷ καὶ ἀνιάτῳ· καὶ ἀποκαμοῦσα ἀπὸ πάσης ἀνθρωπίνης βοηθείας, ἀνέθετο ἑαυτὴν τῷ Θεῷ καὶ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. Ἔννοιαν τοίνυν ἀγαθὴν ὑποθεμένη ἑαυτῇ, ἀποστέλλει πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τῆς ἁγίας δεσποτικῆς καὶ ἀχειροποιήτου εἰκόνος, ἀφικέσθαι πρὸς ἑαυτὴν ἀξιοῦσα. Τῶν δὲ παραγενομένων, προσέπεσε τοῖς ποσὶν αὐτῶν, λέγουσα· Δέομαι ὑμῶν κύριοί μου, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς διὰ τὰς ἁμαρτίας μου συνεχώρησέ με μαστίζεσθαι ὑπὸ χαλεπῆς νόσου καὶ ὀλεθρίας, βούλομαι ἡ ταλαίπωρος καὶ ἀναξία, δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων ὑμῶν, δέξασθαι τὸν δεσποτικὸν καὶ ἅγιον χαρακτῆρα εἰς τὸν πανευτελῆ μου οἶκον ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ ἴσως δι' αὐτοῦ ποιήσει ἔλεος μετ' ἐμοῦ. Οἱ δὲ, τήνδε τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν πνευματικὴν αὐτῆς κατάστασιν ἐπιστάμενοι, ἤγαγον τὸν ἅγιον χαρακτῆρα. Καὶ τῆς ἁγίας ἀνοιχθείσης θήκης, προσεκύνησεν ἡ γυνὴ καὶ ἠσπάσατο· καὶ λαβοῦσα βαβίκινον μῖτον ἰσόμετρον τῆς ἁγίας εἰκόνος, τέθεικεν ἐπάνω αὐτῆς· εἶτα βαλοῦσα αὐτὴν εἰς καθαρὸν σκρίνιον, ἠσφαλίσατο δι' αὐτῆς· καὶ ἀποθεῖσα ἐν τῷ εὐκτηρίῳ αὐτῆς, ἐφωταγώγει λαμπρῶς ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα, λειτουργοῦσα. Πληρω-

θεισῶν δὲ τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν, ἤρξαντο αἱ ὀδύναι τῆς γυναικὸς γίνεσθαι σφοδραὶ καὶ ἀφόρητοι, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτὴν μηδὲ τῆς κλίνης ἀναστῆναι. Προσκαλεσαμένη δὲ μίαν τῶν παιδισκῶν ἣν οἶδε καθαρωτέραν, φησὶ πρὸς αὐτήν· Δέξαι τὴν θήκην τῆς ἁγίας εἰκόνος, ὅπως προσκυνήσω, καὶ εὕρω μικρὰν ἀνάπαυσιν τῆς συνεχούσης με σφοδρᾶς ὀδυνῆς. Ἡ δὲ πορευθεῖσα εἰς τὸ εὐκτήριον, εἶδε θαῦμα μέγα καὶ φοβερὸν καὶ παράδοξον· φλὸξ γὰρ πυρὸς εἰς πλησμονὴν γεννηθεῖσα ἐκ τῆς ἁγίας θήκης ἐκείνης, ἀνέρχετο μέχρι τοῦ στέγους, καὶ καθάπτουσα τὸ ὅλον θυσιαστήριον, κατήρχετο μέχρι δαπέδου, μηδὲν τὸ σύνολον τὸ θυσιαστήριον βλάπτουσα. Καὶ ἐκπλαγεῖσα ἡ παῖς ἔπεσε χαμαί. δραμοῦσα δὲ ἑτέρα, ἀπήγγειλε τῇ κυρίᾳ αὐτῆς. Ἡ δὲ κατάφοβος γενομένη, κατῆλθε τοῦ κλινιδίου, καὶ βίᾳ πρὸς τὸ εὐκτήριον ἀπελθοῦσα, καὶ τὴν φλόγα ἰδοῦσα, τὸ Κύριε ἐλέησον ἀνεβόησεν· εἶτα μετεκαλέσατο τοὺς λειτουργοὺς μετὰ σπουδῆς. Συνηκολούθησεν δὲ αὐτοῖς καὶ ὄχλος πολύς, καὶ πάντες ἰδόντες τὸ παράδοξον, κατεπλάγησαν. Ἀνερχομένης δὲ τῆς φλογὸς καὶ κατερχομένης ὥσπερ ὀθόνης πλοίου ὑπὸ ἀνέμου σφοδροῦ ῥιπιζομένου, ἔκραζον πάντες τὸ Κύριε ἐλέησον ἐπὶ ὥρας πολλάς. Γενομένης δὲ ἱερατικῆς εὐχῆς, κατέπεσεν ἡ φλόξ, καὶ ἀνοίξαντες τὴν θήκην, εὗρον τὴν ἁγίαν δεσποτικὴν καὶ ἀχειροποίητον εἰκόνα ἄσινον καὶ ἀλώβητον. Λαβόντες δὲ καὶ τὸ βαβίκινον τμῆμα, ὃ ἐπέθηκεν ἡ Πατρικία, εὗρον ἐν αὐτῷ ἕτερον χαρακτῆρα δεσποτικὸν ἀχειροποίητον, ὦ τοῦ θαύματος, ὅμοιον τῷ πρωτοτύπῳ. Δοξάσαντες δὲ τὸν Θεὸν ἐπὶ

τούτ

τοῦτο πάντες, καὶ ἀσπασάμενοι αὐτὸν, ἔθηκαν ἐπὶ τὸ ἄλγος τοῦ γυναικὸς, καὶ εὐθέως αἱ ὀδύναι ἀπηλάθησαν, ἡ δὲ νόσος ἐδραπέτευσε, καὶ ἡ γυνὴ ἰάθη, καὶ τελείως εἰς ἑαυτὴν ἐλθοῦσα, ἀνέστη δοξάζουσα τὸν Θεὸν σὺν πᾶσι τοῖς ἐλθοῦσι μετὰ τῶν πρεσβυτέρων. *Tiberio, qui Mauritium præcessit, imperante, ingens planéque insolens miraculum accidit. Matrona quædam, cui Mariæ nomen fuit, è Senatorio ordine, Patriciâ stirpe nata, religiosa admodum, orbata viro, in grauem & mortiferum inciderat morbum, cui nullâ ope humanâ succurri poterat. Commendanti suam salutem D. N. Iesu Christo, res bona in mentem venit, Presbyteros sacrosanctæ illius à Domino sine manus operâ factæ Imaginis custodes, per certos homines accersit. Præsentibus supplex aduoluta, Obsecro, inquit, Domini mei, quandoquidem ob culparum mearum noxas, à Deo, graui periculosoq́ morbo castigor, cupio infelix ego & indigna, per vestras preces, sanctam Domini effigiem ad dies quadraginta in vilißimas ædes meás transferri; fortè per illam à Domino misericordiam impetrabo. Sacerdotes animaduersâ cognitaq́ illius pietate & religione, sacram Domini Imaginem attulerunt. Reclusâ ergo hierothecâ, mulier venerata Imaginem & exosculata, accepit telam bombycinam, eiusdem cum sacrâ effigie magnitudinis, illamq́ imagini Domini imposuit. Deinde imaginem Domini ita tectam,*

tectam, mundissimo scriniolo inclusam custodiuit, firmataq; per eam, in sacrario suo collocauit, & luminibus magnificè illustratum, dies totos quadraginta assiduè coluit. Die iam quadragesimo elapso, femina cruciatus rediere grauissimi, adeoq; intolerandi, vti ne de lectulo quidem se leuare posset. Vocata ergo ex ancillis alteri, quam castiorem nouerat, Vade, inquit, adfer sacræ imaginis arculam, vt adoratâ illâ, aliquod vnde dolorum meorum leuamen recipiam. quæ ingressa sacellum, vidit prodigium formidabile inexpectatum. Flamma (ad asserendam sacræ imaginis fidem) ex hierothecâ illâ ad laquearia vsque erupit, arámque totam complexa, ad pauimentum vsque descendit, nec labem interim vllam altari intulit. Attonita puella concidit, alteráque curriculo Dominæ rem denuntiat: quæ territa de lectulo descendit, & totis connixa viribus, ad ædiculam adrepsit, conspectáque flammâ exclamauit, Kyrie eleison: móxque accersiuit Sacerdotes, quos magna hominum comitata copia; qui omnes viso inusitato miraculo perculsi sunt. Flammâ autem adscendente ac descendente, non secùs ac velum in nauigio à tempestate vehementer iactatum, omnes ad multas horas Kyrie eleison ingeminarunt. Fusis autem precibus flamma euanuit, apertáque capsulâ, sanctam Domini effigiem sine manu expressam, illæsam intactámque reperêre: quin & telam illam sericam à Patriciâ im-

impositam alteri imagini tollentes, eamdem prorsus, ac genuinâ illi archetypæ (ô stupendum miraculum!) Domini formâ, sine vllius ope insignitam inuenerunt; laudatóque super hoc beneficio Numine, exosculantes imaginem, feminæ laboranti imposuerunt, subitóque morbi dolores omnes abstersi, muliérque sibi penitùs restituta surrexit, Deóque debitas laudes, cum toto Sacerdotum & populi cœtu persoluit. Hæc Menæa: in quibus deinde traditur, venerandam illam matronam, sub vitæ finem, effigiem miraculo expressam in Cœnobio Melitinensi S. Assumptionis reponi curasse; vnde ablata per Sergium Patriarcham, nouo miraculo, Deo sic volente, est restituta. Hucvsque de Imaginibus Christi Seruatoris ἀχειροποιήτοις: de quibus si quæratur, quî factæ illæ fuerint; & quidem hæ postremæ per velaminum ad primigenias applicationem; in mantili verò Abagari, & Veronicæ peplo, per contactum vultus Christi, aut sudi, aut sudore diffluentis: dicam ego omnes eas (non secùs ac sepulchrales) miraculo factas fuisse; vt essent perennes & egregij typi amoris Christi Domini erga miseros mortales; *vt per eas* (verba sunt Sextæ Synodi Constantinopolitanæ) *manu duceremur in memoriam suæ in carne conuersationis, paßionis, salutiferæ mortis, & prætereà mundo factæ redem-* Can 83.

Ee *ptio-*

An. 392. num. 59. *ptionis*. Affirmabo præterea illas, *digito Dei*, (vt loquitur Baronius) siue diuinæ virtutis potentiâ depictas; vti velum illud sacris Imaginibus diuinitus pictum, & appensum in Ecclesiâ S. Stephani Protomartyris, in Vzalensi Africanæ prouinciæ ciuitate, de quo multa Euodius, eius loci Episcopus, æternæ memoriæ scriptis prodidit. De quibus omnibus si aliquis adhuc dubitet, *cogitet ille facientem* (inquit Hugo de S. Victore) Lib. 2. de Sacram. p. 4. c. 11. *& desinet esse mirabile quidquid erit; & si mirabile esse non desierit, tamen impossibile non erit: nam si factor omnipotens cogitatur, non erit impossibile quidquid erit.*

CAPVT XXXVI.

Quis cultus exhibendus Linteis sepulchralibus Christi Domini?

EXCELLENTISSIMVS planè, si quis alius rebus sacris exhiberi soleat: hactenus enim satis, opinor, docuimus, Lintea ista sanctissima, Christi Seruatoris esse imagines non arte humanâ, sed diuinâ expressas manu; & inter præcipua Religionis nostræ pignora iure quàm optimo censeri. Neque enim alio ducta sunt colore harum imaginum præcipua lineamenta, quàm Christi sanie pre-

pretiosâ, vnguentis, & cruore purpureo, quem in eiuſmodi notis & veſtigiis liceat obſeruare. Aliquid certè ſanguinis in terris etiamnum ſupereſſe concedit Caietanus, vbi diſtinguit inter ſanguinem vitalem & nutrimentalem. Vitalem ſiue pulſatilem ait Galenus à ſiniſtro cordis ventriculo per aortam ferri in totum corpus; cuius è ſinu cordis excluſionem, inferre tradunt Medici viuifici nectaris paupertatem. Nutrimentalem verò vult fortè Caietanus eſſe illum ſanguinem, qui ſucceſſiuè ad continuam nutritionem in hepate Chriſti mortalis gignebatur, eumque non fuiſſe totum à Chriſto reſurgente denuò collectum: quod etiam concedit Suarez, cùm corpus humanum tantæ copiæ capax non ſit. Pius II. in Bullâ ad Abbatem S. Mariæ, Xantonenſis Diœceſis, hanc opinionem non eſſe fidei contrariam definiuit: *Nos* (inquit) *qui de prædictis certam notitiam habemus, attendentes, quòd veritati fidei nullatenus repugnat, affirmare Redemptorem noſtrum de ſanguine præfato, ob ipſius paſsionis memoriam, aliquam partem in terris reliquiſſe*, &c. Gloriatur Mantuana Eccleſia, habere ſe de ſanguine qui fluxit de latere Chriſti Saluatoris, (non de latere imaginis ipſius crucifixæ in Syriâ, in Beryto ciuitate) eumque verum eſſe Domini ſanguinem, declara-

3.p.q.54. art.2.

Lib. de Anat. viuor.

Tom. 2. 3.p. d.47. ſ. 2.

De Script. Eccles. in S. Athanasio. An. 804. uit Leo III. Pontifex ante annos octingentos, vt notat Bellarminus: & Baronius asserit, extare Romæ Diplomata Pontificis, in quibus sanguinis illius veritas confirmatur. Scribit etiam Mattheus Parisiensis, missum fuisse ab Ierosolymitano Patriarchâ vasculum cum vero Christi sanguine, ad Henricum III. Angliæ Regem, susceptumque cum incredibili celebritate, prædicantibus Episcopis, & rationem reddentibus de veritate illius sanguinis. In Galliæ Narbonensis vrbe S. Maximini, seruatur verus sanguis Christi Domini, phialâ vitreâ conclusus; qui quotannis die Veneris sancto, dum passionis Dominicæ Officium recitatur, maximo miraculo cernitur per se attolli & ebullire. Sixtus IV. in Opusculo de Sanguine Christi, affirmat, verum eius sanguinem & imaginem conspici in Sindone Camberiensi: quod laudat & amplectitur Iulius II. in Bullâ, quâ anno M.D.VI. Sindoni illi Festum diem, ac proprium Officium constituit, vt alibi retulimus. Quare iniuriâ censuit Turrecremata, erroneum ac temerarium esse, verum eiusmodi sanguinem in terris agnoscere. Ipse denique Vasquez aliquam particulam effusi à Christo sanguinis, fatetur superesse in *spinis*, *in clauis*, *ligno crucis*, *sudario*, *& aliis*; non in propriâ

In Henrico III.

In Can. Inuitat. d. 2.

3. p. d. 36. c. 8. n. 42.

tamen

tamen formâ ſanguinis, ſed coloris cuiuſdam purpurei.

Verùm quidquid de hac controuerſiâ ſtatuatur, facile fuerit noſtram aſſertionem de cultu Sudariis debito comprobare, ſi obſeruaris, aliud longè eſſe, imaginem *per ſe* adorari, & aliud, *propter ſe*: ſicut etiam plurimùm differunt, exemplar adorari in imagine, & imaginem adorari propter exemplar. Fatentur ſiquidem omnes Catholici, numquam imaginem propter ſe adorari, cùm non ſit propriè capax excellentiæ, cui nos ſubmittamus; (eſt enim res inanima:) multi tamen contendunt adorari in ſe, hoc eſt, non in alio, aut cum alio, quod ſimul adoretur. Cùm igitur imago adoratur propter exemplar, in ſe tamen adoratur, & proximè actum illum terminat; licet tota ratio eiuſmodi cultus & obſeruantiæ, ſit ipſum exemplar quod in imagine exprimitur; non ſecùs ac dum obſeruatur Legatus propter Regem, illa dubio procul obſeruantia Legato, non tamen propter ſe, ſed Regis causâ exhibetur: & tota ratio volendi medium quod per ſe concupiſcitur, eſt finis. Quando verò aſſerimus, exemplar adorari in imagine in quâ refulget, ſiue imaginem non adorari per ſe, ſed aut per aliud, aut in alio, volumus ipſum prototypum non modò eſſe moti-

uum adorationis, ſed ipſam etiam materiam & terminum proximum: primariò enim adoratur, & imago non niſi cum illo; ita vt ne mente quidem & intellectu ſeiungi queat imago à prototypo. ex quibus efficitur, vt vnicus ſit imaginis & exemplaris cultus. Quare cùm veriſſima ſit illa antiquorum tum Patrum tum Theologorum ſententia, quæ imaginem ab exemplari ſecerni vetat, & vnicum vtriuſque cultum agnoſcit, quo ſcilicet prototypon in ſuo typo obſeruetur; apparet quàm ſancto cultu colendæ ſint hæ diuinæ Chriſti effigies. Debet igitur ſemel ſtatui noſtra hæc de Imaginum veneratione ſententia: quod ſanè pridem accuratè pręſtitit Vaſquez, tertiâ parte, diſputatione centeſimâ octauâ; vbi omnium veterum paſſim fuiſſe confirmat, capite ſecundo. Apertus eſt omnino S. Thomæ ſenſus, ibidem, quæſtione XXV. articulo III. docet enim eamdem imagini Chriſti, quæ ipſi Chriſto, tribuendam adorationem, latriæ ſcilicet; quod ibidem Articulo IV. de Cruce iterùm inculcat; licet ille loquendi modus commodâ egeat, vti dicemus, expoſitione.

Lib. I. pro Can. Ap. cap. 25. Franciſcus quoque Turrianus, hæreſeôn impugnator acerrimus, idem probat ex Nicephoro Patriarchâ Conſtantinopolitano, qui Dialogo

Or-

Orthodoxus, quærenti hæretico, quibus ſacris paginis conſtet adorandam Chriſti imaginem, reſpondet, *ibi ſcriptum eſſe, vbi ſcriptum eſt adorandum eſſe Chriſtum, ſiquidem inſeparabilis eſt à prototypo effigies*. Et paulò pòſt pergit oſtendere, vnum eſſe, imaginem & exemplar, non naturâ, ſed σχέσει, habitudine. *Deus & homo dicitur Chriſtus ſignificatione nominis, & naturâ diuinitatis & humanitatis: imago verò eius, ſignificatione nominis dicitur Chriſtus, non autem naturâ diuinitatis & humanitatis, habétque communionem nominis & honoris, atque adorationis cum prototypo.* Reliquos Patres dabit Vaſquez: omnium inſtar ſit Baſilius, qui libro de Spiritu ſancto ad Amphilochium, Cap. 18. (quod etiam vſurpatur à Damaſceno, & in Septimâ Synodo, actione quartâ à Ioanne Presbytero) Orat 1. & 3. de Imag. ſic ait: Ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν, καὶ οὐ δύο βασιλεῖς· οὔτε γὰρ τὸ κράτος σχίζεται, οὔτε ἡ δόξα διαμερίζεται. Ὡς γὰρ ἡ κρατοῦσα ἡμῶν ἀρχὴ καὶ ἐξουσία μία, οὕτω καὶ ἡ παρ' ἡμῶν δοξολογία μία, καὶ οὐ πολλαί, διότι ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. *Quia Rex etiã dicitur Regis imago, & non duo Reges; neque enim Imperium ſcinditur, neque gloria diuiditur. Quemadmodum ergo principatus & poteſtas vna eſt, quæ nobis dominatur; ſic etiam & glorificatio à nobis vna eſt, & non multæ, propterea quòd imaginis*

nis honor ad exemplar transit. Quibus verbis optimam causam reddit Basilius, cur vna sit Regis & imaginis Regię glorificatio, quia vnum est vtriusque imperium & dignitas: nulla siquidem alia dignitas & excellentia cui nos submittamus, est in imagine inanimâ, quàm ipsiusmet exemplaris quod in ipsâ refulget; ac proinde incapax prorsus est imago affectus illius interni, quo alteri propter summam eius præstantiã nos ipsos submittimus, eiusque signa prodimus exteriùs. In illo autem interno affectu consistit adoratio, non autem aut in osculis, aut in genuflexionibus, quæ proximè ipsa afficiunt simulacra Quod magis illustratur à contrario: quis etenim dicat, imaginem iniuriæ cuiuspiam capacem, si vel leuiter seiungatur à prototypo?

Seß. 25. Denique fauet prorsus Tridentinum, quod decreto de Imaginibus statuit, Imagines venerandas; *non quòd credatur inesse in iis aliqua diuinitas, vel virtus propter quam sint colendæ, vel quòd ab ijs aliquid sit petendum, vel quòd fiducia sit in Imaginibus figenda, veluti olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honor, qui exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant, vt per Imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & san-*

Sanctos quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur. Quæ omnia planè euincunt, quasi participato quodam cultu, ipsi Christo aut patienti aut demortuo debito, obseruanda esse sacra Sudaria, quæ imagines Christi miraculosas esse toties inculcamus: quamuis hoc loquendi modo, vt latriâ dicantur colenda, meritò abstinere nos velint [a] Vasquez & [b] Bellarminus, consentaneè dictis Septimę Synodi. Latria enim significat affectum interioris seruitutis, quę fit in spiritu & veritate, & soli Deo exhibetur: qui affectus non fertur in imaginem sine exemplari; quod tamen illis verbis exprimi videtur, *imago adoratur latriâ*. Si verò significetur, opus illud externum, quo honoramus imaginem, nasci ab interno affectu qui latria sit; vera in quodam analogico sensu est propositio; quia eiusmodi osculum, genuflexio, aut signum aliud, quod proximè attingit imaginem Christi, ex latriâ procedit, qui cultus externus aliquando *adoratio* dicitur.

[a] Dis. 110.
[b] Lib. 2. de Sanctis cap. 22.

Denique idem de sanctis Sudariis, quod de S. Cruce (quam suprà S. Thomas latriâ adorari dicebat) sentiendum, cùm pares vbique sint rationes; ipsíque aduersarij, qui volunt imaginem distincto cultu ab exemplari eoq; inferiori obseruari, concedunt tamen analogicè ad cultum proto-

 typi

typi referri; atque ita Sanctorum effigies coli *duliâ ſecundùm quid*; B. Virginis *hyperduliâ ſecundùm quid*; & Chriſti proinde *latriâ ſecundùm quid*. Sic
Cap. 24. 25. Bellarminus libro ſecundo de Sanctis: & omnes præterea peculiarem ſuperioremque Cruci Dominicæ cultum aſſignant, ob ſacratiſſimi Sanguinis aſperſionem, Chriſti contactum, & noſtræ redemptionis inſtrumentum: quæ rationes prorſus in ſanctis Sudariis militant, aliiſque paſſionis Dominicæ inſtrumentis, de quibus ſic Damaſce-
Orat. 3. de Imag. nus: Προσκυνοῦμεν τοῦ Σταυροῦ τὸ ξύλον, τοὺς ἥλους, τὸν σπόγγον, τὸν κάλαμον, τὴν λόγχην, τὴν ἱερὰν καὶ σωτήριον τὴν ἐσθῆτα, τὸν χιτῶνα, τὰς ΣΙΝΔΟΝΑΣ, τὰ σπάργανα. *Nos veneramur & adoramus ſancta Crucis lignum, clauos, ſpongiam, arundinem, lanceam, ſacramque illam & ſalutarem veſtem, tunicam*, SINDONES, *faſcias*.

Rectè igitur omnino Leontius Dialogo quinto contra Iudæos, vt refert etiam Septima Synodus Articulo quarto: *Quemadmodum Iacob accipiens à filiis ſuis veſtem ſanguine conſperſam Ioſeph, cum lacrymis oſculatus eſt, ſuiſque oculis circumpoſuit, non ipſam veſtem diligendo aut honorando hoc fecit; ſed per eam arbitratus eſt ſe Ioſeph oſculari, & in manibus habere: ſic etiam Chriſtiani omnes, Imagines Chriſti tenentes, noſtráque carne oſculantes,*

tes, animo videmur nobis ipsum Christum amplecti.

In his igitur sanguinolentis Ioseph nostri vestibus, Iosephum ipsum, cuius vetus ille vmbra fuit, toto pectore debemus venerari. Quod ad me attinet, ego diuinam imaginem, quæ refulget in Sudario nostro Bisontino, multoties sum veneratus, tamquam augustissimum nostræ salutis monumentum; & hîc ad extremum, eadem oratione compello eam, quâ olim Sudario Edesseno impressam Constantinus Imperator Porphyrogenitus filius:

*O diuina similitudo eius, quæ mutari non potest, Patris similitudinis! O character characteris diuinæ substantiæ! O venerandum & omni honore dignum signaculum primariæ pulchritudinis Christi Dei nostri (tecum enim loquor, tamquam cum re animatâ,) conserua & custodi semper eum, qui piè & moderatè nobis imperat, & aduentus tui memoriam luculenter celebrat, quem cum tuâ benignitate ad auitam & paternam sedem extulisti; conserua eius germen, & generis successionem, & sceptrorum perpetuitatem: statum pacificum præbe Reipublicæ: concede vt hæc Regina * ciuitatum maneat inexpugnabilis: & nos vt placentes Archetypo tuo, Christo Deo nostro, admittamur in eius regnum cæleste, eum glorificantes & ce-* *Constantinopolis

lebrantes, quoniam eum decet gloria, & adoratio, in ſæcula ſæculorum. Amen.

Ego ne litterulam quidem immutarim in piiſſimi Cæſaris precatione; æqualis enim in omnibus mens mihi: orare pro inuictiſſimo Imperatore noſtro Ferdinando: pro omnibus Chriſtianis atque Catholicis Principibus, à quibus pendet beata tranquillitas Reipublicæ Chriſtianæ: pro Veſontione noſtrâ, quæ vel ſolo diuinæ Imaginis theſauro quem poſſidet, Ciuitatum cis Alpes iure dici poſſit Regina: denique pro ſalute noſtrâ, quam concedat nobis fons & origo bonorum omnium Deus, in quo deſino; vtinam ſic in extremo illo exitu, certo & incerto fine. Amen.

SYL-

SYLLABVS AVCTORVM
QVOS
LAVDAMVS, ILLVSTRAMVS, AVT EMENDAMVS.

A.

BVLENSIS.
Acta Capituli Bisontini.
Adornus.
Adrichomius.
Agellius.
Alcuinus.
D. Ambrosius.
Ammianus Marcellinus.
Angradus Monachus.
Annales Societatis IESV.
Apuleius.
Arias Montanus.
Aristophanes.
D. Athanasius.
Athenæus.
Attilius Serranus.
D. Augustinus.

B.

BAronius.
D. Basilius.
Baysius.
Beda.
Bellarminus.
Bellonius.
D. Bernardus.
D. Bonauentura.
Boterus.
D. Brigitta.
Bzouius.

C.

CAietanus.
Calderinus.
Camuzatius.
Cassianus.
Catullus.
Cedrenus.
D. Chrysostomus.
Codex Rituum Bisont.
Codex Rhemensis vetus.
Concilium Tridentinum.
Constantinus Porphyrogenitus.
Cornelius Fronto.
Curopalates.
Curtius.

D.

DIuus Damascenus.
Dio Cassius.
Dio Chrysostomus.
Diodorus Siculus.
Dionysius Alexandrinus.

Dioſcorides.
Donatus.
Durandus.

E.

ETymologici Auctor.
Euagrius.
Euchologium.
Euripides.
Euſebius.
Euſebius.
Euthymius.
Eutropius.

F.

Froiſſartes.

G.

GAlenus.
Gautherius.
Gemma animæ.
Gennadius Scholaris.
D. Germanus.
Nicol. Gillius.
Girardus Hallianus.
Glaber.
Gloſſæ veteres.
Gordonus.
Goropius Becanus.
D. Gregorius Magnus.
Gregorius Nazianzenus.
Gregorius Nyſſenus.
Gretſerus.
Guichardus.
Gutherius.

H.

HAllenſis.
Herodotus.
Heſychius.
D. Hieronymus.
Hippocrates.
Hiſtoria Lauſiaca.
Hiſtoria Rhemenſis.
Homerus.
Hugo de S. Victore.

I.

IAnſenius.
Innocentius III. PP.
Ioachimus Abbas.
Ioannes Conſtantinopolitanus.
Iſidorus.
Iuſtinus.
Iuuenalis.
Iuuencus.

L.

LAmpridius.
Leontius Epiſcopus Cyprius.
Leo Oſtienſis.
Lexici Auctor.
Libri veteres MSS.
Lipomanus.
Lorinus.
Lucianus.
Lucretius.
Lutatius Placidius.

M.

MAcarius.
Macrobius.
Maiolus.
Mantuanus.
Martialis.

Martianus Capella.
Martinus Crusius.
Martyrologium Romanum.
Menæa Græcorum.
Menologium Græcorum.
Metaphrastes.
Molanus.
Monachus Engolismensis.
Monodus.

N.

Nicephorus.
Nonius Marcellus.
Nonnus Poëta.
Nummographus.

O.

Onomastici Auctor.
Ouidius.

P.

Pacatus.
Pacuuius.
Paleotus.
Palladius.
Panegyricus Constantini.
Papirius Massonus.
Paulinus.
Pausanias.
Petronius.
Petrus à Beek.
Philippus de Bergamo.
Philo Iudæus.
Philostratus.
Phocyllides.
Pingonius.
Plato.
Plautus.
Plinius.
Plutarchus.
Pollux.
Polybius.
Pomponius Mela.
Pontifices varij.
Prosper Bonafamilia.
Prudentius.

Q.

Quadrigarius.
Quintilianus.

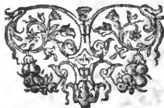
R.

Rabbi Iacob.
Rabbi Moyses.
Radziuilus Princeps.
Remigius.
Ribera.
Robertus Sunella.
Rolliardus.
Ruffus Ephesius.

S.

Salmeron.
Saluianus.
Seneca.
Serarius.
Sextus Empiricus.
Sextus Philosophus.
Sidonius Apollinaris.
Sigonius.
Silius Italicus.
Simocatta.
Sixtus IV. PP.
Sophocles.
Stapletonus.
Strabo.

Sua-

IN-

INDEX.
RERVM ET VOCVM
MEMORABILIVM.

Gg Chrs-

Se-

FINIS.

APPROBATIO.

IOANNIS IACOBI CHIFFLETII, Gubernatoris Vesontini, & Ciuis Romani, Commentarius de Sudario Vesontino, Sindone Taurinensi, & aliis Linteis sepulchralibus CHRISTI SALVATORIS, dignus est qui omnium manibus teratur; quòd varias Antiquitates, cùm sacras tum profanas, hactenus non intellectas, accuratè explicet. Datum Bruxellis postridie Kal. Aprileis, M. DC. XXIV.

Aubertus Miræus Decanus Antuerp. & Censor Regius.

CVM Crisis hæc Historica de Linteis sepulchralibus CHRISTI DOMINI doctrinæ Catholicæ conformis sit, atque in ea singularia ex Anti[illegible] proferantur monumenta, quæ non tantùm [illegible]ructionem Lectorum, verùm etiam ad pietatem excitandam & fouendam valdè opportuna sunt, magno fructu eam typis euulgandam censeo. Antuerpiæ, Kal. Augusti, M. DC. XXIV.

P. Coens S.T.L. Canonicus & Lib. Censor Antuerp.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI IV. Hiſpaniarum Regis Catholici, & Potentiſſimi Belgarum Principis Priuilegio cautum eſt, nequis IO. IAC. CHIFFLETII *de Linteis ſepulchralibus* CHRISTI SERVATORIS *Criſin Hiſtoricam* præter Balthaſaris Moreti voluntatem vllo modo intra ſexennium imprimat, aut alibi terrarum impreſſam in Inferioris Germaniæ ditiones importet, venalémve habeat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione Librorum, & aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, xxx. Maij, M.DC.XXIV.

Signat.

De VVitte.

ANTVERPIÆ,

EX OFFICINA PLANTINIANA

BALTHASARIS MORETI.

M. DC. XXIV.

